



Universitetet  
i Stavanger

**HANDELSHØGSKOLEN VED UIS**

**MASTEROPPGAVE**

**STUDIEPROGRAM:**

Master i regnskap og revisjon

**ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL? Nei.**

(NB! Bruk rødt skjema ved konfidensiell oppgave)

**TITTEL:**

Hvilken effekt har regnskapet på norske bankers kredittvurdering?

**ENGELSK TITTEL:**

What effect does the financial statements have on Norwegian banks' credit rating?

**FORFATTERE**

**Kandidatnummer:**

9911

.....

9905

.....

**Navn:**

Karina Roa Bergesen

.....

Nina Løndalen

.....

**VEILEDER:**

Terje Heskestad

# Forord

Denne masteravhandlingen er skrevet som et avsluttende ledd på vår toårige mastergrad innen regnskap og revisjon ved Universitetet i Stavanger. Gjennom opparbeidet kunnskap fra studiet og praksis, har det dannet et grunnlag og nysgjerrighet for problemstillingen vår. Studien tar for seg tidsrelevante og aktuelle tema angående regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering.

Vi ønsker først og fremst å rette en stor takk til respondentene fra de ulike bankene, hvor deres bistand har vært til stor hjelp for å i det hele tatt kunne besvare vår problemstilling. Vi setter stor pris på deres åpenhet under intervjuene, samt tiden som ble satt av til oss.

Videre ønsker vi også å rette en stor takk til vår veileder, Terje Heskestad. Vi setter stor pris på tiden han har satt av og anvendt til veiledning, hvor hans sterke faglige kompetanse innen regnskap og revisjon har vært til svært god hjelp gjennom denne studien. Han har vært en god sparringspartner i faglige diskusjoner og problemstillinger, hvor vi vil takke for gode og konstruktive innspill underveis.

Stavanger, juni 2021

Karina Roa Bergesen og Nina Løndalen

# Sammendrag

Denne masteravhandlingen undersøker bankers bruk av regnskapet og hvilken effekt regnskapet vil ha i norske bankers prosess vedrørende kredittgivning. Vi vil nærmere undersøke bankers kredittscoremodeller og anvendelse av nøkkeltall, ettersom man kan rette en rekke kritikk mot bruken av de tradisjonelle nøkkeltallene. Videre vil vi utforske betydningen valg av regnskapsspråk vil ha, samt om regnskapsmanipulering er noe norske banker er observant på. Til slutt ønsker vi å finne ut hvordan digitalisering og bærekraft påvirker bankers kredittvurdering. Problemstillingen vår er som følger: *Hvilken effekt har regnskapet på norske bankers kredittvurdering?*

Studien har et eksplorativt design hvor vi ønsker innsikt i norske bankers prosesser, herunder hva de gjør og hva de ikke gjør, samt deres vurderinger av nye og eksisterende bedriftskunder.

Våre funn viser at regnskapet legger grunnlaget for beslutningen i en kredittvurdering, samt bistår bankene med informasjon om bedrifters finansielle stilling. Bankene tar i bruk ulike nøkkeltall i scoringsmodeller for å vurdere risikoen til en bedriftskunde basert på regnskapsinformasjonen. For bankene vil ikke valg av regnskapsspråk ha noen betydning for bedriftskundene når de søker om lån. Videre hensyntar ikke bankene risikoen for regnskapsmanipulasjon, men ser ut til å stole på revisor når det er avgitt en ren revisjonsberetning. Fra funnene har vi identifisert at samtlige av bankene innhenter regnskapsinformasjonen digitalt, derimot ønsker bankene fremdeles å foreta manuelle vurderinger i kredittvurderingen. Bærekraft er et tema med høy prioritet hos alle bankene. Imidlertid, vil ikke bærekraft ha en høyere innvirkning enn regnskapet i kredittvurderingen av bedriftskunder. Generelt sett ser vi at regnskapet har effekt på bankenes kredittvurdering da det forteller bankene om bedrifters evne til å betjene et lån, herunder betale renter og avdrag.

# Innholdsfortegnelse

<b>Forord</b>	<b>i</b>
<b>Sammendrag</b>	<b>iii</b>
<b>Innholdsfortegnelse</b>	<b>iv</b>
<b>Figuroversikt</b>	<b>vii</b>
<b>Tabelloversikt</b>	<b>vii</b>
<b>Kapittel 1: Innledning</b>	<b>1</b>
1.1    Bakgrunn og avgrensning	1
1.2    Problemstilling	2
1.3    Oppbygging og struktur	2
<b>Kapittel 2: Teoretisk grunnlag</b>	<b>3</b>
2.1    Regnskapet som informasjonskilde	3
2.1.1    Formål med finansregnskap	3
2.1.2    Regnskapsbrukere og informasjonsbehov	4
2.1.3    Regnskapskvalitet	4
2.1.4    Regnskapsmanipulasjon	5
2.1.5    Revisors rolle	8
2.1.6    Noteopplysning	9
2.2    Tradisjonelle nøkkeltall	9
2.2.1    Lønnsomhet	10
2.2.2    Soliditet	11
2.2.3    Likviditet	13
2.2.4    Kritikk til tradisjonelle nøkkeltall	16
2.3    Regnskapsstandarder i Norge	18
2.3.1    Regnskapsloven	18
2.3.2    IFRS	20
2.4    Banker i Norge	23
2.4.1    Standardbank og IRB-bank	24
2.4.2    Kredittanalyse	24
2.4.3    Covenants	27
2.4.4    Digitalisering	29
2.4.5    Bærekraft	30

2.5	Avslutning	32
<b>Kapittel 3: Metode</b>		<b>34</b>
3.1	Metodisk tilnærming	34
3.2	Datainnsamling	35
3.2.1	Utvalg	35
3.2.2	Intervjuforberedelser	36
3.2.3	Intervjuguide og gjennomføring av intervjuene	37
3.3	Analyse av data	38
3.3.1	Transkribering	39
3.4	Undersøkelsens kvalitet	40
3.4.1	Validitet	40
3.4.2	Reliabilitet	41
3.5	Etiske vurderinger	42
3.6	Avslutning	43
<b>Kapittel 4: Presentasjon av funn</b>		<b>44</b>
4.1	Hvilken betydning har regnskapsinformasjon for norske banker?	44
4.1.1	Oppsummering av nøkkelfunn	50
4.2	Hvordan anvender banker nøkkeltall i kredittvurderinger?	51
4.2.1	Oppsummering av nøkkelfunn	60
4.3	Hvilken betydning har valg av regnskapsspråk?	61
4.3.1	Oppsummering av nøkkelfunn	64
4.4	Hvordan hensyntar banker risikoen for regnskapsmanipulasjon?	65
4.4.1	Oppsummering av nøkkelfunn	69
4.5	Hvordan påvirker digitalisering bankers prosesser?	70
4.5.1	Oppsummering av nøkkelfunn	74
4.6	Hvordan hensyntar norske banker bærekraft?	75
4.6.1	Oppsummering av nøkkelfunn	78
4.7	Avslutning	78
<b>Kapittel 5: Analyse av funn</b>		<b>79</b>
5.1	Regnskapsinformasjonens betydning	79
5.2	Anvendelse av nøkkeltall i kredittvurderinger	82
5.3	Betydning av regnskapsspråk	85
5.4	Risikoen for regnskapsmanipulasjon	88

5.5	Digitaliseringens påvirkning	90
5.6	Bankers hensyn til bærekraft	92
5.7	Avslutning	94
<b>Kapittel 6: Konklusjon</b>		<b>97</b>
6.1	Studiens begrensninger	99
6.2	Videre forskning	100
<b>Litteraturliste</b>		<b>101</b>
<b>Vedlegg 1: Godkjenning NSD</b>		<b>108</b>
<b>Vedlegg 2: Samtykkeskjema</b>		<b>111</b>
<b>Vedlegg 3: Intervjugal</b>		<b>114</b>

## Figuroversikt

Figur 2.1: Mislihetstriangelet	s. 6
Figur 2.2: Det konseptuelle hierarkiet	s. 21
Figur 2.3: Risikomatrise	s. 25

## Tabelloversikt

Tabell 2.1: Variabler inkludert i SEBRA-basis og SEBRA-utvidet	s. 27
Tabell 3.1: Utvalg	s.38
Tabell 4.1: Oppsummering av nøkkelfunn	s. 50
Tabell 4.2: Oppsummering av nøkkelfunn	s. 60
Tabell 4.3: Oppsummering av nøkkelfunn	s. 64
Tabell 4.4: Oppsummering av nøkkelfunn	s. 69
Tabell 4.5: Oppsummering av nøkkelfunn	s. 74
Tabell 4.6: Oppsummering av nøkkelfunn	s. 78
Tabell 5.1: Oppsummering av nøkkelfunn fra analysen	s. 95

# Kapittel 1: Innledning

Studien tar for seg regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering. Dette kapitlet tar for seg bakgrunnen for oppgaven og studiens avgrensning. Videre presenteres problemstillingen, samt forskningsspørsmål. Avslutningsvis beskrives oppgavens struktur.

## 1.1 Bakgrunn og avgrensning

I fagmiljøet er bankers prosess vedrørende kredittvurdering av bedriftskunder et omdiskutert tema. Diskusjonen retter seg mot bankers scoringsmodeller, og om modellene anvender rettvise nøkkeltall med hensyn til ulike regnskapsspråk. Videre ønsker vi å undersøke bankenes fokus på regnskapsmanipulasjon, samt hvordan digitalisering og bærekraft påvirker deres kredittvurdering av bedriftskunder.

I en studie utført av Kinserdal (2018) er det gjort funn angående de tradisjonelle nøkkeltallene som fremdeles blir tatt i bruk, hvor disse er noe utdaterte. Funnene viser at nye alternative nøkkeltall kan fungere bedre ved konkursprediksjon, av den grunn at regnskapet har utviklet seg i tråd med de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS). På bakgrunn av dette kan det stilles spørsmål om de tradisjonelle nøkkeltallene er like relevante i dag.

For å besvare vår problemstilling ønsker vi å utføre en kvalitativ undersøkelse av bankers prosess vedrørende kredittvurdering av bedriftskunder. Av den grunn har vi benyttet bankansatte som informanter til vår undersøkelse. Som en avgrensning av studien har vi forholdt oss til informanter lokalisert på Sør- og Vestlandet. Med hensyn til studiens tidsbegrensning, hadde vi ikke mulighet til å utvide studien noe mer. Studien fokuserer i hovedsak på bankers prosess vedrørende kredittvurdering, og hvordan regnskapet vil spille inn.



## 1.2 Problemstilling

I denne studien ønsker vi å se nærmere på hvilken effekt regnskapet har på norske bankers kredittvurdering av bedriftskunder. På bakgrunn av at det er rettet en del kritikk til bruken av de tradisjonelle nøkkeltallene, vil vi dermed utforske hvilke nøkkeltall bankene bruker i deres lånebetingelser, samt kredittscoremodeller. Formålet med studien er å undersøke hvilken betydning regnskapet har i bankers kredittvurdering. Videre ønsker vi å undersøke hvilke faktorer som har påvirkning i en kredittvurdering. Vi ønsker dermed å finne ut om bankene hensyntar bedrifters valg av regnskapsspråk, om bankene fokuserer på regnskapsmanipulasjon, hvordan digitalisering påvirker bankers prosesser, samt hvordan bankene hensyntar bærekraft i kredittvurderingen.

Problemstillingen er følgende:

### *Hvilken effekt har regnskapet på norske bankers kredittvurdering?*

For kunne å besvare problemstillingen på en fullstendig og utfyllende måte, har vi formulert følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilken betydning har regnskapsinformasjon for norske banker?
2. Hvordan anvender banker nøkkeltall i kredittvurderinger?
3. Hvilken betydning har valg av regnskapsspråk?
4. Hvordan hensyntar banker risikoen for regnskapsmanipulasjon?
5. Hvordan påvirker digitalisering bankers prosesser?
6. Hvordan hensyntar norske banker bærekraft?

## 1.3 Oppbygging og struktur

Oppgavens struktur består av totalt av seks kapitler. Kapitlene skal danne grunnlaget for å besvare problemstillingen, samt forskningsspørsmålene. Det teoretiske grunnlaget presenteres i kapittel 2 som omhandler teori om regnskapet, nøkkeltall, regnskapsstandarder og banker i Norge. Videre vil kapittel 3 redegjør for valg av metode. Forskningens resultater er presentert i kapittel 4 og blir presentert med utgangspunkt i forskningsspørsmålene. Kapittel 4 vil videre danne grunnlaget for analysen som presenteres i kapittel 5. I analysen vil resultatene diskuteres opp mot det teoretiske grunnlaget for å dermed kunne besvare de seks forskningsspørsmålene. Avslutningsvis presenteres kapittel 6 som gir en konklusjon av studien, samt studiens begrensninger og utfordringer. Vi vil i tillegg komme med forslag til videre forskning.

## Kapittel 2: Teoretisk grunnlag

I dette kapittelet gjennomgås det teoretiske grunnlaget for studien. Første delkapittel omhandler regnskapet som informasjonskilde og formålet med regnskapet. Videre presenteres ulike tradisjonelle nøkkeltall, samt kritikk til nøkkeltallene. Det teoretiske grunnlaget for regnskapsstandarder i Norge illustrerer ulike regnskapsstandarder, herunder den norske regnskapsloven og IFRS. Avslutningsvis presenteres det teori om banker i Norge, hvor det legges vekt på bankers kredittvurdering, samt digitalisering og bærekraft.

### 2.1 Regnskapet som informasjonskilde

I dette delkapittelet introduseres formålet med finansregnskapet. Videre presenteres brukerne av regnskapet, samt informasjonsbehov. Delkapittelet vil videre belyse begrepene regnskapskvalitet og regnskapsmanipulasjon. Avslutningsvis presenteres revisors rolle og noteopplysninger.

#### 2.1.1 Formål med finansregnskap

Formålet med regnskapet er å informere om bedrifters økonomiske utvikling og finansielle stilling. Regnskapet vil som et måleinstrument på økonomisk verdiskapning kreve lik forståelse og oppfatning av de regnskapsmessige verdier som rapporteres (Moe & Torgersen, 2014, s. 10).

I henhold til FASB er regnskapets hovedformål å gi beslutningsnyttig finansiell informasjon. Alle formålsparagrafene i FASBs konseptuelle rammeverk vedrører målsetningen om beslutningsnyttig informasjon, men det kan være hensiktsmessig å dele formålene inn i to hovedkategorier; beslutningsformål og kontrollformål (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 58).

Det er brukernes økonomiske beslutninger som skal underbygges med relevant informasjon, når regnskapets hovedfunksjon omfattes av beslutningsformålet. Formålet er typisk forbundet med verdsettelse og investeringsanalyser, hvor regnskapet skal være med på å gi potensielle investorer grunnlag for å vurdere lønnsomheten ved et investeringsprosjekt. Kontrollformålet er relatert til «prinsipal-agent-problematikken», hvor forholdet mellom ledelsen (agent) og eierne (prinsipal) er i fokus. Regnskapets formål, i lys av kontrollformålet, er oppfølging av resultater, og skal gi eierne grunnlag for å vurdere om ledelsen klarer å omsette de investerte midlene i henhold til forventede resultater (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 59).

### 2.1.2 Regnskapsbrukere og informasjonsbehov

For at regnskapet skal oppfylle sitt formål om å gi beslutningsnyttig informasjon til brukerne, må regnskapsinformasjonen være relevant og bygge på prinsipper som sikrer at informasjonen er troverdig, jf. IASBs konseptuelle rammeverk 2018 punkt 2.4 og 2.5 (Schwencke, Haugen, Baksaas, Stenheim & Avlesen-Østli, 2021, s. 96). Hva som er beslutningsnyttig regnskapsinformasjon, vil variere mellom brukerne. Investorer er interessert i beslutningsnyttig informasjon om hvordan investeringen utvikler seg og hvorvidt man skal kjøpe selge eller beholde sine eierandeler. Leverandører og kreditorer har behov for informasjon om bedriftens finansielle stilling. Kundene ønsker en sikker leverandør av varer og tjenester og beslutningsnyttig informasjon gjennom den finansielle stillingen både på kort og lang sikt. Offentlige myndigheter bruker regnskapsinformasjonen som grunnlag til å innkreve skatter og avgifter. Regnskapsinformasjonen kan brukes i offentlig statistikk, hvor god eller dårlig lønnsomhet i en bransje kan få myndighetene til å iverksette tiltak som tilskudd eller økt regulering gjennom lovverket (Kristoffersen, 2014, s. 97-98).

Långivere bruker regnskapsinformasjon til å vurdere foretakets kredittverdighet. Den historiske resultatutviklingen sett i sammenheng med fremtidig utvikling av foretaket, er beslutningsnyttig informasjon i en kredittvurdering. Banker bruker regnskapsinformasjonen både ved fastsetting av lånebetingelser og oppfølging av eksisterende låneavtaler (Kristoffersen, 2014, s. 97).

### 2.1.3 Regnskapskvalitet

Den grunnleggende målsettingen til finansregnskapet er å gi regnskapsbrukerne verdifull informasjon som kan være til nytte når økonomiske beslutninger skal foretas. Den økonomiske realiteten til et selskap skal gjenspeiles på mest mulig reell måte (Heskestad, 2015, s. 33). På den andre siden vil regnskapstall reflektere økonomiske fakta på en måte som er påvirket av regnskapsregler, selskapets valg av prinsipper og en lang rekke skjønsmessige estimer (Gjesdal, 2003, s. 51). Interessekonflikter og asymmetrisk informasjon kan da være med på å øke risiko for at ledelsen skal ta i bruk muligheten til å føre regnskapsbrukeren bak lyset gjennom opportunistisk regnskapsrapportering (Heskestad, 2015, s. 33). Dette kan føre til at banker gir kreditt som de ellers ikke ville gitt hvis de hadde vært klar over at regnskapet var manipulert eller at regnskapsregler var tolket på en tvilsom måte (Heskestad, 2016, s. 39). Av den grunn er det helt fundamentalt med høy regnskapskvalitet for å redusere denne informasjonsasymmetrien.

Det er viktig å understreke forskjellen på regnskapskvalitet og resultat kvalitet. Regnskapskvalitet er et begrep som vil ha ulik definisjon og betydning alt ettersom hvilken brukergruppe man ser det fra. Selv om regnskapskvaliteten øker for én brukergruppe, betyr ikke det nødvendigvis at den vil øke for andre. Regnskapskvalitet blir ofte benyttet som et uttrykk for hvor godt den presenterte regnskapsinformasjonen til en bedrift klarer å beskrive den underliggende økonomiske realiteten (Tofteland, 2014, s. 190). Ifølge Langli (2016) er regnskapskvaliteten høy dersom årsrapporten gir god informasjon om den underliggende økonomien og riktige signaler om utviklingen i økonomisk inntekt. Resultat kvaliteten er høy når årsrapportens informasjon om periodens resultat gir et godt grunnlag for å predikere fremtidige resultater, slik at selskapets økonomiske verdi kan estimeres på en pålitelig måte (Langli, 2016, s. 754). Begrepet resultat kvalitet er derimot mindre ambisiøst og ser kun på forskjeller mellom selskap og endringer over tid uten å ta standpunkt til hva som er mest korrekt (Gjesdal, 2003, s. 53).

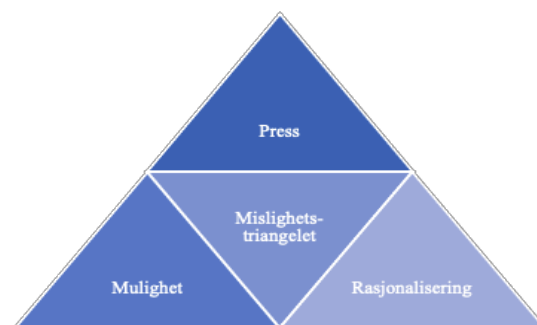
Ifølge Gjesdal (2003) vil det være fornuftig å akseptere at det vil være betydelig elastisitet i regnskapsrapporteringen. Resultat kvalitetsanalyse er en metodikk for å tolke informasjonen som foreligger i årsregnskapet. For at brukeren skal få en bedre forståelse av det som rapporteres, og de valgene og det skjønnet som er lagt til grunn, krever elastisiteten knyttet til regnskapsrapporteringen at det utføres en analyse (Heskestad, 2015, s. 33). En slik analyse kan også benyttes som et redskap for å avdekke bevisste forsøk på å villedde brukeren av regnskapet (Gjesdal, 2003, s. 51). I enkelte tilfeller vil en resultat kvalitetsanalyse åpne opp for at en bedrifts egne vurderinger må overprøves. I følge Penman (2013) advares det sterkt mot at regnskapskvaliteten vurderes uten tilstrekkelig bransjekunnskap og markedsforståelse. Det vil være vanskelig å forklare hvordan lønnsomheten i en bransje er per dags dato, hvilke faktorer som kan forklare lønnsomhetsforskjeller innad i en bransje og hvilke lønnsomhetsfaktorer som kan forventes å bli vesentlige i fremtiden dersom man ikke utfører analyse av omgivelsene (Heskestad, 2015, s. 34).

#### 2.1.4 Regnskapsmanipulasjon

I henhold til regnskapsloven § 3-2a skal årsregnskapet gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat (Regnskapsloven, 1998, § 3-2a). Regnskapet er et sluttprodukt, og skal gi brukerne av regnskapet nyttig beslutningsgrunnlag (Baksaas & Hansen, 2015, s. 28). Gjennom en rekke skjønsmessige vurderinger har ledelsen i en bedrift mulighet til å kunne påvirke regnskapet da

regnskapsinformasjonen er subjektiv. Dette til tross for at formålet med finansregnskap er å gjenspeile den økonomiske stilling på en mest mulig reell måte. Regnskapsmanipulering er et komplisert begrep og kan defineres, forstås og anvendes på forskjellige måter. Blakstad og Stenheim (2012) finner flere begreper i det norske språket som er nære synonymer til regnskapsmanipulering, herunder regnskapssvindel, regnskapsjuks, resultatstyring, kreativ regnskapsføring og rapporteringsstrategi. Ifølge Healy og Wahlen (1991) foreligger regnskapsmanipulasjon når ledelsen bruker regelverkets fleksibilitet eller strukturerer transaksjoner på en slik måte at regnskapsrapportene feilinformerer interessenter om den underliggende utviklingen til selskapet (Langli, 2016, s. 759).

Regnskapsmanipulasjon kan gjennomføres på ulike måter da det avhenger av ledelsens insentiver og de nettofordelene ledelsen er forventet å oppnå som følge av manipuleringen (Blakstad & Stenheim, 2012, s. 63). For å forstå hvorfor regnskapsmanipulasjon foregår kan det være nyttig å benytte den såkalte «Fraud Triangle» som trekker frem hvilke situasjoner som skaper høyere sannsynlighet for misligheter. Mislighetstriangelet består av de tre komponentene; 1) mulighet for svindel uten å bli oppdaget, 2) grad av press på ledelsen og 3) rasjonalisering av svindel, hvor tilstedeværelse av disse tre komponentene sammen øker risikoen for regnskapsmanipulasjon (Stuart, 2020, s. 198).



*Figur 2.1: Mislighetstriangelet (Stuart, 2020, s. 198)*

Motivasjonen bak regnskapsmanipulasjon, kan være et resultat av internt eller eksternt press for å oppnå et økonomisk mål eller opprettholde et ønsket vekstnivå. Ledelsen står overfor et press til å fremstå bedre for å kunne tilfredsstille aksjonærer, finansanalytikere og andre interessenter (Stuart, 2020, s. 198-199). I flere av de kjente regnskapsskandalene har det blitt lagt stor vekt på suksess, kraftig vekst eller det å levere gode resultater. Manipulasjon av regnskap starter ofte med at ledelsen selv går ut med for ambisiøse mål, noe som fører til et press for å kunne nå disse målene som er satt (Kinserdal, 2017). Jo høyere presset er for å oppnå økonomiske mål, jo større er risikoen for misligheter (Stuart, 2020, s. 199).

Det andre elementet i mislighetstriangelet omhandler at det må foreligge en mulighet for regnskapsmanipulering, hvor gevinsten for manipulering må være innenfor rekkevidde. En av de mest sentrale faktorene som gjør manipulasjon mulig uten å bli oppdaget er når internkontrollen kan overstyres fordi den er svak eller ikke utformet for å forhindre misligheter (Stuart, 2020, s. 199). Eksempelvis fordi en person er i en tillitsposisjon eller har kjennskap til spesifikke mangler i den interne kontrollen, jf. ISA 240 pkt. A1 (IAASB, 2009, s. 15). I bedrifter med mangelfull internkontroll vil mulighetene for misligheter være betydelig større enn i bedrifter med godt strukturerte internkontroller og rutiner (Bruu, 2019, s. 48).

Rasjonalisering innebærer å være i stand til å rettferdiggjør det å begå en uredelig handling. Slik rettferdiggjørelse kommer fra en persons holdninger, karakter eller etiske verdier som tillater dem å begå slike handlinger. Tilstrekkelig press fra omgivelsene kan føre til at selv personer som normalt er ærlige, kan begå misligheter, mens enkelte personer har holdninger som tillater dem å bevisst utføre ulovlige handlinger uavhengig av eksterne faktorer, jf. ISA 240 pkt. A1 (IAASB, 2009, s. 15).

Regnskapsmanipulasjon kan oppstå gjennom lovlige og ulovlige metoder. Ved bruk av lovlige metoder, er valgene som foretas og skjønnet som utøves, innenfor rammen av gjeldende lovgivning og benytter seg av regnskapsreglenes fleksibilitet. Regnskapsmanipulasjon ved bruk av ulovlige metoder forekommer når ledelsen opptrer utenfor det regnskapslovgivningen tillater (Langli, 2016, s. 759). Regnskapsloven krever at ledelsen må utøve skjønn ved utarbeidelse av regnskap (Schwencke et al., 2021, s. 739). Derimot foreligger det et skille mellom regnskapsmanipulasjon og strekking av regnskap.

Blom (2018) sier at strekking av regnskap blir mer sett på som en forsiktighet, hvor ledelsen i gode tider kan bli fristet til å legge opp skjulte reserver ved at man avskriver raskere enn normalt, fører kostnader tidligere eller venter med å inntektsføre. I motsetning vil man i dårlige tider skyve på kostnadene, vente med nedskrivninger eller inntektsføre for tidlig (Blom, 2018). Eksempelvis kan årsresultatet bli pyntet på ved å strekke på levetiden for anleggsmidler, uten at levetiden strekkes til så mange år at det av den grunn blir kriminelt (Langli, 2016, s. 759). Ved strekking av regnskap benytter man seg av lovgivningens fleksibilitet på en opportunistisk måte, men i det man går over til regnskapsmanipulasjon, opptrer man utenfor det lovgivningen tillater (Blom, 2018).

Risikoen for regnskapsmanipulasjon kan øke i økonomiske nedgangstider når mange bedrifter sliter med fallende lønnsomhet og bankenes krav til egenkapital. I flere regnskapsskandaler er bankene blitt villedet til å gi lån som de ellers ikke ville gitt, og konsekvensen av dette har vært betydelige tap. Naturligvis kan det diskuteres i hvor stor grad den regnskapspliktige skal ha anledning til å påvirke rapporteringen gjennom egne valg og subjektivt skjønn (Heskestad, 2016, s. 34).

### 2.1.5 Revisors rolle

Revisor blir omtalt som allmennhetens tillitsperson i revisorloven § 9-1 annet ledd, og skal med det skape tillit til at årsregnskapet oppfyller gjeldende lovkrav og ikke inneholder vesentlig feilinformasjon som avgis i en revisjonsberetning. Revisor skal utøve virksomheten med integritet, objektivitet og aktsomhet (Revisorloven, 1999, § 9-1).

Revisorer spiller en viktig rolle knyttet til regnskapskvalitet ettersom de ansees som samfunnets tillitsperson. Selskaper leier revisorer og betaler for deres ekspertise, hvor formålet er at revisor skal kontrollere regnskapsinformasjonen for å sikre at årsregnskapet gjenspeiler de økonomiske realitetene på en så korrekt måte som mulig (Heskestad, 2015, s. 33). Til tross for at revisors oppgaver er definert i revisorloven, oppstår det likevel en rekke misforståelser. En av de mest gjenstridige misforståelsene er at omverdenen mener *ren revisjonsberetning er en garanti for at årsregnskapet er uten feil*. Revisor har ikke ansvar for å avdekke alle feil ved årsregnskapet, men å granske informasjonen for å begrense risikoen for at årsregnskapet inneholder vesentlige feil, til et akseptabelt nivå (Gulden, 2015, s. 30).

Revisjonen ville ha blitt svært kostbar og i noen tilfeller umulig å gjennomføre, dersom en revisor skulle ha vært opptatt av enhver feilinformasjon. Av den grunn må revisor bestemme seg for vesentlighetsgrenser og konsentrere seg om korrigerende feilinformasjon som, alene eller sammen med annen feilinformasjon, er vesentlig, for å oppnå en betryggende sikkerhet for at det reviderte årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon (Gulden, 2015, s. 426).

Revisjonskvalitet ansees ofte som å være en komponent av regnskapskvalitet. DeFond & Zhang beskriver revisjonskvalitet som en kontinuerlig konstruksjon som sikrer kvalitet i finansiell rapportering, med revisjon av høy kvalitet som gir større sikkerhet for finansiell rapportering av høy regnskapskvalitet (DeFond & Zhang, 2014, s. 276). Teorien antyder at revisjonskvalitet er en funksjon av revisors uavhengighet og kompetanse, der uavhengighet oppstår fra omdømme, og kompetanse refererer til evnen til å levere høy revisjonskvalitet. En undersøkelse

av DeFond & Zhang viser at skadet omdømme fra ekstreme revisjonsfeil reduserer kundens markedsverdi og revisors evne til å beholde kunder (DeFond & Zhang, 2014, s. 278).

### 2.1.6 Noteopplysning

Det er hverken plass eller hensiktsmessig å oppgi alle opplysninger som regnskapsbrukeren trenger for å kunne foreta en vurdering av regnskapet, i selve resultatregnskapet, balansen og kontantstrømoppstillingen. En bedre løsning vil av den grunn være å gi disse opplysningene som en særskilt del av årsregnskapet (Schwencke et al., 2021, s. 735). Dette fremkommer som et krav i regnskapslovens § 7-1 annet ledd, hvor det skal gis opplysninger som er nødvendige for å vurdere en bedrifts stilling og resultat, som da ikke fremkommer i årsregnskapet. Regnskapsstandardene angir en rekke krav til noteopplysninger, og der hvor det ikke kan tas i bruk, må det til en subjektiv tolkning av hvilke tilleggsopplysninger som kan være av relevans (Schwencke et al., 2021, s. 735). Videre skal det i henhold til regnskapsloven gis noteopplysninger vedrørende hendelser etter balansedagen, med unntak av små foretak hvor dette ikke er obligatorisk (Regnskapsloven, 1998, § 7-1).

Prinsippnoten skal gi regnskapsbrukerne innsikt i periodiserings- og måleprinsipper. Brukerne kan ikke danne seg et kvalifisert beslutningsgrunnlag med utgangspunkt i regnskapet, uten forståelse for de anvendte prinsippene (Kvifte & Hansen, 2014, s. 343).

## 2.2 Tradisjonelle nøkkeltall

I dette delkapittelet presenteres tradisjonelle nøkkeltall og kritikk til de tradisjonelle nøkkeltallene. Nøkkeltall er forholdstall som kombineres på bestemte måter med tallene vi finner i det ordinære regnskapet. Slike nøkkeltall benyttes ofte i analyser av bedrifters økonomi, da dette gjør det enklere å få oversikt over utviklingstrender og sammenligne med andre (Eilertsen, 2013, s. 100). I dagens samfunn benyttes det en rekke ulike nøkkeltall som strekker seg 50 år tilbake i tid (Kinserdal, 2018, s. 22). I henhold til studiens begrensning, vil det være mest hensiktsmessig å se på de tradisjonelle nøkkeltallene. Her vil vi skille mellom lønnsomhet, soliditet og likviditet, som ser ut til å være de områdene banker er mest opptatt av.



### 2.2.1 Lønnsomhet

Regnskapsbrukere er interessert i å få god innsikt i en bedrifts lønnsomhet, da den over tid vil påvirke finansieringsstruktur, soliditet og likviditet (Baksaas & Hansen, 2015, s. 215). Analyser av en bedrifts lønnsomhet omhandler å undersøke bedriftens evne til å tjene penger, gitt de ressursene de rår over (Langli, 2016, s. 685). Resultatregnskapet gir nyttig informasjon om lønnsomheten til en bedrift (Berk & DeMarzo, 2020, s. 71). Nøkkeltall som ofte brukes for å beskrive en bedrifts lønnsomhet er driftsmargin og total kapitalrentabilitet.

#### **Driftsmargin**

Driftsmargin er et nøkkeltall flere bedrifter velger å ta i bruk i sine årsrapporter ettersom det forteller hvor stor del av driftsinntektene som er igjen før finansielle forhold trekkes inn (Hoff & Pedersen, 2019, s. 220). Nøkkeltallet viser hvor mye fortjeneste driften til en bedrift bidrar med per omsatt krone, etter alle kostnader til selve driften er dekket (Eilertsen, 2013, s. 161). I det lange løp kreves det at en bedrifts driftsmargin er stor nok til å kunne betjene sine rente- og gjeldsforpliktelser (Sættem, 2019, s. 345). En reduksjon i dette nøkkeltallet over tid forteller at en bedrift ikke klarer å opprettholde marginen, noe som kan skyldes manglende kontroll over driftskostnadene, eller at salgsprisene ikke holder følge med kostnadsøkningene (Sending, 2005, s. 282).

Ved å se på forholdet mellom driftsresultat og driftsinntekter finner man driftsmarginen, som da er driftsresultatet uttrykt i prosent av driftsinntektene (Eilertsen, 2019, s. 104):

$$\text{Driftsmargin} = \frac{\text{Driftsresultat}}{\text{Driftsinntekter}} \times 100\%$$

EBITDA er en forkortelse for «Earnings Before Interests, Taxes, Depreciations and Amortizations» og er en betegnelse på driftsresultat (EBIT) før effekten av avskrivninger og nedskrivninger (Eilertsen, 2013, s. 110). EBITDA ble på 1980-tallet brukt som en indikator på en bedrifts evne til å betjene gjeld i forbindelse med gjeldsfinansierte oppkjøp. I senere tid har EBITDA blitt et svært populært nøkkeltall, spesielt i bransjer hvor resultatet belastes med dyre anleggsmidler som avskrives over lang tid eller bedrifter som har betydelig av- og nedskrivninger på goodwill (Langli, 2016, s. 152).

## **Totalkapitalrentabilitet**

Begrepet rentabilitet anvendes når lønnsomhet blir målt ved hjelp av regnskapsinformasjon. Vi får tallfestet en bedrifts relative lønnsomhet, herunder avkastningen i prosent av kapitalen, ved å ta i bruk ulike mål på periodens resultat som videre ses i forhold til kapitalen som har vært investert i bedriften (Langli, 2016, s. 683). Totalkapitalrentabilitet forteller hvor stor inntjening en bedrift har hatt på sin totale kapital, herunder balansesummen, uavhengig av hvordan denne kapitalen er finansiert. Nærmere forklart viser totalkapitalrentabiliteten hvor stor verdiskapning balansens eiendelsside har generert i løpet av en periode. Dette uten å ta hensyn til hvordan genererte verdier blir fordelt mellom partene vi finner på balansens egenkapitals- og gjeldsside (Langli, 2016, s. 689). Totalkapitalrentabiliteten defineres slik (Baksaas & Hansen, 2015, s. 249):

$$R_{TK} = \frac{(\text{Resultat før skattekostnad} + \text{Rentekostnader}) \times 100\%}{\text{Gjennomsnittlig total kapital}}$$

En høy totalkapitalrentabilitet tilsier at en bedrifts lønnsomhet er god. For å kunne vurdere nivået på rentabilitetsmålene, kan det være hensiktsmessig å sammenligne med tidligere perioder for å avklare om en bedrift er inne i en positiv utvikling eller med andre bedrifter for å avgjøre om en bedrift gjør det bedre eller dårligere enn sine konkurrenter (Langli, 2016, s. 649). Kravet til totalkapitalrentabiliteten er at den bør være minst like høy som den avkastningen en bedrift kunne oppnådd ved å plassere kapitalen på en annen måte, eksempelvis vil risikofri plassering være et fornuftig utgangspunkt. Å plassere verdier i en bedrift er forbundet med risiko, hvor risikoen vil avhenge av bransjens følsomhet angående konjunktursvingninger (Baksaas & Hansen, 2015, s. 249).

### 2.2.2 Soliditet

Soliditet omhandler en bedrifts evne til å innfri forpliktelser på lang sikt og til å tåle tap. Eksempelvis kan en bedrift være meget solid, men likevel havne i midlertidige likviditetsproblemer grunnet uteblivelse av forventede innbetalinger. Så lenge en bedrift har god soliditet, vil slike kortsiktige problemer lett kunne la seg løse (Langli, 2016, s. 706). Det tas ofte i bruk forholdstall som egenkapitalandel, gjeldsgrad og rentedekningsgrad for å vurdere en bedrifts soliditet (Tofteland, 2014, s. 212). Her vil egenkapitalandel være et viktig nøkkeltall, da stor egenkapital forteller kreditorer at bedriften er i bedre stand til å overleve perioder med svake resultater (Baksaas & Hansen, 2015, s. 222).

## **Egenkapitalandel**

En bedrifts egenkapitalandel forteller hvor stor del av eiendelene som er finansiert med egenkapital, og dermed hvor mye denne verdien kan reduseres før kreditorenes krav kommer i fare. Egenkapitalandelen defineres slik (Langli, 2016, s. 709):

$$Egenkapitalandel = \frac{Egenkapital}{Totalkapital}$$

Egenkapitalandelen viser hvor stor del av eiendelene som kan gå tapt før långiverne og øvrige kreditorer berøres. En høy egenkapitalandel øker en bedrifts kredittverdighet og mulighet for en gunstig finansiering (Hoff & Pedersen, 2019, s. 279). Generelt kan det stilles krav til at egenkapitalandelen skal være positiv, da positiv egenkapitalandel representerer mindre fremmedkapital og lavere rentekostnader (Baksaas & Hansen, 2015, s. 222). Bedrifter bør bygge opp egenkapitalandelen i gode tider og bruke den som buffer i dårlige tider, da bedrifter med en solid egenkapitalandel lettere vil kunne finansiere sine likviditetsbehov i dårlige tider (Langli, 2016, s. 711). Banker krever en høyere egenkapitalandel når det foreligger en høy prosjektrisiko, slik at utlånsrisikoen holdes på et akseptabelt nivå (Sættem, 2019, s. 365).

Mange bedrifter har minimumskrav knyttet til egenkapitalandelen som en del av sine covenantskrav. Hvor stor egenkapitalandelen bør være er avhengig av flere forhold, hvor bransje, driftsrisiko og målegrunnlaget for eiendeler i balansen er av stor betydning (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 218). Kreditorer krever ofte en høyere egenkapitalandel for bedrifter i konjunkturfølsomme bransjer enn for bedrifter som befinner seg i et skjermet hjemmemarked (Baksaas & Hansen, 2015, s. 222). For å styrke kreditorvernet inneholder aksjelovene en fellesbestemmelse som krever at bedriften til enhver tid skal ha en egenkapital som er forsvarlig med tanke på risikoen ved og omfanget av virksomheten i bedriften, jf. asl./asal. § 3-4 (Schwencke et al., 2021, s. 485).

## **Gjeldsgrad**

Gjeldsgraden viser forholdet mellom kapital anskaffet fra eksterne kilder, herunder avsetninger som skal dekke fremtidige forpliktelser, og den kapital eierne har bundet opp i bedriften (Langli, 2016, s. 709). Forholdstallet forteller med andre ord hvor mange kroner det er i gjeld per krone egenkapital, og beregnes slik (Hoff & Pedersen, 2019, s. 279):

$$Gjeldsgrad = \frac{Gjeld}{Egenkapital}$$

Jo lavere gjeldsgraden er, desto mindre gjeld har en bedrift i forhold til egenkapital, noe som medfører en reduksjon i fremtidige betalingsforpliktelser knyttet til renter og avdrag. For en bedrift med høy gjeldsgrad kan finanskostnader bli svært tyngende i perioder med høyt rentenivå (Baksaas & Hansen, 2015, s. 222). En synkende gjeldsgrad reduserer en bedrifts finansielle risiko og representerer dermed en lavere risiko overfor långivere. Egenkapitalandel og gjeldsgrad er imidlertid to sider av samme sak, hvor forholdstallene måler en bedrifts soliditet (Hoff & Pedersen, 2016, s. 279). Gjeldsgrad vil av den grunn å ha mindre betydning når man vet hvor stor egenkapitalandelen er (Moe & Torgersen, 2014, s. 222).

### **Rentedekningsgrad**

I forbindelse med analyse av en bedrifts soliditet, er rentedekningsgrad et nøkkeltall som ofte blir beregnet. Rentedekningsgrad skal si i hvilken grad en bedrift er i stand til å betale sine rentekostnader, herunder bedriftens evne til å betjene sine lån (Baksaas & Hansen, 2015, s. 222). Ved beregning av rentedekningsgrad tas tall fra resultatregnskapet i bruk, hvor totalresultatet relaterer til nivået på rentekostnadene (Sættem, 2019, s. 366). Beregning av rentedekningsgrad er som følger (Hoff & Pedersen, 2019, s. 280):

$$\text{Rentedekningsgrad} = \frac{\text{Ordinært resultat før skattekostnad} + \text{Rentekostnader}}{\text{Rentekostnader}}$$

Rentedekningsgrad forteller hvor mange ganger resultatet dekker over rentekostnadene, som herunder skaper en indikasjon på hvor stor reduksjon i resultatet en bedrift tåler før det ikke lenger klarer å betjene lånekostnaden (Sættem, 2019, s. 366). Hvis en bedrift har en rentedekningsgrad på 1, vil dette være en indikator på høyere grad av risiko ettersom ordinært resultat før skatt da vil være 0 (Tofteland, 2014, s. 213). Rentedekningsgraden til en bedrift burde av den grunn under ingen omstendigheter være lavere enn 1, da det vil si at bedriften går med underskudd (Baksaas & Hansen, 2015, s. 223).

### 2.2.3 Likviditet

Gjennom analyser av en bedrifts likviditet, dekkes risikoen for at en bedrift kan få betalingsproblemer på kort sikt (Langli, 2016, s. 705). I en likviditetsanalyse er man opptatt av å vurdere en bedrifts evne til å betale sine forpliktelser etter hvert som de forfaller (Baksaas & Hansen, 2015, s. 224). Graden av risiko knyttet til hvorvidt bedriftene evner å innfri sine kortsiktige forpliktelser, kan beskrives gjennom et sett forholdstall kalt likviditetsgrader, herunder likviditetsgrad 1 og likviditetsgrad 2 (Tofteland, 2014, s. 214).

## **Likviditetsgrad 1**

Likviditetsgrad 1 brukes for å vurdere om bedrifter har tilstrekkelig med omløpsmidler for å kunne dekke sine kortsiktige forpliktelser. Et høyere forholdstall innebærer lavere risiko for at bedrifter opplever underskudd i nær fremtid (Berk & DeMarzo, 2020, s. 73). Likviditetsgrad 1 beregnes slik (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 231).

$$\text{Likviditetsgrad 1} = \frac{\text{Omløpsmidler}}{\text{Kortsiktig gjeld}}$$

Den grunnleggende ideen er at en høyere likviditetsgrad øker sannsynligheten for at inntektene fra avvikling av omløpsmidler vil dekke kortsiktig gjeld. Det er imidlertid ikke mulig å operere med en generell tommelfingerregel på hvor høy likviditetsgraden bør være på tvers av ulike virksomheter eller bransjer (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 232).

## **Likviditetsgrad 2**

I motsetning til likviditetsgrad 1, tar likviditetsgrad 2 utgangspunkt i de mest likvide omløpsmidlene og ekskluderer dermed varelageret fra beregningen. De mest likvide omløpsmidlene består av kontanter, bankinnskudd, kundefordringer og finansielle omløpsmidler (Langli, 2016, s. 706). Likviditetsgrad 2 beregnes følgende (Baksaas & Hansen, 2015, s. 224):

$$\text{Likviditetsgrad 2} = \frac{\text{Mest likvide omløpsmidler}}{\text{Kortsiktig gjeld}}$$

En økning i varelageret gir likviditetsgrad 1 et bedre forholdstall, men som på den annen side kan være en indikator på at en bedrift har vanskeligheter med å selge sine produkter. Det kan være hensiktsmessig å utelukke varelageret fra beregningen hvis varelageret ikke omdannes til likvide midler innen rimelig tid (Berk & DeMarzo, 2020, s. 73).

Likviditetsgradene er nøkkeltall med lang tradisjon, hvor omløpsmidlene blir satt i forhold til kortsiktig gjeld (Sending, 2005, s. 289). Det er den kortsiktige gjelden til en bedrift som skal betales først, og som dermed kan skape likviditetsproblemer (Baksaas & Hansen, 2015, s. 224). Likviditetsgradene er begrenset av den grunn at de bare tar hensyn til en bedrifts omløpsmidler. Hvis bedriften er i stand til å generere betydelige kontanter raskt fra den pågående virksomheten, kan det være svært likvid selv om disse forholdene er dårlige (Berk & DeMarzo, 2020, s. 73).

Det finnes en nær sammenheng mellom lønnsomhet og likviditet. En bedrift vil før eller siden få likviditetsproblemer dersom eierne ikke tilfører ny egenkapital om bedriften går med underskudd (Baksaas & Hansen, 2015, s. 236). De fleste bedrifter har et fokus på lønnsomhet, til tross for at likviditet kan være mer kritisk om den er dårlig. Ulønnsomme virksomheter kan overleve lenge hvis likviditeten strekker til. I motsetning kan en bedrift slå seg konkurs dersom likviditeten svikter, uavhengig av bedriftens lønnsomhet. En bedrift kan blant annet få likviditetsproblemer dersom bedriften har betydelig kortsiktig gjeld som ikke er selvrefinansierende, eksempelvis ved utbetaling av store engangsposter (Petersen, Plenborg & Kinserdal, 2017; Kinserdal, 2018, s. 25). Det er en viktig del av en ledelses ansvar å styre likviditeten og påse at det til enhver tid er nok penger tilgjengelig til driften (Eilertsen, 2013, s. 105). Det vil kunne overskygge en rekke positive forhold for en bedrift dersom betalingsproblemer skulle oppstå, og i ytterst konsekvens kan det medføre konkurs (Hoff & Pedersen, 2019, s. 235).

### **Arbeidskapital**

Arbeidskapitalen sier noe om hvor stor del av omløpsmidlene som er finansiert med langsiktig kapital (Baksaas & Hansen, 2015, s. 218). I likhet med likviditetsgrad 1 behandler arbeidskapitalen alle omløpsmidler uten å differensiere mellom det mindre likvide omløpsmidlet, herunder varelageret, og de mer likvide omløpsmidlene (Moe & Torgersen, 2014, s. 226). Hvor stor del av omløpsmidlene som bør være langsiktig finansiert, avhenger av ulike forhold, herunder lagringstid for varer og kredittid til kunder og leverandører. Som hovedregel er kravet til størrelsen på arbeidskapitalen at den skal være positiv, noe som betyr at kortsiktig gjeld skal være mindre enn omløpsmidlene (Baksaas & Hansen, 2015, s. 219). En bedrift med negativ arbeidskapital vil normalt sett oppleve problemer med likviditeten (Moe & Torgersen, 2014, s. 244). Arbeidskapital kan uttrykkes slik (Langli, 2016, s. 708):

$$\textit{Arbeidskapital} = \textit{Omløpsmidler} - \textit{Kortsiktig gjeld}$$

Langsiktig finansiering gir bedrifter bedre mulighet for å overleve krisesituasjoner ettersom gjeld som skal innfris på kort sikt, blir redusert. Ulikhetene mellom forskjellige bransjer og bedrifter er for store til å kunne fastslå hvor stor arbeidskapitalen bør være. Høy arbeidskapital vil gi kortsiktige långivere en større trygghet for rettidig betaling, derimot kan mye omløpsmidler tyde på at bedriften forvalter sine ressurser lite effektivt (Langli, 2016, s. 708).

## 2.2.4 Kritikk til tradisjonelle nøkkeltall

Vi benytter oss fremdeles av de samme kjente nøkkeltallene i analysearbeid som før, til tross for at regnskapsreglene har endret seg mye i løpet av de siste 50 årene. Nye alternative nøkkeltall kan gi bedre konkursprediksjonsresultater enn de tradisjonelle nøkkeltallene, viser undersøkelser utført på store mengder norske selskapsdata (Kinserdal, 2018, s. 22).

For å kunne predikere fremtidige resultater, vil EBITDA være et godt nøkkeltall ettersom man unngår typiske engangsposter som nedskrivninger, endring i restverdi på driftsmidler og ulike avskrivningstider (Kinserdal, 2018, s. 26). Ettersom bedrifter kan ta i bruk ulike avskrivningsmetoder og brukstid, blir av- og nedskrivninger et vanskelig måleproblem i finansregnskapet. Avskrivninger på driftsmidler vil tradisjonelt sett ta utgangspunkt i midlets anskaffelseskost som kan ligge flere år tilbake i tid, og dermed kan årlig inflasjon bidra til et utdatert avskrivningsgrunnlag for en reell kostnadsmåling (Sættem, 2019, s. 445). Dersom av- og nedskrivninger holdes utenfor resultatmålingen kan det tenkes at det gis et bedre bilde av resultatet som driften genererer (Sættem, 2019, s. 446).

Videre vil EBITDA være en bedre konkursprediktor enn EBIT eller nettoresultat (Kinserdal, 2018, s. 22). Ifølge Kinserdal (2018) vil gjennomsnittstall over flere år være bedre enn å se på EBITDA kun for ett år. For å sammenligne inntjening i bedrifter med svært ulik finansiering, kan det være fordelaktig å ta i bruk EBITDA, hvor skjønsmessige beslutninger vedrørende av- og nedskrivninger er eliminert (Langli, 2016, s. 152). EBITDA kan videre fungere som et mål på kontantstrømmen fra driften hvis det foreligger små endringer i kortsiktig gjeld og omløpsmidler knyttet til driftsaktivitetene. Videre kan EBITDA brukes som et mål på selvfinansieringsevnen, hvor det da vil være fordelaktig å legge til tap og trekke fra salgsgevinster fra driftsresultatet. Etter slike korrigeringer vil EBITDA på en bedre måte reflektere kontantstrømmen som genereres gjennom driftskretsløpet, da innbetalinger som oppstår ved salg av anleggsmidler ikke gir kontantstrømseffekt knyttet til ordinære driftsaktiviteter (Langli, 2016, s. 153).

Totalkapitalrentabiliteten kan man rette kritikk mot av den grunn at resultatene svinger avhengig av balanseendringer, hvor balansen er en salig miks av ulike målemetoder og en rekke eiendeler som ikke er balanseført (Kinserdal, 2018, s. 26). I tillegg vil det ikke være naturlig å måle dette opp mot sum eiendeler, ettersom telleren er driftsrelatert. I stedet vil det være mer riktig å måle det opp mot driftseiendeler eller investert kapital, og vil i motsetning til sum eiendeler vise seg å være et bedre nøkkeltall (Kinserdal, 2018, s. 27).

Nordiske bankers mest brukte nøkkeltall i covenants er fremdeles egenkapitalandel (Petersen et al., 2017; Kinserdal, 2018, s. 24). Ifølge Kinserdal (2018) kan finansinstitusjoner som kun ser på bedrifters tradisjonelle soliditetsnøkkeltall basert på balanseført egenkapital, oppleve å ikke få varsel i tide, da problemet ofte er at nedskrivninger kommer for sent. Av den grunn oppstår behovet for alternative nøkkeltall enn egenkapitalandel, hvor varsel kan gis på et tidligere tidspunkt. Egenkapitalandelen vil være et godt nøkkeltall når balanseført egenkapital er tilnærmet markedsverdi. I en konkurs får bedrifter sjeldent betalt for goodwill, noe som gjør at egenkapitalandel ekskludert goodwill er et bedre nøkkeltall for konkursprediksjon. Egenkapitalandelen benyttes ofte som et mål på en bedrifts buffer til å tåle tap. Derimot vil finansielle eiendeler i forhold til gjeld være et bedre nøkkeltall som buffer for å tåle tap, ettersom frie midler kan brukes til å betale gjeld, samtidig som driften opprettholdes (Kinserdal, 2018, s. 25). Med dette sagt, mener Kinserdal (2018) at balanseført egenkapitalandel eller gjeldsgrad i seg selv er svake konkurspredikatorer og sier lite om soliditeten i et foretak.

Likviditetsgrad, herunder omløpsmidler i forhold til kortsiktig gjeld, er et populært nøkkeltall for å identifisere kortsiktige likviditetsproblemer. Problemet med et slikt forholdstall er dersom en bedrift selger ut sitt varelager for å innløse gjelden, uten å gå til anskaffelse av et nytt varelager, vil ikke bedriften ha noen varer igjen å selge. Dette vil dermed være en svært dårlig løsning ettersom dette vil få konsekvenser for fortsatt drift. For å hindre at det ikke skal gå utover driften, kan bedrifter frigjøre ikke-driftsrelaterte eiendeler, såkalte finansielle eiendeler (Kinserdal, 2018, s. 25). Et bedre nøkkeltall vil derfor være finansielle eiendeler delt på kortsiktig finansiell gjeld, da det uttrykker at en bedrift har tilstrekkelige eiendeler som ikke refinansierer seg selv, samt kan frigjøres for å betale kortsiktig gjeld. Derimot er ikke postene definert under IFRS. Alternativt kan rentebærende anleggsmidler brukes som et substitutt for finansielle eiendeler, samtidig som rentebærende kortsiktig gjeld kan brukes som et substitutt for kortsiktig finansiell gjeld. Typiske eksempler på kortsiktig finansiell gjeld kan blant annet være engangsposter, kassekreditt og første års avdrag på gjeld (Kinserdal, 2018, s. 26).

Gjennomsnittstall for likviditetsgrad kan være forskjellig blant ulike bransjer. Likviditetsgradenes gjennomsnittstall som indikerer høy eller lav konkurssannsynlighet, herunder nøkkeltall som er under en eller over to, gir uklare analyseresultater i konkursprediksjonsmodeller. Videre kan et mer relevant nøkkeltall være endring i likviditetsgrad og arbeidskapital over kort tid (Kinserdal, 2018, s. 26).



Svakheten med balanseorienterte nøkkeltall er blant annet at omløpshastigheten og bindingstiden for eiendels- og gjeldspostene ikke reflekteres, hvor det kan variere ut ifra en bedrifts strategiske valg eller bransjen (Sættem, 2019, s. 368). For mange konkurransebedrifter er likviditet et av flere forhold som forverrer seg i tiden før konkurs, viser empiriske undersøkelser. Dermed kan overvåkning over tid være nyttig, samt bransjestatistikk og normtall (Sættem, 2019, s. 369).

## 2.3 Regnskapsstandarder i Norge

Formålet med dette delkapittelet er å belyse ulike regnskapsspråk i Norge. Først introduseres regnskapsloven og de grunnleggende regnskapsstandardene. Videre presenteres den internasjonale regnskapsstandard, IFRS, som er utviklet av International Accounting Standards Board (IASB), samt noen forskjeller mellom IFRS og god regnskapsskikk (GRS).

### 2.3.1 Regnskapsloven

Den norske regnskapsloven er en rammelov for regnskapsrapportering i Norge. Med rammelov menes at regnskapsloven setter opp rammene for utarbeidelse av årsregnskapet. Betegnelsen referer først og fremst til at loven er bygget på grunnleggende regnskapsprinsipper, hvor anvendelsen av prinsippene skal utvikles gjennom standardsetting og praksis (Kvifte, Bernhoft & Tofteland, 2011, s. 13). Norsk RegnskapsStiftelse (NRS) er standardsettende organ i Norge, og har siden 1989 gitt ut regnskapsstandarder. Regnskapsstandard og praksis anses for å være god regnskapsskikk når standardsetteren har utviklet en regnskapsstandard, eller det har etablert seg en utbredt bransjepraksis som er innenfor rammen av de grunnleggende prinsippene (Kvifte et al., 2011, s. 13).

Myndighetene har utarbeidet et sett med lover og regler som bedriftene må forholde seg til for å sikre korrekt regnskapsførsel. Den norske regnskapsloven er selve fundamentet for regnskapsførsel og inneholder en rekke krav til bedrifters regnskap (Moe & Torgersen, 2014, s. 28). Regnskapsloven fastslår at årsregnskapet skal utarbeides etter felles regler og regnskapsprinsipper, herunder de grunnleggende prinsippene.

#### **Grunnleggende regnskapsprinsipper**

I regnskapsloven er det til sammen ti grunnleggende prinsipper. Prinsippene fremstilles i kapittel 4 i den norske regnskapsloven (1998). Prinsippene representerer et rammeverk for regnskapsføring og er veivisende for regnskapsfører ved utarbeidelse av årsregnskapet.

*Transaksjonsprinsippet* sier at transaksjoner skal innregnes til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Årsregnskapet skal reflektere økonomisk inntjening og stilling på best mulig måte, hvor regnskapsføreren må reflektere transaksjonens reelle økonomiske innhold. For å se om en transaksjon er reell eller ikke, vurderes dette ut ifra om risiko og kontroll faktisk er overført ved transaksjonen (Schwencke et al., 2021, s. 115).

*Opptjeningsprinsippet* sier at en inntekt skal resultatføres når den er opptjent. Et varesalg inntektsføres når varen er levert og tjenester inntektsføres når de ytes.

*Sammenstillingsprinsippet* innebærer at utgifter kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Dette er viktig for at resultatregnskapet skal gi et rettvisende og fornuftig uttrykk for netto resultat i perioden.

*Forsiktighetsprinsippet* betraktes som en modifisering av sammenstillingsprinsippet, hvor forsiktighetsprinsippet ytterligere krever at urealiserte tap skal resultatføres.

*Sikringsprinsippet* krever at gevinster og tap ved sikring skal sammenstilles og føres i samme periode. Prinsippet om *beste estimat* innebærer at all informasjon som er tilgjengelig skal brukes til å finne det beste mulige estimat ved måleusikkerhet. Virkningen ved endring av regnskapsestimat skal resultatføres i perioden estimatet endres, så fremt resultatføringen ikke kan utsettes i samsvar med god regnskapsskikk.

*Kongruensprinsippet* sier at alle inntekter og kostnader for perioden skal resultatføres. Korrigering av feil i tidligere årsregnskap og virkningen av endring av regnskapsprinsipp skal føres direkte mot egenkapitalen, derimot gjelder ikke dette unntaket for små foretak.

*Prinsippanvendelse* fastslår at årsregnskapet skal anvendes konsistent over tid og utarbeides etter ensartede prinsipper. Prinsippet representerer ikke et forbud mot endring av regnskapsprinsipp. Selskapsregnskapet og konsernregnskapet kan ha ulik prinsippanvendelse.

Årsregnskapet skal i henhold til regnskapsloven utarbeides under *forutsetning om fortsatt drift* så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Hvis forutsetningen om fortsatt drift ikke er oppfylt, må det utarbeides et avviklingsregnskap, hvor eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi.

*God regnskapsskikk* er etter norsk regnskapslov det siste av de ti regnskapsprinsippene, men det kan sies at de grunnleggende regnskapsprinsippene skal være en rettesnor i utviklingen av god regnskapsskikk. Etter regnskapsloven skal utarbeidelse av årsregnskap foretas i samsvar

med god regnskapsskikk. God regnskapsskikk er ofte omtalt som en rettslig standard, og er et dynamisk begrep som åpner opp for utvikling av regnskapspraksis etter hvert som de økonomiske rammebetingelsene endres og tar hensyn til nye transaksjonstyper (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 23). God regnskapsskikk skal dermed utvikles løpende for å veilede hvordan man skal regnskapsføre transaksjoner som tidligere ikke har vært omfattet av god regnskapsskikk (Kvifte et al., 2011, s. 63)

### **Endring av regnskapsprinsipp**

For å kunne foreta en vurdering angående graden av regnskapsfleksibilitet, kan det være nødvendig å se på en bedrifts mulighet til å velge ulike regnskapsprinsipper (Heskestad, 2016, s. 33). Nøkkeltall som er anvendt i kredittvurderinger er påvirket av bedrifters regnskapsprinsipper. Prinsippendringer kan være obligatoriske eller frivillige. I covenants bør banker spesifisere hvilke regnskapsregler som skal brukes konsekvent (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 619). Ifølge Plenborg og Kinserdal (2021) vil brudd på covenants ved prinsippendring skade en bedrift. Likeledes vil lavere rente grunnet tilsynelatende forbedret lønnsomhet og risiko være urettmessig hvis det er basert på prinsippendringer, og ikke reelle endringer i den underliggende risikoen og ytelsen til en bedrift. For å sikre at regnskapsprinsipper ikke har økonomiske konsekvenser, eksempelvis ved at renten påvirkes eller bankers mulighet til å tilbakeføre gjelden, bør valg av regnskapsmetoder være den samme innen en bransje (Kinserdal et al., 2021, s. 619). Videre vil regnskapsprinsipp endringer påvirker sammenligningen med tidligere års regnskap (Schwencke et al., 2021, s. 748).

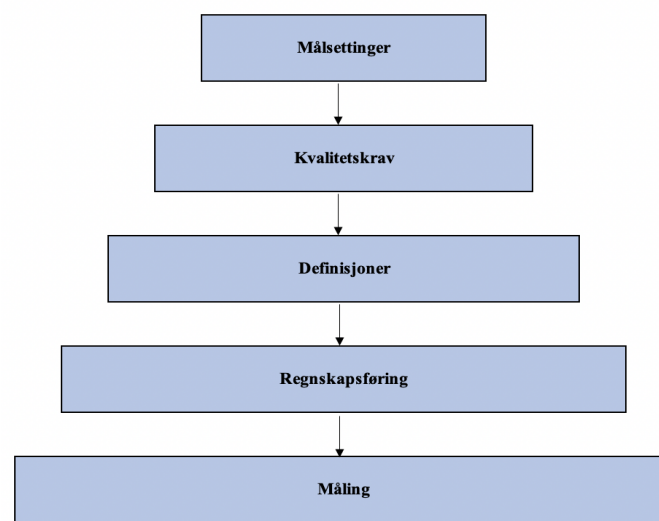
### 2.3.2 IFRS

Den norske regnskapsloven åpner for rapportering etter IFRS, hvor loven er bygd opp som et "tosporet" system. Dette innebærer at små og mellomstore foretak kan velge mellom å bruke IFRS eller regnskapslovens ordinære regler (Schwencke et al., 2021, s. 57). Valgfriheten gjelder derimot kun for foretak som ikke er børsnoterte. Siden 2015 har børsnoterte foretak vært pliktig til å utarbeide konsernregnskap etter IFRS (Kvifte & Johnsen, 2015, s. 23).

Regnskapsspråket IFRS utgjør et sett av regnskapsstandarder, veiledninger og autorative fortolkninger med formål om å gi regnskapsbrukerne regnskapsinformasjon av høy kvalitet (Baksaas & Stenheim, 2020, s. 85). IFRS utvikles med utgangspunkt i et balanseorientert konseptuelt rammeverk, i motsetning til god regnskapsskikk som er resultatorientert. Imidlertid,

er verken IFRS eller god regnskapsskikk rendyrket resultat- eller balanseorienterte. God regnskapsskikk kan i noen grad anses som balanseorientert da norske regnskapsstandarder i lang tid har vært utviklet med IFRS som referanseramme. På tilsvarende måte har IFRS innslag av resultatorientering (Baksaas & Stenheim, 2017).

Det konseptuelle rammeverket er utarbeidet av IASB, og kan betraktes som det regnskapsteoretiske fundamentet til IFRS. Rammeverket skal sikre at fortolkningene og standardene er innbyrdes konsistente, og i tillegg være veiledende når det oppstår regnskapsspørsmål som ikke har en entydig løsning i en fortolkning eller regnskapsstandard (Schwencke et al., 2021, s. 1201).



*Figur 2.2: Det konseptuelle hierarkiet (Kvifte, Bernhoft & Tofteland, 2011, s. 32)*

Det konseptuelle rammeverket har en hierarkisk struktur. Utgangspunktet er at regnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon til brukerne, primært investorer, kreditorer og deres rådgivere. Regnskapsinformasjonen må inneholde nærmere definerede kvalitative egenskaper for å kunne være beslutningsnyttig. Videre skal regnskapsinformasjonen være pålitelig og relevant, samt gi grunnlag for sammenlignbarhet både mellom ulike perioder og bedrifter. Med utgangspunkt i målsettingen og de kvalitative kravene er det utledet definisjoner av eiendeler og gjeld, hvor det deretter er utledet definisjoner av resultatpostene med utgangspunkt i balansepostene. Videre i hierarkiet finner vi generelle prinsipper for regnskapsføring og måling (Kvifte et al., 2011, s. 31-32).

IFRS har i utgangspunktet en prinsippbasert regulering i likhet med GRS. Dette innebærer at regnskapsstandardene stiller opp prinsippene som skal danne grunnlag for regnskapsføringen, og dermed skal regnskapsprodusenten anvende prinsippene innenfor rammene i det

balanseorientert rammeverket til IASB (Kvifte et al., 2011, s. 287). Ved prinsippbasert regulering må regnskapsbrukeren i stor grad bruke profesjonelt skjønn for å utlede den korrekte regnskapsmessige løsningen. I motsetning, kjennetegnes regelbasert regulering ved terskelverdier og sjablongregler som foreskriver en bestemt regnskapsmessig løsning (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 80). Ved prinsippbasert regulering kan det foreligge flere alternative løsninger, hvilket forutsetter at regnskapsprodusenten har vilje og evne til å utlede regnskapsmessige løsninger på et prinsipielt grunnlag (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 82).

Ved bruk av prinsippbasert regulering får regnskapsprodusenten større valgfrihet, hvilket kan øke risikoen for manipulering. Regnskapsprodusenten kan velge regnskapsmessige løsninger som potensielt villeder regnskapsbrukerne for å oppnå urettmessige fordeler (Watts & Zimmerman, 1986, 1990; Baksaas & Stenheim, 2015, 82). For at prinsippbasert regulering skal fungere optimalt, forutsettes det dermed at regnskapsprodusenten ikke utnytter valgfriheten til å rapportere villedende informasjon. En prinsippbasert løsning vil ytterligere stille store krav til kompetanse hos regnskapsprodusenten og revisor, i motsetning til en regelbasert regulering hvor det i liten grad foretas vurderinger eller utøves profesjonelt skjønn (Elling, 2012; Baksaas & Stenheim, 2015, s. 82). Regelbasert regulering gir en klar veiledning for hvordan regnskapsinformasjonen skal rapporteres, og en slik løsning er ofte ønsket av regnskapsprodusent og revisor (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 83).

IFRS har som kjent et balanseorientert syn. Ifølge Kinserdal (2018) er en av hovedutfordringene med IFRS som regnskapsspråk at resultatet blir en “dumpingplass” for endringer i balansen. IFRS definerer som nevnt eiendeler og gjeld, derimot er inntekter og kostnader kun definert som økning eller reduksjon i eiendeler eller gjeld. Endringer i balansen vil dermed havne i resultatet, eksempelvis nedskrivning, verdiendringer og estimatendringer. Resultatet i seg selv har dermed lav prediksjonsverdi (Kinserdal, 2018, s. 23). Videre er det vanskelig å konstatere hva som egentlig er resultatet av underliggende drift, da IFRS ikke krever egen regnskapslinje for “driftsresultat”, samt er imot å definere et “normal-driftsresultat”. Dette vil medføre at det er enda vanskeligere å lage gode prognoser (Kinserdal, 2018, s. 24).

Ettersom bedrifter kan ta i bruk ulike avskrivningsmetoder og brukstid, blir av- og nedskrivninger et vanskelig måleproblem i finansregnskapet. Avskrivninger på driftsmidler vil tradisjonelt sett ta utgangspunkt i midlets anskaffelseskost som kan ligge flere år tilbake i tid, og dermed kan årlig inflasjon bidra til et utdatert avskrivningsgrunnlag for en reell kostnadsmåling. Ulike regnskapsspråk vil ha betydning for avskrivningsgrunnlaget, hvor

bedrifter som utarbeider regnskap etter IFRS har mulighet for oppskrivning av varige driftsmidler, i motsetning til norsk regulering (Sættem, 2019, s. 445). Dersom av- og nedskrivninger holdes utenfor resultatmålingen kan det tenkes at det gis et bedre bilde av resultatet (Sættem, 2019, s. 446).

Det er viktig å være klar over hva som egentlig ligger i egenkapitalposten ettersom en IFRS-balanse i dag kan inneholde en miks av ulike målemetoder. Bedrifter som utarbeider sitt regnskap etter IFRS kan ha noen størrelser målt til virkelig verdi, noen til historisk kost eller noen størrelser hvor det er sannsynlighetsovervekt for at noe inntreffer. Egenkapitalen blir dermed under IFRS en residual, herunder en differanse mellom tillatte balanseførte eiendeler og tillatte balanseførte forpliktelser. Dette fører blant annet til at det blir vanskeligere å sammenligne ulike bedrifter, noe som helt klart vil ha en stor betydning ved anvendelse av nøkkeltallet egenkapitalandel (Kinserdal, 2018, s. 23).

Historisk kost er den mest utbredte måleattributten under IFRS. Imidlertid har bruken av virkelig verdi som måleattributt økt de siste to tiårene. På tross av den økte bruken av virkelig verdi har måleattributten likevel fått kritikk de siste årene. Kritikken er blant annet forårsaket av debatten om relevans versus pålitelighet. Virkelig verdi kan være en mer relevant måleattributt da den viser nåverdien av forventet kontantstrøm produsert av eiendelen, og har av den grunn en sterk prediktiv verdi. Derimot kan estimater for virkelig verdi være mindre pålitelige ettersom ledelsen bruker skjønn ved estimering av virkelig verdi fordi markedsverdier sjelden kan observeres (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 482).

## 2.4 Banker i Norge

I dette delkapittelet introduseres forskjellen på standardbanker og IRB-banker. Videre forklares det hva banker legger vekt på i kredittanalysen. Herunder presenteres scoringsmodell og SEBRA-modellen som er utviklet av Norges Bank for å predikere konkurs. Det vises også til bruk av covenants i banker, samt at det foreligger ulike covenantskrav til bedriftskunder. Avslutningsvis presenteres det hvordan digitalisering påvirker bankvirksomhet og bankenes ansvar i forhold til bærekraft.

### 2.4.1 Standardbank og IRB-bank

Banker spiller en sentral rolle i samfunnsøkonomien, hvor de tilbyr tjenester som er avgjørende for den økonomiske veksten, blant annet lån til bedrifter. Banker må i praksis oppfylle krav til kapitaldekning, hvilket angir hvor mye kapital banker skal ha i forhold til beregningsgrunnlag (Andersen, Juelsrud & Kostøl, 2020, s. 3). Beregningsgrunnlaget er et risikovektet mål på en bedrifts eksponering mot markedsrisiko, operasjonell risiko, motpartsrisiko og kredittrisiko. Risikovektene skal reflektere risikoen for uventet tap. Beregningsgrunnlaget for kredittrisiko fremkommer ved å vekte utlån med en bedrifts antatte risiko, og fastsettes basert på standardmetoden eller intern målemetode, såkalt IRB-metoden. IRB-banker må få godkjenning fra finanstilsynet til å ta i bruk IRB-modeller (Finanstilsynet, 2020).

Norske banker er dermed enten standardbanker eller IRB-banker. Banker benyttet faste og standardiserte risikovekter (Basel I) på 1990- og begynnelsen av 2000- tallet. I 2007 ved innføring av nye kapitalkravsregler (Basel II-regelverket) fikk flere av bankene i Norge adgang til å benytte egne risikomodeller, den såkalte IRB-modellen, til å beregne risikovekter. Standardmetoden er derimot fastsatt av myndighetene og benytter mer generelle og sjablongmessige risikovekter (Andersen et al., 2020, s. 4). IRB-bankene benytter i større grad bankspesifikke data, herunder taps- og misligholdshistorikk og nøkkeltall for bankenes kunder, som forutsettes å anslå faktisk risiko bedre enn ved standardmetoden (Andersen & Winje, 2017, s. 5).

### 2.4.2 Kredittanalyse

Banker bruker kredittanalyser for å vurdere bedrifters evne til å betale sine økonomiske forpliktelser i tide. Analysen tar sikte på å estimere forventet tap av kreditteksponering, herunder undersøke sannsynligheten for at en bedrift misligholder og det potensielle tapet gitt mislighold (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 375). Sannsynlighet for mislighold og tap gitt mislighold er risikoparameter som brukes for måling av finansiell risiko til å vurdere en bedrifts finansielle stilling. Mislighold er en manglende overholdelse av den juridiske forpliktelsen til en betaling, herunder renter eller avdrag (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 376).

Sannsynlighet for mislighold, også kalt “probability of default” eller P/D, beregnes normalt ved å vurdere virksomhetsrisikoen, inkludert en evaluering av bransjen, bedriften og ledelsen (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 381). Banker kan score bedrifter på grunnlag av inntjening, tæring og adferd i en scoringsmodell. For å vurdere en bedrifts inntjening estimeres

kontantstrøm basert på historiske data med utgangspunkt i årsregnskapet. Tæring måles ved å bruke blant annet egenkapitalandelen for å estimere soliditeten i en bedrift. Videre måles adferd ved en bedrifts betalingsanmerkninger, anmerkninger på nøkkelpersoner, for sent levert regnskap og forbehold fra revisor. Slike målemodeller forteller hvilken risikoklasse en bedrift klassifiseres innenfor (Ådland, 2010). Modellen under viser hvordan en bedrift klassifiseres i tre forskjellige kategorier basert på sannsynlighet for mislighold og konsekvensen av mislighold.

Konsekvens	4	Moderat	Høy	Høy	Høy
	3	Lav	Moderat	Høy	Høy
	2	Lav	Lav	Moderat	Høy
	1	Lav	Lav	Lav	Moderat
		1	2	3	4
		Sannsynlighet			

Figur 2.3: Risikomatrise (UiO, 2020)

De grønne områdene foreligger det minst risiko, mens ved de røde områdene foreligger det høyest risiko. Bedrifter med høy risiko klassifiseres i en høy risikoklasse, mens bedrifter med lav risiko blir klassifisert i en lav risikoklasse. Det er tryggere for banken å finansiere en bedrift som har en lav risiko enn en bedrift med høy risiko. Bankene kan kreve at bedriften stiller med mer sikkerhet eller gir høyere rente på lånet for bedrifter som klassifiseres med høy risiko.

Tap gitt mislighold, også kalt “loss given default” eller LGD, sier hvor mye banken vil tape gitt at en bedriftskunde misligholder, og beregnes som forskjellen mellom kundens eksponering i banken og bankens realistiske realisasjonsverdi av alle sikkerheter (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 376). Ifølge Plenborg og Kinserdal (2021) er det noen banker som estimerer eksponering av mislighold på det mest kritiske tidspunktet, med andre ord, den tiden i løpet av året hvor eksponeringen er høyest (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 404). De fleste banker har sine langsiktige lån sikret i eiendeler som eiendom, anlegg og utstyr. Arbeidskapital lån er normalt sikret i varelager og kundefordringer. Vanligvis har banker databaser som måler gjennomsnittlige likvidasjonsverdier mot bokførte verdier for ulike typer eiendeler som brukes til å vurdere verdien av sikkerheten. For mer verdifulle eiendeler, kan banken be om en tredjepartsvurdering (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 405).



Regnskapet vil bistå bankene med en standardisert fremstilling av et foretaks finansielle stilling og resultat, som igjen er nyttig informasjon for å kunne beslutte størrelsen og vilkår ved en finansiering. Vi kan dermed si at regnskapsproduksjon og bankvirksomhet på mange måter er gjensidig avhengig av hverandre (Gårseth-Nesbakk, Baksaas & Gustavsen, 2019, s. 27). I bankenes kredittvurdering er regnskapsinformasjonen et viktig bidrag, hvor det blant annet brukes ulike nøkkeltall for å rangere bedrifter basert på kredittrisikoen. Kredittvurderingsmodeller estimerer sannsynligheten for mislighold og indikerer prisen for kreditt (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 391). Et av problemene med kredittvurderingsmodeller og finansielle nøkkeltall er at de er basert på historisk informasjon, og dermed ikke inneholder informasjon om fremtidige kontantstrømmer for bedrifter. Det er derfor viktig at banker lager prognoser for fremtidige kontantstrømmer, som er hensiktsmessig for å evaluere om en bedrifts kontantstrøm er tilstrekkelig til å betjene gjelden, herunder betale renter og avdrag på lånet (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 397).

Bedrifter kan komme ut av mislighold ved å selge pantsatte eiendeler og skaffe ny egenkapital. Alternativt kan bedrifter gå konkurs, noe som ofte resulterer i avvikling av eiendeler (Plenborg & Kinserdal, s. 376). Banker kan bruke modeller for å predikere om en bedrift kan gå konkurs. SEBRA-modellen er en modell utarbeidet av Norges Bank, hvor formålet er å predikere sannsynligheten for konkurs og forutsi tap på utlån for bankene (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 376). Det er tre utgaver av SEBRA-modellen, den første er den originale SEBRA-modellen, og videre finnes det to videreutviklede modeller, herunder SEBRA-basis og SEBRA-utvidet som er en forenklet og utvidet versjon.

I den originale SEBRA-modellen beregnes sannsynligheten for konkurs hovedsakelig ved hjelp av nøkkeltall for en bedrifts inntjening, finansiell styrke og likviditet. Foruten finansielle nøkkeltall, inkluderer original modellen i tillegg mål på virksomhetens størrelse, alder, og bransjevariabler (Bernhardsen & Larsen, 2007, s. 102). SEBRA-basis er ganske lik den originale modellen, derimot tar den forenklete versjonen i bruk bransjevariabler basert på nøkkeltallene som varierer mer over tid (Bernhardsen & Larsen, 2007, s. 104). SEBRA-utvidet er den samme som basis versjonen, men inkluderer i tillegg variabler for leverandørgjeld og offentlige skatter. Disse variablene er enten direkte eller indirekte knyttet til virksomhetens størrelse (Bernhardsen & Larsen, 2007, s. 105). Tabellen nedenfor viser hvilke forklaring variabler som er inkludert i modellene SEBRA-basis og SEBRA-utvidet.

Variabel definisjon	Variabel type	Variere over
Ordinært resultat før av- og nedskrivninger i prosent av total gjeld	Nøkkeltall Gjennomsnitt Standardavvik Korrelasjon med Norgesporteføljen	Foretak/år Bransje/år Bransje/år Bransje
Egenkapital i prosent av total kapital	Nøkkeltall Gjennomsnitt	Foretak/år Bransje/år
Innskutt egenkapital mindre enn bokført egenkapital	Indikator	Foretak/år
Likvider minus kortsiktig gjeld i prosent av omsetning	Nøkkeltall	Foretak/år
Alder (år) = 1, 2, 3, ..., 8	Indikator	Foretak/år
Sum eiendeler i faste kroner	Nøkkeltall	Foretak/år
Leverandørgjeld i prosent av total kapital	Nøkkeltall	Foretak/år
Skyldige offentlige avgifter i prosent av total kapital	Nøkkeltall	Foretak/år

Tabell 2.1: Variabler inkludert i SEBRA-basis (mørkt felt) og SEBRA-utvidet (hele tabellen) (Bernhardsen & Larsen, 2007, s. 104).

Nøkkeltallene som brukes i SEBRA-modellene er egenkapitalandel, sum eiendeler, leverandørgjeld i prosent av total kapital, likvider minus kortsiktig gjeld i prosent av omsetning, skyldige offentlige avgifter i prosent av total kapital, og ordinært resultat før av- og nedskrivninger i prosent av total gjeld. I modellene brukes det i tillegg to indikatorer, herunder alder og innskutt egenkapital mindre enn bokført egenkapital. Alder forteller hvor lenge en virksomhet har operert, hvor en høy alder kan gi indikator på at virksomheten vil fortsette i lang tid fremover. Innskutt egenkapital er en indikator som kan si noe om hvor ressurssterke eierne er hvis de klarer å skyte inn mer egenkapital hvor det er fare for at bedriften går konkurs.

Både SEBRA-basis og SEBRA-utvidet er modeller som har lyktes med å forutsi konkurs i bedriftssektoren (Bernhardsen & Larsen, 2007, s. 106). Derimot er SEBRA-basis bedre til å estimere bankenes potensielle utlånstap, mens SEBRA-utvidet har en høyere nøyaktighetsgrad for å predikere konkurser på bedriftsnivå enn på samlede tap på utlån (Bernhardsen & Larsen, 2007, s. 108).

### 2.4.3 Covenants

Banker gir lån avhengig av kundens risiko og finansielle stilling. For å redusere bankens risiko stilles det betingelser knyttet til lånet, såkalte covenants, som kundene må oppfylle. Kravene i låneavtalene omtales som covenantskrav og er særlig vanlig ved større lån da det kan foreligge større risiko. Typisk vil covenants knyttes opp mot ulike nøkkeltall (Schwencke et al., 2021, s. 135). Egenkapitalandelen sies å være det mest vanligste covenantskravet i norske banker (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 221). Alternative covenants kan være forbud mot å utføre visse handlinger, herunder betale utbytte, investere mer enn et visst beløp eller å pantsette enkelte eiendeler (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 415).

Normalt vil et brudd på covenants betraktes som et brudd på engasjementskontrakten, noe som kan resultere i økte renter eller krav til akselerert avdrag for bedrifter. Vanligvis vil bankene gi bedrifter mulighet for å rette opp bruddet innen en viss tidsfrist. Imidlertid kan banken i verste tilfellet kreve at lånet forfaller til umiddelbar tilbakebetaling. Ved brudd på covenantskrav får banken mulighet til å reforhandle vilkårene i lånet, og gjøre endringer i låneavtalen til bankens favør (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 415). Hvis en bedrift bryter lånevilkårene på balansetidspunktet og banken etter balansedagen har anledning til å si opp kreditten, skal langsiktig gjeld omklassifiseres til kortsiktig gjeld etter IAS 1.74. Selv om banken etter balansedagen enten har gitt en tidsbegrenset aksept for brudd på lånevilkårene (“waiver”) eller har endret låneavtalen, vil fortsatt reglene i IAS 1.74 være gjeldende. For bedrifter som avlegger årsregnskap etter god regnskapsskikk, vil det derimot ikke kunne stilles tilsvarende krav hvis bruddet er reparert når årsregnskapet avlegges (Schwencke et al., 2021, s. 136).

Koronapandemien har ført til økt usikkerhet og bedrifter som har utfordringer med blant annet likviditet og finansiering. Det vil av den grunn være ventet at flere bedrifter i 2021 vil stå i fare for å komme i brudd med covenants eller være i brudd per 31.12.2020. For at regnskapsbrukeren skal få et balansert og korrekt bilde av bedrifters finansieringssituasjon, er det dermed viktig at det blir informert om slike brudd. Grunnet koronapandemien har staten under visse vilkår garantert for nye banklån for å sikre bedrifters tilgang til likviditet. Det er åpnet opp for at banker kan gi avdragsfrihet i opptil tre år i henhold til forskriftsendring i november 2020 (Schwencke et al., 2021, s. 805)

Vi har tidligere presentert egenkapitalandelen som et nøkkeltall i covenantskrav. Ifølge Kinserdal (2014) anses goodwill som aktiva av bankene når egenkapitalandelen brukes som et covenant. Goodwill er en immateriell eiendel og beregnes som differansen mellom anskaffelseskost og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld på transaksjonstidspunktet. I regnskapet er goodwill dermed en residualpost, også omtalt som en restpost, jf. NRS 19 immaterielle eiendeler, pkt. 2.1.1 (Norsk RegnskapsStiftelse, 2012, s. 1). Videre skriver Kinserdal (2014) at balanseføring av goodwill har ingen effekt på kontantstrømmen, og vil dermed ha null verdi når en bedrift er i mislighold. Likevel fremkommer det av en undersøkelse utført av Kleveland og Kittelsen (2019) at banker justerer for immaterielle eiendeler og goodwill ved å redusere eller å ta bort balanseført verdi i kredittvurderingen.

#### 2.4.4 Digitalisering

Ved digitalisering av en gjenstand eller et fenomen menes å gjenskape en fysisk prosess, en hendelse eller et fenomen digitalt, i form av tallverdier i en matematisk modell (Bratsbergengen, 2017, s. 1; Gårseth-Nesbakk et al., s. 12). Digital transformasjon omhandler endringen av arbeidsprosessene for å kunne utvikle nye, mer effektive og konkurransedyktige digitale forretningsmodeller (Gårseth-Nesbakk et al., 2019, s. 13).

Digitalisering av norsk bank- og finansnæring har stadig vært i utvikling siden 1980-tallet. Fremveksten av virksomheter innen finansiell teknologi vil medføre forandringer i finansnæringen i tiden fremover (Strønen, Rønning & Breunig, 2019). Finansiell teknologi omtales ofte som fintech. Begrepet brukes til å beskrive innovasjon av produkter, løsninger, prosesser og forretningsmodeller som er muliggjort av teknologisk utvikling (Finanstilsynet, 2021). Ifølge Philippon (2016) har finansbransjen tjent mer på forbedringer i informasjonsteknologi enn andre bransjer.

Et annet viktig teknologisk fremskritt som har påvirket bankvirksomhet de siste årene er kunstig intelligens (AI) og maskinlæring (ML). Frame, Wall & White (2018) definerer AI som utvikling av datasystemer for å utføre oppgaver som vanligvis krever menneskelig intelligens. Maskinlæring er en gren av kunstig intelligens, hvor maskinene lærer av data. Grunnet en kombinasjon av mer digitaliserte data, raskere datamaskiner og bedre algoritmer for å analysere data, har maskinlæring blitt stadig mer populært (Frame, Wall & White, 2018, s. 10). I finansbransjen kan kunstig intelligens og maskinlæring brukes på et bredt spekter av områder, herunder forbedringer av kreditt- og risikostyring, verktøy for å avdekke anomali ved prissetting av aktiva og kredittbeslutninger gjennom bruk av utvidet informasjon (Frame et al., 2018, s. 25 ).

Regnskapsinformasjonen som brukes til å ta ulike beslutninger har endret seg over tid (Kaarbøe, Knudsen & Meidell, 2018), hvor endringer i informasjonsteknologien har ført til at styringsinformasjonen har endret seg (Srivastava, 2014; Kaarbøe et al., 2018). Informasjonsteknologiens endringer kan beskrives i tre faser. I den første fasen illustreres overgangen fra manuelle systemer til at regnskapene ble registrert i funksjonelle IT-systemer. Den andre fasen innebærer introduksjonen av ERP-systemer på begynnelsen av 2000-tallet. Den siste fasen er vi i nå, hvor det er stor bruk av digitale løsninger (Källroos & Havelka, 2017; Kaarbøe et al., 2018). Kaarbøe, Knudsen og Meidell (2018) har gjennomført en litteraturstudie i internasjonale regnskaps- og revisjonstidsskrifter. I studien utforskes det blant annet hvilke

endringer digitalisering medfører for regnskaps- og styringsinformasjonens karakteristikk og rolle, hvor stordata, ofte omtalt som Big Data, blir sett på i studien. Sentrale kjennetegn ved stordata som blir trukket frem er hastighet, nøyaktighet og sanntid. Stordata er et sentralt verktøy for digitalisering og påvirker virksomheters datainnsamling, analyser og beslutningstaking.

Innsamling av data blir snarere en automatisert dataprosess, hvor det ikke lenger er kontekstbundet og basert på erfaringskunnskap. Studien trekker frem utfordringer vedrørende hvordan informasjon omdannes til kunnskap, og hvilken effekt dette vil ha for beslutningstaking. Quattrone varsler om at utfallet av digitalisering kan medføre at feil beslutninger skjer oftere og raskere enn før da menneskelig dømmekraft i stor grad forsvinner til fordel for datadreven dømmekraft. Han begrunner dette med at det er viktig at informasjonen granskes nøye før det dannes grunnlag for beslutninger (Quattrone, 2016; Kaarbøe et al., 2018).

I studien ble det skrevet at Al-Htaybat & von Alberti-Alhtaybat forventer at digitalisering endrer prosessen for finansiell rapportering ved at den gjennomføres raskere og mer nøyaktig. Videre skal det foreligge mer detaljert informasjon og nye former for informasjonsflyt mellom bedrifter og interessenter, hvor dataene endres fra statisk til dynamisk data i sanntid (Al-Htaybat & von Alberti-Alhtaybat, 2017; Kaarbøe et al., 2018). Digitalisering er et paraplybegrep som inkluderer flere teknologiske utviklinger som fortsatt endrer flere prosesser i bank- og finansbransjen.

#### 2.4.5 Bærekraft

FNs definisjon på bærekraftig utvikling lyder som følger «Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov». Her vektlegges i stor grad de fattiges behov for oppfyllelse av grunnleggende rettferdigheter og for å skape mulighet for et bedre liv. I tillegg legger definisjonen vekt på at det er visse grenser for hva naturen kan håndtere uten at det går utover hva naturen kan levere i fremtiden. Verdenssamfunnet er nødt til å jobbe på tre området for å skape bærekraftig utvikling, herunder klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. FNs bærekraftsmål ble opprettet som en verdens felles plan for å bekjempe ulikhet, utrydde fattigdom og stoppe klimaendringene innen 2030 (FN-Sambandet, 2019).

Man ser tydelige tegn på økende fokus angående klimaendringer og andre ESG-faktorer ved å se på Den europeiske sentralbankens økende interesse for ESG-risikoer, samt en ny handlingsplan fra European Banking Authority (EBA). Ifølge KPMG (2020) vil det være utfordrende for banker å inkludere ESG-risiko i bankens strategi, styring og spesielt i bankens egenrevisning av risiko og kapitalbehov (ICAAP). Bankene bør derfor starte arbeidet med dette allerede nå (KPMG, 2020). Begrepet ESG står for Environmental, Social, Governance og vil på norsk defineres som bedriftens evne til å ivareta miljømessige og sosiale forhold, samt eierstyringen. ESG tas i bruk for å evaluere virksomhetens håndtering av samfunnsansvar og bærekraft for dermed å kunne si noe om de antatte fremtidige finansielle resultatene til virksomhetene (DNB, u.å.).

Det stadig økende fokuset på ESG-risikoer fører til at det oppstår betydelige utfordringer ved å integrere dette i bankenes vurdering av risiko og kapitalbehov (ICAAP). KPMG (2020) nevner noen av de største utfordringene som taksonomi, erfaring og data, kompleksitet, politiske og sosiale usikkerheter, kvantifisering og ytterligere kapitalkrav og plutselige endringer i markedsforholdene. Bankene må i første omgang prioritere arbeidet med å integrere ESG-faktorer i kredittbevilningsprosessen og i rammeverket for risikostyring, hvor det bør identifiseres risikoer og muligheter knyttet til ESG. Videre må beste praksis, krav og forventninger kartlegges. Med dette som basis, kan handlingsplaner som identifiserer relevante prosesser og ressursbehov utarbeides og strategier og målsetninger kan utvikles. Ifølge KPMG (2020) er dette ikke lenger et spørsmål bankene kan unngå, til tross for de utvilsomme utfordringene ESG byr på.

Siden september 2019 er det 229 banker i verden som har signert FNs prinsipper for ansvarlig bankvirksomhet. Prinsippene er et unikt rammeverk for å sikre at bankdrift er i tråd med den visjonen samfunnet har lagt frem for sin fremtid i bærekraftsmålene og Parisavtalen. Bankene utgjør mer en tredjedel av den globale banknæringen. De seks prinsippene gir rammene for et bærekraftig banksystem, og går ut på (UNEP Finance Innovative, u.å.):

1. Tilpasning: Bankers forretningsstrategi skal være i samsvar med FNs bærekraftsmål, Parisavtalen og relevante nasjonale og regionale rammeverk.
2. Påvirkning og målsetting: Banker må gjennom produkter, aktiviteter og tjenester øke sin positive påvirkning og redusere sin negative påvirkning, og håndtere risiko knyttet til mennesker og miljø.

3. Kunder: Banker må jobbe ansvarlig med kundene sine og oppmuntre til bærekraftig praksis og muliggjøre økonomiske aktiviteter som skaper velstand både for nåværende og fremtidige generasjoner.
4. Interessenter: Banker må proaktivt samarbeide med sine interessenter for å oppnå samfunnets overordnede mål.
5. Styring og kultur: Bankene skal forplikte seg til prinsippene gjennom å implementere effektive styringsverktøy og en kultur for bærekraftig bankdrift.
6. Åpenhet og ansvarlighet: Bankene må jevnlig gjennomgå den individuelle og kollektive implementeringen av prinsippene, hvor de må ta ansvar og være åpne om deres positive og negative påvirkning på samfunnets overordnede mål.

Undertegnede banker forplikter seg til arbeide mot å oppnå ambisiøse mål som bidrar til globale og nasjonale bærekraftsmål. Kollektive tiltak er et viktig aspekt ved implementeringen av prinsippene da det skaper rom for banker i felleskap til å presse utover gjeldende praksis og definere nye standarder for bærekraftig ledelse (UNEP Finance Innovative, u.å.). Bærekraft vil fremover være en viktig faktor i samfunnet, men også i kredittvurderingen til banker da det vil påvirke den finansielle risikoen. Banker vil derfor fokusere mer på hvordan bærekraft er integrert i en bedrifts strategi og drift.

På bedriftsmarkedet tilbyr noen banker grønne lån til bedrifter som ønsker å investere i bærekraftige initiativer eller som forplikter seg til utslippskutt. Ved finansiering av næringseiendom, finnes det blant annet grønne lån med gunstigere prising, gitt at bygget tilfredsstillende en viss standard og krav. Slik finansiering går ofte til nyere bygninger. Hvis bankene i tillegg gir mer oppmerksomhet til restaurering av eldre bygg med grønt potensial, kan dette over tid være effektivt for den grønne omstillingen (Finansforbundet & PWC, u.å., s. 29).

## 2.5 Avslutning

I dette kapitlet har vi belyst det teoretiske grunnlaget for studien. I første delkapittel har vi redegjort for formålet med regnskapet som skal gi beslutningsnyttig informasjon til regnskapsbrukerne. Videre har vi presentert begrepet regnskapskvalitet, og skillet mellom regnskapsmanipulasjon og strekking av regnskap, samt redegjort for revisors rolle. I det andre delkapitlet har vi presentert de tradisjonelle nøkkeltallene, og redegjort for kritikk som har blitt rettet mot enkelte av de tradisjonelle nøkkeltallene. I det tredje delkapitlet redegjøres de

de grunnleggende prinsippene, samt valgmuligheten for bruk av ulike regnskapsspråk. Det siste delkapittelet omhandler banker i Norge. I dette delkapittelet har vi presentert forskjellen på standardbanker og IRB-banker. Videre utdypes det hva som inngår i bankers kredittanalyse, og bankenes covenantskrav. Avslutningsvis har vi presentert digitalisering i bankvirksomhet, samt relevansen bærekraft har for banker.



## Kapittel 3: Metode

Vi vil i dette kapitlet presentere valg av metode. Metoden som belyses i kapitlet er verktøyet som samler inn de dataene som er nødvendig for å kunne svare på problemstillingen, samt forskningsspørsmålene (Krumsvik, 2014, s. 122). I studien har vi tatt for oss en kvalitativ metode ved bruk av dybdeintervju. Vi vil videre presentere våre metodiske valg i studien. Avslutningsvis redegjøres det for studiens validitet og reliabilitet, samt etiske vurderinger.

### 3.1 Metodisk tilnærming

I metodelitteraturen skilles det mellom kvalitative og kvantitative metoder. Ved kvantitative metoder innhentes data i form av kategoriserte fenomener og legger vekt på opptelling og utbredelse av fenomenene, mens ved kvalitative metoder innhentes data i form av tekst, lyd og bilde, og legger vekt på fortolkning av dataene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 99). Kvantitative metoder søker å forklare fenomenet, mens kvalitative metoder går i dybden for å forstå dataene (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2016, s. 103). I vår studie anvender vi en kvalitativ metode da det er hensiktsmessig å innhente detaljert informasjon og erfaringer fra et begrenset antall personer.

Kvalitativ forskningsmetode preges av både induktive og deduktive tilnærminger. En deduktiv tilnærming innebærer å gå fra teori til empiri, hvor søking etter empiri skal være styrt av teoretiske antakelser. Ved en slik tilnærming kreves det at forskeren har en klar teori før det samles inn data. Den induktive tilnærmingen innebærer å gå fra empiri til teori, som vil si å utvikle nye teoretiske perspektiver som har basis i empirien (Jacobsen, 2015, s. 23). Ved å ta utgangspunkt i empirien kan det utvikles en forståelse av temaet som utforskes, og dermed fremheve mønstre og sammenhenger (Thagaard, 2013, s. 187). Ettersom formålet med studien er å utforske regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering, bruker vi en induktiv tilnærming, da det ikke allerede foreligger tilstrekkelig nok data rundt temaet.

Det er vanlig å skille mellom tre hovedtyper av forskningsdesign, herunder eksplorativt, deskriptivt og kausalt design. Et kausalt design har som formål å undersøke mulige årsak-virkning sammenhenger ved å benytte eksperiment (Gripsrud et al., 2016, s. 54). I et deskriptivt design har forskeren allerede grunnleggende forståelse av problemområdet, hvor formålet dermed er å beskrive situasjonen eller sammenhengen mellom to eller flere variabler (Gripsrud et al., 2016, s. 50). Ved et eksplorativt design er formålet å utforske saksområdet nærmere da

forskeren vet lite om relevante teorier eller har begrenset kjennskap til saksområdet (Gripsrud et al., 2016, s. 47). Det blir naturlig å velge et eksplorativt design da det er begrenset med forskning rundt problemstillingen, hvor målet er å forstå og tolke det aktuelle temaet.

I et eksplorativt design er det normalt å benytte seg av primærdata og sekundærdata. Primærdata kan innhentes ved å benytte metoder som intervju, observasjon eller spørreskjema (Jacobsen, 2015, s. 140). I forbindelse med vår studie innhenter vi primærdata gjennom dybdeintervju av bankansatte som er nødvendig for å få en detaljert forståelse av saksområdet. I tillegg til primærdata, er det aktuelt å samle inn sekundærdata. Sekundærdata kjennetegner data som er innhentet av andre, med et annet formål enn den aktuelle undersøkelsen. Fordelen med slik data er at det allerede eksisterer, og kan dermed brukes til å få innsikt og bedre forståelse for temaet. Imidlertid er sekundærdata innhentet til andre formål, noe som kan svekke validiteten da det kan stilles spørsmål til hvor godt materialet egner seg for vår studie (Gripsrud et al., 2016, s. 69). Hovedsakelig har vi tatt i bruk bøker, artikler og tidligere mastergradsavhandlinger vi har funnet på internett og på biblioteket som sekundærdata i studien, som har lagt grunnlaget for kapittelet om teori. Derimot vil hovedvekten i studien være basert på primærdata som er tilpasset for å forsøke og besvare våre forskningsspørsmål, og bruke i analysen for å finne svar på problemstillingen.

## 3.2 Datainnsamling

I denne studien har vi valgt å ta i bruk individuelle dybdeintervju for innsamling av data. Vi ønsker med vår problemstilling å undersøke regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering. Ved å stille bankansatte åpne spørsmål hvor informantene kan uttale seg fritt, vil dybdeintervjuene kunne bistå oss med mye nyttig data (Gripsrud et al., 2016, s. 49). Vi vil få en bedre forståelse av sammenhenger ved å ta i bruk kvalitativ metode enn hva vi hadde ved en kvantitativ metode.

### 3.2.1 Utvalg

I forskningsprosjektet er det essensielt å finne informanter som har mye og relevant informasjon om fenomenet vi ønsker å undersøke. Utvalgsstørrelsen har betydning av den grunn at vi må ha nok datagrunnlag til å kunne besvare på både forskningsspørsmålene og problemstillingen. Imidlertid, vil det være vanskelig å forutsi hvor mange informanter som er nødvendig for at

studien inneholder tilstrekkelig data. Et kjennetegn ved kvalitativ metode er derimot å velge informanter av et begrenset antall (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2020, s. 57).

Hensikten med forskningsprosjektet er å få mest mulig kunnskap fra informantene om fenomenet som belyses, hvor bruk av tilfeldig rekruttering, vil være lite aktuelt ved bruk av kvalitative metoder. Kvalitative studier har et klart mål og baserer seg på strategiske utvalg, som ofte er omtalt som “purposeful sampling” (Patton 2015) i metodelitteraturen (Johannessen et al., 2020, s. 58). I studien tar vi i bruk strategiske utvalg hvor målgruppen er informanter fra norske banker som har innsikt, erfaring og faglig kompetanse om det aktuelle temaet, noe som sikrer hensiktsmessighet og data av kvalitet (Johannessen et al., 2020, s. 59).

Vi tok kontakt med ti banker, hvor totalt fem banker ønsket å delta i forskningsprosjektet. Flere av bankene har kontorer rundt i Norge, og vi antar at informantene har kunnskap om bankenes prosesser mer enn kun lokalt. Ettersom vi ikke kan sikre at dette er tilfellet, vil dataene som er innhentet kun være representativt for Vestlandet og Sørlandet.

### 3.2.2 Intervjuforberedelser

I forberedelsene før intervjuene valgte vi informanter, intervjuform og utarbeidet en intervjuguide. Vi ønsker å foreta dybdeintervjuer som er en av hovedteknikkene for datainnsamling i et eksplorativt design (Gripsrud et al., 2016, s. 48). Valget med å ta i bruk individuelle dybdeintervjuer var bevisst, da informantens erfaringer, meninger, forståelser og refleksjoner er av interesse (Gripsrud et al., 2016, s. 49). Videre vil det legge grunnlaget for detaljerte og fyldige beskrivelser knyttet til fenomenet. På grunn av situasjonen med Covid-19 valgte vi å foreta intervjuene digitalt gjennom Teams, av den grunn for å minske risikoen for eventuell smitte av viruset. Ifølge Johannessen et al. (2020) vil online-intervjuer gi tilnærmet like god informasjon som ved ansikt-til-ansikt-intervjuer.

For å komme i kontakt med relevante bankansatte oppsøkte vi nettsidene til bankene vi ønsket å intervju. Vi støttet på noen problemer da de fleste av bankenes nettsider ikke hadde kontaktinformasjon til de ansatte, men kun en generell e-post til kundeservice. For disse bankene sendte vi e-post til kundeservice med kort informasjon om forskningsprosjektet, hvor vi ble videre henvist til relevante personer innenfor bedriftsmarkedet. Det var bankene selv som bestemte hvem av deres bankansatte som skulle stille som informanter, basert på kompetanse og erfaring innenfor det aktuelle tema. Deretter avtalte vi tidspunkt for intervju, samt sendte et samtykkeskjema på e-post for de bankene som var positive til å delta. Samtykkeskjemaet

inneholder kort informasjon om prosjektet og betydningen for deltakelse, samt en samtykkeerklæring. Samtykkeskjema presenteres i vedlegg 2.

### 3.2.3 Intervjuguide og gjennomføring av intervjuene

Intervjuer kan være strukturerte, delvis strukturerte eller ustrukturerte. Intervjuet tar utgangspunkt i en overordnet intervjuguide, hvor spørsmål, tema og rekkefølgen kan variere i intervjuet. Ved å ta i bruk et delvis strukturert intervju, kan vi dermed bevege oss frem og tilbake i intervjuguiden (Johannessen et al., 2020, s. 108). Dette vil åpne opp for en god balanse mellom fleksibilitet og standardisering (Johannessen et al., 2020, s. 111). Intervjuguiden gir oss retning og oversikt over de aktuelle temaene vi ønsker å belyse, samt sikre at innholdet og spørsmålene er like for de ulike informantene (Jacobsen, 2015, s. 150).

For å sikre at relevant informasjon er innhentet etter intervjuene er det hensiktsmessig å lage en intervjuguide. En intervjuguide er strukturert med innledning, faktaspørsmål, introduksjonsspørsmål, overgangsspørsmål, nøkkelspørsmål og deretter en avslutning (Johannessen et al., 2020, s. 112-113). I hvert av intervjuene startet vi med en innledning der vi presenterte oss selv og kort om forskningsprosjektet. Ved utarbeidelse av en intervjuguide er det normalt å identifisere sentrale undertemaer som inngår i den overordnede problemstillingen, i tillegg til underspørsmål for å utdype de ulike temaene. (Johannessen et al., 2020, s. 111). Intervjuguiden vår tar utgangspunkt i de seks forskningsspørsmålene med undertemaer som springer ut av problemstillingen. Hvert tema starter med et introduksjonsspørsmål som belyser temaets innhold. Nøkkelspørsmålene karakteriseres som hoveddelen av intervjuet og er de mest essensielle spørsmålene, hvor hensikten er å få utdypende informasjon ut fra studiens formål og problemstilling (Johannessen et al., 2020, s. 112). Avslutningsvis åpnet vi opp for å oppklare eventuelle uklarheter eller spørsmål vedrørende forskningsprosjektet (Johannessen et al., 2020, s. 113).

Kvalitative intervjuer kjennetegner bruk av åpne spørsmål, hvor det i forkant ikke er forhåndsformulert svaralternativer, men snarere at informanten fritt kan uttale seg om det aktuelle fenomenet. For å sikre kvalitet i intervjuene, er det viktig at informantene kan formulere svar med egne ord. Videre unngår vi å stille ledende spørsmål, ettersom slike spørsmål gir en indikasjon på hva vi ønsker at informanten skal uttrykke (Gripsrud et al., 2016, s. 152). Vi vil på denne måten ha en mindre innvirkning på informantens svar. Ved bruk av en delvis standardisert intervjuguide får informantene de samme spørsmålene. Derimot kan

svarene være ulike i forhold til hva informantene mener er viktig å uttrykke, samt hvordan informantene tolker og forstår spørsmålene (Johannessen et al., 2020, s. 109). På denne måten, kan det hjelpe oss til å få innsikt i informantenes tenkemåte, og finne ut om informantene har ulike syn på et bestemt tema. Svarene vil derimot i stor grad være avhengig av hvor dyktige informantene er til å uttrykke seg, samt forstå ord og begrep som ligger i spørsmålene (Gripsrud et al., 2016, s. 150). Siden vi intervjuer bankansatte, er det nærliggende å anta at informantene er kjent med fagord innenfor fagfeltet økonomi, og klarer å uttrykke seg heretter.

### 3.3 Analyse av data

Vi har intervjuet totalt fem banker, hvor alle informantene jobber med kredittvurderinger på bedriftsmarkedet. Flere av bankene svarte sent på forespørselen vår om intervju, da vi i første omgang måtte bli henvist av kundeservice til de relevante informantene. Intervjuene ble dermed gjennomført i løpet av en tre ukers periode. Prosessen med transkribering utførte vi løpende etter hvert intervju, da informantenes svar fortsatt var friskt i minnet. Vi har valgt å skille vi mellom små, mellomstore og store banker for å se om det finnes likheter og ulikheter i bankenes kredittvurdering av bedriftskunder. I tabellen nedenfor presenteres utvalget i studien.

Stillingstittel	Størrelse på bank	Dato	Lengde på intervju	Antall ord transkribert
Kundeansvarlig	Stor	14.04.2021	1:05:43	6.087
Bedriftsrådgiver	Stor	26.04.2021	0:43:00	3.727
Kredittanalytiker	Stor	04.05.2021	1:00:31	4.562
Banksjef	Mellomstor	26.04.2021	0:43:49	2.323
Leder for risikostyring	Liten	19.04.2021	0:42:54	2.839
<b>Totalt</b>	<b>5 informanter</b>	<b>4 dager</b>	<b>4:15:57</b>	<b>19.538</b>

*Tabell 3.1: Utvalg*

Det foreligger nok informanter når studien inneholder tilstrekkelig data, og flere informanter ikke tilfører ny informasjon. I vårt tilfelle var det et par banker som avsto forespørselen om intervju, i tillegg til flere banker som ikke svarte. Derimot, føler vi at intervjuene som har blitt gjennomført, har gitt oss tilstrekkelig data til å kunne besvare problemstillingen.

Ifølge Gripsrud et al. (2016) er det vanlig at intervjuer varer i en til to timer, hvor vi i forkant informerte om at intervjuene skulle vare i én time. Etter gjennomførelsene av intervjuene ser vi at det foreligger ulik varighet på intervjuene, hvor lengden varierer alt fra tre kvarter til en drøy time. Intervjuet med kundeansvarlig i en av de store bankene synes vi var mest informativt, hvor det også var det intervjuet som varte lengst. Det må presisere at bedriftsrådgiveren i en av de store bankene arbeider med et kundesegment av liten størrelsesorden. Ifølge informanten var spørsmål knyttet til revisor, betydningen for valg av regnskapsspråk og bærekraft ikke særlig relevant for informantens segment, og vi fikk dermed ikke utdypende svar rundt disse temaene.

Når all kvalitative data er innsamlet, bør dataene analyseres og fortolkes, da vår forståelse av dataene er et viktig utgangspunkt for analysedelen og problemstillingen (Johannessen et al., 2010, s. 163). Transkribering og analysing av innhentet data er dermed utført sammen for å sikre at all informasjon er tolket riktig.

### 3.3.1 Transkribering

For å lettere kunne bearbeide innsamlet data utfører vi transkribering av intervjuene fra lydopptak til tekst. Under gjennomføringen av transkriberingen, skal vi i den grad det er mulig, forsøke å gjengi dataene fullstendig, samt sørge for at dataene angis i riktig sammenheng (Jacobsen, 2015, s. 51).

Transkribering er en tidkrevende prosess, og noen forskere ønsker dermed å la andre gjøre jobben. Vi valgte å transkribere selv da det er en viktig del av analyseprosessen, og på den måten blir vi i tillegg godt kjent med materialet. De fleste transkripsjoner fanger kun opp det verbale språket, og dermed vil ikke konteksten, tonefall, mimikk eller kroppsspråk komme til syne (Nilssen, 2012, s. 47-48). Av den grunn valgte vi å transkribere så ordrett som mulig, ved å inkludere ikke-verbale uttrykk, for å få en følelse av situasjonen. Under transkriberingen ble informantene anonymisert ved å ta i bruk kodeord for navn og annen sensitiv informasjon for å ivareta deres personvern. For å sikre at vi fikk med all informasjon som ble sagt av informantene, hørte vi igjennom alle lydopptakene på ny mot transkripsjonene. Transkriberingen av intervjuene med bankene har vært en tidkrevende prosess som har tatt flere timer. Avhengig av tempo, tydelighet og dialekt i lydopptakene, har transkriberingen av intervjuene dermed variert.

## 3.4 Undersøkelsens kvalitet

Det er viktig å vurdere hvor god en undersøkelse er, uavhengig om det er ved planlegging av nye analyser eller ved vurdering av analyser som allerede er utført. Det vil i den forbindelse dukke opp spørsmål om undersøkelsens reliabilitet og validitet. Validitet omhandler hvor godt man måler det man har til hensikt å måle, hvorimot reliabilitet omhandler i hvilken grad man kan stole på at resultatene er pålitelige (Gripsrud et al., 2016, s. 61). I forbindelse med konkrete undersøkelser vil det være snakk om ulike grader av reliabilitet og validitet, ettersom en måling vil i praksis aldri være fullstendig uten feil (Gripsrud et al., 2016, s. 132). Ved å drøfte undersøkelsens gyldighet og pålitelighet kritisk, vil man ikke underkaste dataene en positivistisk logikk. Vi forholder oss med andre ord kritisk til kvaliteten på de dataene som er blitt samlet inn (Lewis, 2009; Jacobsen, 2015, s. 227-228).

### 3.4.1 Validitet

Validitet blir i vanlige ordbøker definert som en uttalelse av sannhet, riktighet og styrke (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015, s. 276). Vi knytter validitet, herunder gyldighet, til spørsmålet om hvorvidt svarene vi får i vår forskning, faktisk er i samsvar med de spørsmålene vi forsøker å stille (Tjora, 2021, s. 260). Ved å tydeliggjør hvordan vi praktiserer forskningen ut fra spørsmålene vi stiller, og hvordan disse formes med utgangspunkt i ulike temaer vi ønsker å utforske, vil vi kunne styrke gyldigheten (Tjora, 2021, s. 262). For å kunne oppnå høy grad av validitet, må forskningen pågå innenfor rammene av faglighet, forankret i annen relevant forskning. Med utgangspunkt i problemstilling og forskningsspørsmål, må metodologisk treffsikkerhet alltid veie tungt (Tjora, 2021, s. 263).

Målet med denne studien er å undersøke hvilken effekt regnskapet har på norske bankers kredittvurdering. Dataene vi samler inn for å kunne besvare denne problemstillingen vil kun representere et lite utvalg av virkeligheten, ettersom intervjuene vi har hatt med fem ulike banker ikke vil være representativt for alle norske banker. Det vil av den grunn være viktig at respondentenes svar, faktisk er i samsvar med spørsmålene vi forsøker å stille, for å øke studiens validitet.

I oppgaven har vi valgt å basere noe av vår studie på tidligere mastergradsavhandlinger, herunder «Digitalisering, regnskapsmanipulasjon og bærekraftsrapportering» av Ole Christian Haugen og Bjørnar Hesthag, «Digitalisering i bankbransjen» av Lise Sofie Juliussen og Joran Wigstøl og «Bankers kredittgivningsprosess i praksis» av Lise Berntzen Bore og Erik August

Skaugen. Bakgrunnen for dette ligger i at disse mastergradsavhandlingene er av nyere forskning, og er videre mer relevant for å kunne besvare vår problemstilling. For å kunne sikre at studiene er pålitelige på best mulig måte, har vi sett på flere studier og dermed tatt utgangspunkt i de studiene som har vært mest relevant for vår forskning. Derimot, kan vi ikke sikre kvaliteten og validiteten med studiene.

### 3.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet omhandler forskningsresultatenes konsistens og troverdighet, og benyttes ofte i sammenheng med spørsmålet om hvorvidt et resultat kan reproduseres av andre forskere på et annet tidspunkt (Kvale et al., 2015, s. 276). Forskningens reliabilitet kan styrkes ved relevante koblinger mellom empiri, analyse og teori. Dette må redegjøres godt for (Tjora, 2021, s. 263).

Av hensyn til studiens tidsbegrensning vil det være vanskelig å gjennomføre en test av dataens reliabilitet, ettersom vi tar i bruk dybdeintervju, hvilket er en tidkrevende metode. Ved hjelp av dybdeintervju med fem ulike banker, har vi samlet inn data for å kunne besvare studiens problemstilling. Informantene får ved bruk av dybdeintervju muligheten til å gå i dybden der hvor de har mye å fortelle, ettersom det stilles åpne spørsmål (Tjora, 2021, s. 128). Vi kan med det ikke stille en garanti for at en eventuell gjentakelse av undersøkelsen ville gitt samme funn. På dette området blir dermed kravene til reliabilitet utfordrende å tilfredsstille.

For å kunne sikre reliabilitet vedrørende transkriberingsprosessen, ble transkriberingen gjennomgått av begge forskerne. Dette vil øke studiens reliabilitet vedrørende funnene gjort i den forstand at eventuelle feil ble oppdaget da den andre forskeren gjennomgikk informantenes svar på ny. Vi har i tillegg arbeidet med analysen sammen for å styrke studiens reliabilitet ytterligere, til tross for studiens tidsbegrensning.

Begrunnelsen bak valget angående dybdeintervju, er at det egner seg godt i forhold til tid og ressurser. Ved gjennomføring av intervjuene er det rom for fleksibilitet, ettersom intervjuene er delvis strukturert. Dette vil være med å bidra til en mer interessant analyse, samt styrke funnene.



### 3.5 Etske vurderinger

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskapelig og humaniora (NESH) i Norge har utarbeidet forskningsetiske retningslinjer som skal ivareta etiske krav i forholdet mellom forsker og informant (NESH, 2006; Nilssen, 2012, s. 144-145). Dette innebærer krav om respekt for integritet, respekt for menneskeverdet, frihet og medbestemmelse. Når målet med forskningen er å få tak i informantens perspektiver og informert samtykke, anser Bogdan & Biklen det som grunnleggende etiske prinsipper (Bogdan & Biklen, 2003; Nilssen, 2012, s. 145).

Det stilles etiske retningslinjer for forskningsprosjekter som innebærer behandling av personopplysninger. Dette er spesielt gjeldende i kvalitative metoder hvor det er nær kontakt mellom forsker og informant (Thagaard, 2013, s. 25). For alle universiteter og andre forskningsinstitusjoner er det opprettet et Personvernombud for forskning ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) (Johannessen et al., 2010, s. 95). I tilfeller hvor det foreligger tvil om hvorvidt plikter overholdes ifølge personopplysningsloven, skal prosjektet meldes til NSD. Prosjektet vil bli vurdert av Personvernombudet for forskning, hvor man får tilbakemelding om hvorvidt prosjektet innfrir kravene til personopplysningsloven (Jacobsen, 2015, s. 51). Godkjennelse fra NSD er presenteres i vedlegg 1.

Personopplysningsloven setter krav til samtykke i å delta i en undersøkelse hvis enkeltpersoner kan identifiseres. Samtykket skal være frivillig og informert. At samtykket er informert, vil si at de som delta skal ha tilstrekkelig informasjon om undersøkelsen (Johannessen et al., 2010, s. 96). I samtykkeskjemaet vi sendte ut til de ulike bankene informerte vi om forskningsprosjektets formål, hva deltakelsen innebærer, at deltakelsen er frivillig og deltakerens personvern og rettigheter. All informasjon som kan tilbakeføres til enkeltpersoner skal ifølge forvaltningsloven være taushetsbelagt. Deltakerne i en undersøkelse skal kunne delta i forvisning om at resultater fra prosjektet ikke kan tilbakeføres til dem (Johannessen et al., 2010, s. 96). Dette gjør vi klart overfor informantene som deltok i prosjektet under informasjon om deltakernes personvern. På generell basis bør forskere etterstrebe diskresjon ved å garantere deltakere anonymitet eller konfidensialitet. Anonymitet innebærer at det ikke skal være mulig å koble innsamlet informasjon med opplysninger om personers identitet (Jacobsen, 2015, s. 50). Både bankenes navn og informantenes identitet holdes anonymt i oppgaven.

Informantene kan samtykke enten muntlig eller skriftlig. De behandlingsansvarlige skal kunne synliggjøre at samtykket er gitt, noe som er lettere dersom samtykket er gitt skriftlig (Johannessen et al., 2010, s. 96). I samtykkeskjemaet foreligger det en samtykkeerklæring, hvor alle informantene må samtykke til å delta i intervju, at det blir tatt lydopptak av intervjuet og at informantens stillingstittel vil bli tatt i bruk i oppgaven. I forkant av intervjuene ber vi informantene om å signere samtykkeerklæringen, samt godkjenne at opplysninger behandles frem til prosjektslutt, hvor personopplysninger vil bli slettet. Samtykkeerklæringen presenteres i vedlegg 2.

### 3.6 Avslutning

I dette kapitlet har vi først belyst studiens metodiske tilnærming. Vi har valgt en kvalitativ metode, hvor vi har gjennomført dybdeintervju med bankansatte fra fem forskjellige norske banker. Videre har vi presentert utvalgsstørrelsen i studien. Vi har redegjort for intervjuforberedelsene, intervjuguiden og gjennomføring av intervjuene, samt analyse av dataene som er innsamlet. Avslutningsvis har vi sett på reliabilitet og validitet i forhold til studiens kvalitet. Videre vil gi en presentasjon av funnene fra intervjuene.

## Kapittel 4: Presentasjon av funn

I dette kapitlet presenterer vi studiens resultater som vil danne grunnlag for videre analyse. Informantenes svar vil gjengis så korrekt som overhodet mulig. Funnene er presentert ut ifra studiens seks forskningsspørsmål og utgjør strukturen i dette kapitlet. Videre skiller vi mellom små, mellomstore og store banker for å se om det finnes likheter og ulikheter i bankenes kredittvurdering av bedriftskunder. Avslutningsvis vil vi oppsummere nøkkelfunn i en tabell under hvert forskningsspørsmål.

### 4.1 Hvilken betydning har regnskapsinformasjon for norske banker?

Dette forskningsspørsmålet kom tidlig i intervjuet for å kartlegge hvilken betydning regnskapsinformasjonen har for de ulike bankene. Vi ønsker å finne ut hva bankene legger i regnskapskvalitet, hvilke informasjonskilder som er viktige, og om bankene stiller krav til løpende regnskapsrapportering. Videre lurer vi på hvilken betydning revisor har for bankene, om de leser noter, og ikke minst om bankene savner noe i regnskapet.

#### **«Hvorfor er regnskapsinformasjon viktig for banken, og hvordan benyttes den?»**

Flertallet av bankene nevnte at det er viktig å bruke regnskapet i en kredittvurdering da det legger grunnlaget for beslutningen. Regnskapet gir bankene historisk informasjon om bedrifter som de kan bruke til å se fremover. På den annen side var det to av bankene som også så svakheter med den historiske regnskapsinformasjonen.

Kundeansvarlig i en av de store bankene nevnte at regnskapsinformasjonen er viktig da den viser hva bedriftene har gjort tidligere, hvordan bedriftene har benyttet seg av midlene sine og hvordan bedriftene er strukturert i sin finansiering. Informanten trakk frem bedrifter som har opplevd nedgang, eksempelvis under oljekrisen, hvor banken da ser stor verdi i hvor raskt bedriftene har kommet seg opp igjen de senere år. Grepene bedriftene har gjort, vil komme til syne i regnskapet og har betydning for banken. Informanten trakk frem det å be om avdragsfrihet som et eksempel på et grep en bedrift kan foreta. Banken nevnte i tillegg at CFO og CEO ønsker å vise hvor gode de kan bli og eierne ønsker å vise frem at de virkelig satser, men regnskapet må likevel stå i stil med hva bedriftene har gjort tidligere.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene nevnte at regnskapet er viktig å bruke for å avgjør om en bedrift har betjeningsevne til et lån. Informanten påpekte at historisk informasjon og hvordan eierne driver selskapet er av relevans. Kredittanalytikerens i en annen stor bank fortalte at historien ofte gjentar seg. Dersom det ikke foreligger noen store endringer i bedriftens drift, kan historisk informasjon brukes for å vurdere bedriftens fremtid.

Den mellomstore banken fortalte at regnskapsinformasjonen er hovedgrunnlaget, både for hvordan de rater bedriftskunder og for kredittbeslutningen. Banksjefen ser derimot svakheter ved regnskapet nettopp fordi det er historisk informasjon.

Under dette spørsmålet nevnte den minste banken at regnskapsinformasjon kan si noe om hvordan en bedrift evner å styre likviditet, resultat og balanse. Informanten stiller seg derimot litt kritisk til bruk av historisk informasjon da den ikke nødvendigvis kan si noe om hvordan ting kommer til å bli, eksempelvis i den forstand at regnskapet forteller lite hvis det er snakk om en bedrift som skal starte opp med noe nytt. Det fokuseres i større grad på hva banken tror investeringen vil medføre av endringer i bedriftens finansielle informasjon.

#### **«Hvilke informasjonskilder er viktigst og hvorfor?»**

Kundeansvarlig i en av de store bankene bruker regnskapsdatabasene Enin, Experian, Proff og Pure Head for å innhente informasjon. Disse databasene gir banken tilgang til årsregnskaper og eierstruktur, hvor enkelte av gratis løsningene også gir informasjon om panthavere. Ved å ta i bruk Experian får banken blant annet tilgang til bedrifters betalingsanmerkninger. Kundeansvarlig påpekte at banken er skeptisk til bedrifter som har inkassosaker på seg uten at det ligger en forklaring bak. Typisk fakturaer fra bompengeselskap som ikke har blitt betalt, ses på som slurv og dårlige rutiner, noe som kan slå igjen på andre ting som banken ikke klarer å se. Informanten fortalte videre at det ikke holder å kun se på regnskapet for å kunne gjøre en vurdering av et selskap, du må også snakke med dem.

I en av de andre store bankene, fortalte bedriftsrådgiveren at årsregnskapet er den viktigste informasjonskilden. Ut ifra regnskapet kan informanten se om bedriften har tapt egenkapital, da positiv egenkapital er viktig. Videre fortalte bedriftsrådgiveren at Bisnode er veldig hjelpsomt.

Banksjefen i den mellomstore banken tar utgangspunkt i offisielle regnskap som legges frem av bedriftene. For eiendomsselskaper er banken opptatt av å innhente leiekontrakter, og faste kontrakter for driftsselskaper. Videre baserer banken seg på informasjon fra ledelsen, og særlig deres vurdering av prognoser og fremtidige kontantstrømmer.

Den minste banken får finansiell informasjon og revisjonsberetningen automatisk inn i bankens systemer. Banken innhenter i tillegg informasjon om eiendeler automatisk, herunder eiendeler som er tinglyst og pantsatt. Informanten rangerte den finansielle informasjonen som den viktigste kilden. Videre får banken informasjon ved å snakke med bedriftskundene. De har fortsatt tro på det å møtes ansikt til ansikt, noe informanten påpekte er konstraintuitivt i disse digitale tider. Banken tror likevel at det vil bringe verdi, slik at kunde og bank skaper tiltro til hverandre.

#### **«Stilles det krav til løpende regnskapsrapportering, eventuelt online rapportering?»**

Under dette spørsmålet spurte vi kundeansvarlig om hvordan banken forholder seg til online rapportering, hvor informanten nevnte at banken ikke tar i bruk slik regnskapsrapportering. Banken har et skjema, hvor CFO i bedriften fyller ut nøkkeltallene som sendes inn til banken. Informanten påpekte at banken er såpass tett på kundene at det ikke vil være naturlig å be kundene rapportere online via en portal.

Bedriftsrådgiveren er usikker på om det tas i bruk online rapportering. Fra en annen stor bank fortalte kredittanalytikeren at det hender at det stilles krav til løpende regnskapsrapportering, spesielt for prosjektregnskap. Banken har rutiner på at bedrifter skal oppdatere prosjektregnskap til banken. Løpende regnskapsrapportering for små bedrifter som ikke periodiserer eller fører avskrivninger løpende, vil ha begrenset verdi.

Den mellomstore banken har normalt ikke krav til løpende regnskapsrapportering. Banken tar heller kontakt med kunden i løpet av året for en oppdatering, typisk fra økonomisjef eller daglig leder, hvor regnskapsinformasjonen stort sett sendes via mail. I enkelte tilfeller hvor banken vurderer en kreditt for å ha høyere risiko enn normalt, vil banken kreve månedlig oppfølging. I den minste banken derimot, innhentes all informasjon online slik at banken har full kontroll på om bedriftskunden har levert alt eller ikke.

### **«Hva legger banken i begrepet «regnskapskvalitet»?»**

Kundeansvarlig i en av de store bankene forklarte at regnskapskvaliteten er høy når bedrifter har kontroll, og deretter leverer tallmateriale som gir troverdighet. Noen ganger finner de punchefeil som gjør at tallene ikke blir hundre prosent korrekt, hvilket er et irritasjonsmoment for banken, da de er opptatt av at regnskapet ikke inneholder feil. Bedriftsrådgiveren setter pris på et detaljert, utfyllende og riktig regnskap. Regnskapet er ikke utfyllende nok dersom det kun står “driftskostnader” uten detaljer om hva regnskapslinjen presenterer. Den mellomstore banken er opptatt av at regnskapet inneholder tilstrekkelig og god informasjon om bedriften. Banken legger vekt på at informasjonen som skal være med i et regnskap, faktisk er til stede, inkludert noten. Hvis det er informasjon som banken forventer å finne i regnskapet, men som mangler, ses dette på som negativt.

Tre av bankene nevnte revisors rolle under dette spørsmålet, hvor kredittanalytikeren i en av de store bankene tidligere har jobbet som revisor. Denne banken legger stor vekt på revisjonsberetningen. Kredittanalytikeren føler derimot at stempelet fra revisor, ikke nødvendigvis er et stempel på at regnskapet er rimelig riktig. Med dette mener analytikeren at revisjon har utviklet seg til at det skal utføres metodisk riktig, muligens på bekostning av om tallstørrelsene er fornuftige eller ikke. Kundeansvarlig i en av de andre store bankene forklarte at ved revisjonspliktige bedrifter, er banken opptatt av at revisor har avgitt en ren revisjonsberetning. Den minste banken fortalte at de må i utgangspunktet stole på revisor i stor grad dersom en bedrift leverer et revidert regnskap til banken. Banken har derimot historiske erfaringer, særlig fra andre banker i området, hvor det å stole på revisor ikke nødvendigvis har alltid vist seg å være til nytte. Kvaliteten i regnskapet sier noe om styring og kontroll. Dette går inn i bankens vurdering av generell governance i bedriften.

### **«Hvilken betydning har revisor for banken?»**

Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at revisor er en god støtte og kvalitetssikkerhet for banken. Revisor setter sin signatur på regnskapet og sier det er greit. Revisor har dermed gjort tester på eksempelvis verdi av anleggsmidler, noe som er spesielt viktig i større kredittsaker. Videre fortalte kundeansvarlig at de er opptatt av en ren revisjonsberetning, og at det ikke er noen anmerkninger. Informanten påpekte her at de fleste selskapene pleier derimot ikke ha anmerkninger. Dersom revisjonsberetningen ikke skulle være ren, begynner banken å stille spørsmål.

I en av de andre store bankene arbeider bedriftsrådgiveren primært med små bedriftskunder, hvor de fleste av kundene til informanten ikke er revisjonspliktige. For informantens kundeportefølje har dermed revisor ikke særlig betydning.

Kredittanalytikeren i en av de andre store bankene fortalte at en revisjonsberetning på mange måter bekrefter at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil, slik at brukeren skal kunne ta fornuftige beslutninger basert på regnskapet. Revisjonsberetningen er et av de punktene som kan telle mest negativt ved vurdering av lån, forklarte kredittanalytikeren. Her har banken 16 ulike presiseringer angående hva revisjonsberetningen går ut på, eller hvor negativt det skal telle.

For den mellomstore banken er en ren revisjonsberetning positivt, derimot hvis en revisor har tatt forbehold ved revidering av et regnskap, ses det på som negativt. For den minste banken har revisor kun betydning hvis revisor sier noe negativt. Informanten påpekte at i slike tilfeller betyr revisor veldig mye. Videre forklarte informanten at det er to ting som er interessante, hvor den ene er å se at resultatet som revisor skriver i sin beretning stemmer overens med det regnskapet banken får av bedriften. Den andre tingen banken ser på er om det er en ren revisjonsberetning, eller om det finnes anmerkninger.

Samtlige av bankene nevnte at det ikke er vanlig å kontakte revisor ved vurdering av lånetilsagn, hvor tre av bankene presiserte at de ikke gjør det uten tillatelse fra kunden. I en av de store bankene presiserte kundeansvarlig at det hender at CFO i en bedrift ikke alltid klarer å svare når banken har spørsmål om regnskapet. I slike tilfeller har banken spurt om å snakke med revisor for å høre hva revisor har vurdert, istedenfor å sette CFO i dårlig lys og mye arbeid. Informanten ville blitt særdeles overrasket hvis en kunde hadde sagt nei til banken om å kontakte revisor. Det ville derimot være mer naturlig at en CFO ønsker å forstå spørsmålet til banken bedre ved å snakke med revisor sammen med banken.

#### **«Leser banken noter, og er det enkelte noter som vektlegges mer enn andre?»**

Samtlige av bankene fortalte at noter som foreligger i årsregnskapet leses. Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at de beste regnskapene er de med flest noter og notehenvisninger. Noter er lovpålagt, derimot er det ikke alle bedrifter som er like flinke til å bruke notene. Årsaken for dette kan blant annet være at bedriftene ønsker å holde kortene tett eller fordi bedriftene ikke ser brukeren av regnskapet. Videre fortalte informanten at note om anleggsmidler som viser tilgang og avgang har informasjonsverdi for banken. Under noten om

gjeld, ser banken på hvor mye som forfaller innenfor fem år og etter fem år, samt hva og hvor mye som er stilt til sikkerhet for gjelden som foreligger. Ikke minst ser banken på om selskapene kausjonerer for noen av sine datterselskaper, noe som ofte ikke står i regnskapet. Derimot hender det at selskapene legger det inn i noten som en finansiering forpliktelse de har påtatt seg, som ikke koster dem penger enda, men som kan koste dem penger.

Den mellomstore banken ser alltid på bevegelse i egenkapitalen. Banken ser i tillegg en del på hvordan bevegelsen har vært gjennom året for anleggsmidler og avskrivninger, herunder avskrivningsprosent, tilganger og avganger. Informanten fortalte at ved eiendomsselskaper har banken en egen modell som er godkjent av Finanstilsynet til å se fremover, herunder inkluderes blant annet leietakere og annen relevant informasjon. Banken ser på noten for å se skille mellom hva som er bygg, installasjon og tomt, noe som har med avskrivninger å gjøre. Den minste banken nevnte at de ikke vektlegger noen noter mer enn andre, hvor det i stor grad avhenger og varierer i forhold til hver enkelt saksbehandler.

#### **«Er det noe banken savner i regnskapet?»**

I en av de store bankene, nevnte kundeansvarlig at det var ganske mye banken savnet i regnskapet. Informanten ser en vesentlig forskjell på regnskap fra små og store bedrifter, hvor regnskapet i større bedrifter har bedre noteføring og informasjonsflyt da brukerne av regnskapet er mange. Slike bedrifter har økonomi til å lage bedre regnskap ettersom det er mer kostbart å utarbeide detaljerte regnskap. Til gjengjeld, vil høyere kvalitet på regnskapet være mer informativt for aksjonærer, obligasjonseiere, banker, andre investorer og ikke minst analytikere.

Den minste, mellomstore og en av de store bankene nevnte ikke noe som de savnet i regnskapet. Derimot fortalte informanten i den mellomstore banken at vedkommende aldri hadde gitt et lån basert på regnskapet alene, uten å snakke med primært ledelsen i bedriften. Banken er opptatt av hvem ledelsen og eierne er, og hvordan fremtiden ser ut for bedriften. Regnskapet er kun én del av informasjonen for bankens beslutning. Informanten i den minste banken forklarte at kvaliteten på regnskapet i større grad er variabel og delvis koordinert med størrelsen på bedriftene, hvor kravene er mer skjerpet på større bedrifter enn på små bedrifter. Videre vil tid og ressurser hver bedrift har til å lage grundige regnskap variere med størrelsen på bedriftene. Informanten fortalte at et større og profesjonelt regnskap har gjerne en mer kompleks sammenheng mellom de ulike elementene i regnskapet.



#### 4.1.1 Oppsummering av nøkkelfunn

I dette delkapittelet har vi presentert funnene som vi har innsamlet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «hvilken betydning har regnskapsinformasjon for norske banker?». I tabellen nedenfor presenteres en oppsummering av nøkkelfunn fra dette forskningsspørsmålet.

<b>Regnskapsinformasjonens betydning</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Regnskapet er nyttig for samtlige av bankene da det bistår bankene med informasjon om bedrifters finansielle stilling.</li><li>- Flertallet av bankene legger regnskapet som grunnlaget for beslutningen i en kredittvurdering.</li><li>- Det er kun bankene av mindre størrelsesorden som ser svakheter ved bruk av historisk regnskapsinformasjon, til forskjell fra de større bankene.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Den minste banken og en av de store bankene nevnte at regnskapskvalitet sier noe om kontroll. Videre nevnte bedriftsrådgiveren i en av de store bankene at det settes pris på et utfyllende, riktig og detaljert regnskap. Den mellomstore banken er derimot opptatt av at regnskapet inneholder tilstrekkelig og god informasjon. Under regnskapskvalitet ble også revisors rolle nevnt av tre av bankene.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Tre av bankene er opptatt av en ren revisjonsberetning, mens kredittanalytikerne i en av de store bankene nevnte at revisjonsberetningen bekrefter at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil, slik at brukeren skal kunne ta fornuftige beslutninger basert på regnskapet. Videre nevnte vedkommende at revisjonsberetningen er et av de punktene som kan telle mest negativt ved vurdering av lån.</li><li>- Samtlige av bankene nevnte at det ikke er vanlig å kontakte revisor ved vurdering av lånetilsagn, hvor tre av bankene presiserte at de ikke gjør det uten tillatelse fra kunden.</li><li>- Samtlige av bankene leser notene i årsregnskapet.</li></ul>

*Tabell 4.1: Oppsummering av nøkkelfunn*

Regnskapsinformasjonen vil ha betydning for bankene i den forstand at det bistår bankene med informasjon om bedrifters finansielle stilling og legger grunnlaget for beslutningen i en kredittvurdering. I neste delkapittel presenteres funnene gjort angående bankers anvendelse av nøkkeltall.

## 4.2 Hvordan anvender banker nøkkeltall i kredittvurderinger?

I teorien har vi skrevet at det foreligger kritikk til de tradisjonelle nøkkeltallene. Vi ønsker med det å finne ut om bankene bruker noen av de samme nøkkeltallene. Videre stiller vi spørsmål til hva som vektlegges mest ved kredittvurdering av bedriftskunder, samt hvordan bankene risikovurderer ut ifra regnskap og regnskapsinformasjon. Avslutningsvis undersøker vi hvilke nøkkeltall som brukes i covenantskrav og konkursprediksjonsmodeller, og hvilke rutiner bankene har for oppfølging av lånebetingelsene.

### «Hvilke nøkkeltall i regnskapet ser banken etter, og hvordan brukes de?»

Under spørsmålet om hvilke nøkkeltall i regnskapet bankene ser etter, svarte samtlige at dette er bransjeavhengig. Kundeansvarlig i en av de store bankene ser på egenkapitalen, likviditetsgrad 1 og 2, samt vurderer hvordan EBITDA ser ut i forhold til omsetning i en generell kredittsak. Her utdypet informanten at ved EBITDA ser banken på driften, hva bedriftskundene sitter med av gjeld mot egenkapitalen, og hvordan egenkapitalen er bygget opp. Banken har krav til en egenkapitalandel på 20-30%, avhengig av type bedrift. Videre forklarte informanten at de har unntak for oppkjøpsfinansiering, hvor det foreligger større risiko. Banken vil på den annen side kunne akseptere en noe lavere egenkapitalandel av bedrifter som eksempelvis har nedbetalte anleggsmidler, da det vil ligge merverdier i dette.

Videre har banken egne kredittretningslinjer, hvor de ikke finansierer næringsbygg over 70%. Her skal brutto driftsresultat (leieinntekter minus eierkostnader på et bygg over gjelden) være mindre enn 10. Hvis det er innenfor denne rammen, kan banken være med på å finansiere. Banken kan likevel finansiere utenfor rammen så lenge bedriften har et annet bygg til sikkerhet som er gjeldfritt og har en viss inntekt. Banken utfører sensitiviteter på regnskapene de mottar i form av å se på hvor mye nedgang kunden tåler i omsetning, før kostnadene tar overhånd. For flere selskaper, hvis man ser på konsernnivå og holdingselskaper, fortalte informanten at det kan ligge en god del goodwill der. Da kan selskapet ha en egenkapital som er høy, men som i realiteten er mye lavere enn goodwill-posten. Informanten påpekte at det da er gjeld som finansierer selskapet i realiteten.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene ser mest på driftsresultatet i regnskapet, hvor informanten får informasjon om hvor mye bedriftskunden har å spille med. Krav til egenkapitalandel varierer i stor grad, men rådgiveren presiserte at for eiendomsselskaper i Oslo-området er kravet 40%, mens ved andre steder foreligger et krav på 25-30%. Videre fortalte bedriftsrådgiveren at nøkkeltallene brukes til å vurdere om en bedriftskunde kan bære et lån.

Under et selskaps inntjening, ser kredittanalytikeren fra en av de store bankene blant annet på gjeldsbetjening, driftsresultat og årsresultat. Ved gjeldsbetjeningsevne utdypet informanten at banken ser på kontantstrøm fra driften i forhold til selskapets gjeldsgrad. Videre fortalte informanten at banken ser på tapshistorikk i forbindelse med tilbakeholdt kapital, positive driftsresultater de siste tre år eller eventuelt årsresultat. Dette er avhengig av type selskap, om selskapet har en drift eller kun finansinntekter. Ved å splitte opp inntjeningen, har banken noe som kalles tæringsevne. Dette går på balansepostene til et selskap og hva selskapet har å tære på dersom inntjeningen skulle svikte. Her ser banken på om selskapet har noen eiendeler i balansen som kan realiseres uten å ha effekt på driften, eksempelvis aksjer. Egenkapitalandelen er et av parameterne som er i forbindelse med tæring.

Videre fortalte informanten at banken har ingen krav til hvor stor egenkapitalandelen skal være, men vil variere fra case til case. Her er det risikoen som er bankens utgangspunkt. Informanten påpekte at banken sjeldent er med på å fullfinansiere noe, og som regel aldri mer enn 80%. Det er i utgangspunktet unntaket til banken. Videre nevnte informanten kontantgrad, som han utdypet som rene kontanter, eventuelt omløpspapirer. Hvis det er snakk om en eksisterende kunde i banken, fortalte kredittanalytikeren at de ser på kassekreditt trekket, noe som vil telle negativt dersom dette skulle være veldig høyt.

Den mellomstore banken nevnte at soliditet og belåningsgrad (LTV) er to viktige nøkkeltall. Ved finansiell motstandskraft ser banken på soliditet, og ved eiendomsselskaper brukes blant annet belåningsgrad. Jo høyere belåningsgrad, desto høyere er risikoen. Videre ser banken på rentedekningsgrad, EV og EBITDA, hvor EV er selskapsverdien i forhold til kontantstrømmen i en bedrift. Banken har ikke noen absolutte krav til hvor stor egenkapitalandelen skal være, men det vil ha effekt på hvordan en bedrift blir ratet i scoringsmodellen. I praksis vil minimumskravet på egenkapitalandelen være 20%. Enkelte bransjer vurderer banken som noe mer risikoutsatt enn andre. Banksjefen anser blant annet restaurant- og utelivsbransjen som for høy risiko og vil dermed normalt ikke gi kreditt, nesten uavhengig av hvilke regnskap bedriftene har. Banken bruker primært nøkkeltallene til å rate bedriftene, noe som er hovedformålet med

nøkkeltallene. Kredittratingen vil dermed ha betydning for om banken gir kreditt til en bedrift og hvordan banken priser kreditten.

Leder for risikostyring i den minste banken skiller mellom nøkkeltall som benyttes i den automatiske vurderingen i bankens scoremodell og nøkkeltall som benyttes i den manuelle kvalitative vurderingen. I den automatiske vurderingen tas nøkkeltall som likviditetsgrad, gjeldsgrad og egenkapital i bruk. Enkelte nøkkeltall anvendes mer for å forklare fremtidig risiko, og det vil da være opp til den enkelte saksbehandler å vurdere hvilke nøkkeltall som er relevante.

For handelsbedrifter nevnte leder for risikostyring at banken er mest opptatt av blant annet løpetid på varelager og omløpshastighet. Ved større industribedrifter vil banken se på andre elementer, og i større grad på soliditet. For eiendomsselskaper vil det være helt andre variabler som spiller inn. Banken har sine egne mål på hvor stor egenkapitalen skal være i forhold til ulike scenarioer og hendelser. I likhet med kundeansvarlig nevnte informanten oppkjøpsfinansiering, og at banken vil kreve en viss grad av egenkapital i slike tilfeller. Informanten påpekte at banken normalt vil kreve en egenkapitalandel på 20% ved eiendom.

#### **«Tar banken i bruk nøkkeltall fra flere regnskapsår?»**

I en av de store bankene fortalte kundeansvarlig at nå i disse tider kan de av nysgjerrighet gå tilbake 5 år, derimot vil banken aldri diskutere med kunden hva som skjedde i 2014/2015. Ved å se på hvordan en bedrift håndterte oljekrisen, vil dette gi banken en pekepinn på hvilke grep som ble utført for å sikre bedriften tidlig.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene nevnte at det varierer avhengig av hvor langt tilbake informanten kan se i Bisnode, hvor det normalt viser 5 år. Kredittanalytikeren i en av de andre store bankene fortalte at banken ser tilbake 3 år.

Den minste banken fortalte at de ser på nøkkeltall som strekker seg maks 3 år tilbake. I den mellomstore banken fortalte banksjefen at de normalt sett tar i bruk nøkkeltall tre år tilbake i tid. Banken legger mer vekt på de siste årene enn de som går lenger tilbake. Hvis det er en helt ny bedrift for banken, kan de gå opptil 10 år tilbake i tid for å se på inntjeningens stabilitet.

### «Hvordan risikovurderes bedriftskunder ut ifra regnskap og regnskapsinformasjon?»

Fra en av de store bankene, fortalte kundeansvarlig at regnskapene brukes i en scoringsmodell, hvor banken rater bedriftene fra 0-6. Denne modellen er bygd og godkjent av Finanstilsynet i Norge og Den Europeiske Sentralbanken. Informanten nevnte blant annet at betalingsanmerkninger vil gi et negativt utslag i modellen. Banken bruker historisk materiale på sine kunder, herunder bankens erfaringsdetaljer når de bygger sine modeller for fremtiden.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene nevnte at regnskapssystemene foretar en automatisk utregning av hvilken risikoklasse en bedrift tilhører. Banken har en prismodell som viser hva renten vil bli i forhold til hvilken risikoklasse kunden tilhører. Kunden kan havne fra 1-4, 5-7 eller 8-12, hvor renten er ulik i hver av de tre klassene. Regnskapsinformasjonen som ligger i systemene til banken oppdaterer seg automatisk mot Bisnode, hvor de blant annet får informasjon om bedriftenes betalingsanmerkninger. Et risikoområde banken er mer observant på enn andre, er bransjerisiko. Videre forklarte informanten at betalingsanmerkninger kan medføre avslag for kredittgivning.

Kredittanalytikeren i en av de store bankene fortalte at det innhentes historiske regnskap som brukes i bankens scoringsmodell. Her vil det styres ut fra selskapets bransjekode, om det skal scores på drift eller årsresultat. Modellen behandler regnskap tre år tilbake, hvor det nyeste regnskapet er vektet høyere enn de foregående. Bankens scoringsmodell går fra A1 øverst i venstre hjørne og ned til H7 som ligger nederst i motsatt hjørne til høyre, hvor bedriftene blir gradert som grønn, gul eller rød, avhengig av score. Banken er IRB godkjent, og har en egen scoringsmodell som er godkjent av Finanstilsynet til å foreta egne vurderinger. I likhet med to av de andre bankene, fortalte informanten at betalingsmislighold fra bedriftskunder og betalingsanmerkninger på ledelsen og nøkkelpersoner, teller kraftig negativt.

Den mellomstore banken har en kredittrating som alle bedriftskunder er i gjenstand for. De har to forskjellige skalaer, en for kontantstrøm og en for finansiell motstandskraft. Den første skalaen vurderer en bedrifts kontantstrøm, og skalaen for finansiell motstandskraft tar utgangspunkt i en bedrifts soliditet. Videre er banken observant på risikoen ved bedrifters leiekontrakter. Et eiendomsselskap har en leiekontrakt, mens et driftsselskap har muligens kontrakter med én eller flere store kunder. Banken er dermed veldig opptatt av risikoen for at en leiekontrakt kan bortfalle, bli terminert eller risikoen for at kontraktmotparten går konkurs.

Den minste banken har en tradisjonell scoremodell som kombinerer regnskapsinformasjon med intern bankinformasjon, og en del mer kvalitative data om bedriftskundene. Modellen beregner en sannsynlighet for mislighold basert på historisk informasjon. I nye saker gjennomføres det en ytterligere vurdering da det ikke foreligger den type informasjon. Videre fortalte informanten at hvitvasking er et risikoområde som ses på i scoringsmodellen, da banken har veldig stort fokus på antihvitvasking. Imidlertid opererer banken med relativt små og mellomstore bedriftskunder i Norge, og dermed faller alt på kredittrisikoen, noe som er den viktigste risikoen for banken.

**«Hvilken modell bruker banken for konkursprediksjon, og hvilke nøkkeltall benyttes?»**

Kredittanalytikeren i en av de store bankene nevnte at de har en egen avdeling som jobber med konkurser, i tillegg til en avdeling som sitter ett trinn før dette. Informanten nevnte at banken har et inkassoselskap som tar seg av bedriftskunder som sliter. Banken har systemer som inneholder blant annet overtrekks historikk, restanse og kunder som ikke overholder sine normale vilkår med avdrag og renteterminer. En bedrift som ligger i restanse, er ofte et tegn på at bedriften har problemer. Hver enkelt kundeansvarlig ser dette daglig i sin portefølje, hvor det automatisk sendes SMS og purringer til bedriftskunden. I scoringsmodellene kan banken se løpende hvis bedrifter migrerer negativt i risikomatriksen, eksempelvis ved høy kassekreditt trekk over en lengre tidsperiode. I risikomatriksen foreligger det bokstaver fra A til H, hvor det finnes bokstaver som omhandler konkurs lenger ut i alfabetet. Kundeansvarlig får melding om negative migreringer, hvor den enkelte må vurdere hva dette skyldes. I utgangspunktet, hvor banken mener det er høy risiko, foreligger det vilkår for å kunne avdekke ytterligere risiko tidlig.

Videre nevnte kredittanalytikeren at det er flere nøkkeltall som legges til grunn når banken skal beregne kapitalbinding, hvor blant annet tap ved realisasjon ved et engasjement er et viktig nøkkeltall. Nøkkeltallene beregnes hver gang det kjøres en kredittsak, hvor det kommer ut på både det omsøkte beløp og på total engasjementet på bedriftskunden. Informanten fortalte at alt resulterer i hvor mye kapital banken må holde tilbake for å ta risikoen på det spesifikke engasjementet, hvor banken skal ha avkastning på den tilbakeholdte kapitalen. Alle nøkkeltallene ender opp i noe banken kaller Return On Risk Adjusted Capital (RORAC) som uttrykkes i en prosent, hvilket inkluderer alle mulige parametere, langt flere enn de nøkkeltallene som finnes i regnskapet. Ulike parametere kan blant annet være bedriftens alder eller sikkerhetsdekning, hvor pantesikkerhet i eiendom er høyere prioritert enn et varelager.

Den mellomstore banken har ikke en modell som går direkte på konkursprediksjon, men tar i bruk analysemodeller som er utarbeidet internt. Bankens interne modeller anvender nøkkeltall som EV, EBITDA, soliditet og belåningsgrad (LTV). Til en viss grad blir i tillegg rentedekningsgrad og totalkapitalrentabilitet tatt i bruk. Banken bruker rentesensitivitet til å beregne hvor mye renten kan stige med før en bedrift ikke har kontantstrøm til å dekke renter og avdrag, særlig brukt for eiendomsselskaper. Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene har ikke en modell for konkursprediksjon for sin kundeportefølje.

Den minste banken har ikke en modell for konkurs, derimot bruker banken en standard modell for å predikere sannsynlighet for mislighold. Modellen tar for seg ulike regnskap og kvalitative variabler som vektet sammen til en score som kalkuleres om til en P/D. Den består av flere scorekort som er laget for ulike type kunder. Ved nye kunder foreligger det ingen intern informasjon, og dermed legges ekstern informasjon til grunn. Ved eksisterende kunder har banken et scorekort, hvor historisk informasjon om kunden og kontoinformasjon brukes i større grad. Banken har i tillegg bedriftskunder uten regnskap, eksempelvis bønder, hvor informasjonsgraden vil være forskjellig. Det vil av den grunn være ulike variabler som vektlegges i de forskjellige scorekortene.

Videre påpekte informanten at modellen kvalitetstestes for å se hvordan modellen klarer å skille kundene. Informanten anser modellen som tilfredsstillende. Derimot er den type modeller som banken bruker, basert på historisk informasjon som nødvendigvis ikke klarer å si noe om fremtidig betjeningsevne dersom en bedrift skal gjøre noe helt nytt, eksempelvis singel purpose virksomheter. Her har ikke banken noen modeller som er veldig gode per i dag. Under oppfølgingsspørsmålet om hvilke alternative nøkkeltall som kan gi bedre konkursprediksjon resultater, nevnte ikke bankene noen spesifikke nøkkeltall.

#### **«Hvilke nøkkeltall brukes i covenantskrav og hvordan vektlegges disse?»**

Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at covenants er det beste styringsverktøyet for en bank å bruke overfor en kunde. Banken ønsker aldri å ha en kunde i covenantsbrudd. Covenantskrav er avhengig av bransje, hvordan fremtiden ser ut, samt hva og hvor mye bedriftene finansierer. Et typisk covenantskrav vil være egenkapital, prosentuell, nominelt eller begge deler. Et annet covenantskrav kan være corporate gearing, hvilket uttrykker gjeld i forhold til EBITDA. Disse er de to vanligste covenantskravene banken tar i bruk. Videre fortalte informanten at de kan benytte administrative covenants, herunder eierskifte. Bedrifter kan ikke

bli solgt eller ta ut utbytte før det godkjennes av banken. Kravene nevnt ovenfor er bortimot obligatoriske i mange tilfeller.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene fortalte at to krav vektlegges høyt i covenantskrav, herunder sikkerhet og bedriftens betjeningsevne. Sikkerhet tas enten i kausjon eller pant i eiendom. I tillegg tar banken balanse sikkerheter, hvor alle engasjementene bedriftsrådgiveren behandler, er fullt sikret utenfor balansen til bedriften. I en annen stor bank, fortalte kredittanalytikerens at banken har egne moduler i banksystemene for oppfølging av covenants. Jo høyere risiko, desto hyppigere kontroll av covenants. Banken skiller mellom bruk av covenantskrav på tvers av ulike bransjer, hvor eiendomsselskaper ofte har andre covenantskrav enn driftsselskaper. Covenantskrav som banken setter, vil naturligvis varierer i den enkelte sak.

I den mellomstore banken går covenantskrav ofte på soliditet. Banken setter ingen krav til en minimums soliditet eller loan-to-value (LTV), derimot kan banken sette et krav til et maksimum LTV. LTV er ikke konstant og vil variere med hvordan banken vurderer verdien på eiendommen som belånes. Eksempelvis, ved en leiekontrakt på et eiendomsselskap, vil LTV vanligvis stige hvis banken vurderer verdien for å være lavere. Dette gjelder hvis det er kort tid igjen til leieforfall, hvor risikoen for at leietaker flytter ut er større. Et annet nøkkeltall som brukes i covenantskrav er EV og EBITDA. I tillegg, nevnte informanten at det er forskjell på covenants på tvers av bransjer.

Lederen for risikostyring i den minste banken fortalte at nøkkeltall som brukes i covenantskrav varierer. Banken bruker ikke bestandig å knytte covenants direkte opp mot nøkkeltall, men gjør det i noen tilfeller, hvor gjeldsgrad er et typisk nøkkeltall. Nøkkeltallet er spesielt viktig hvis bedriftskundene har flere engasjementer med andre banker i tillegg. Et krav til låneopptak kan eksempelvis være at bedrifter ikke kan ta opp lån andre steder. Videre skiller banken mellom covenants på tvers av ulike bransjer og tilpasser til den enkelte bedrift. For eiendoms- og utleieselskaper benytter banken seg av utleiegrad, hvor de stiller krav til blant annet andel utleie og utleieareal.

#### **«Har banken opplevd at covenants brytes, og hvilke konsekvenser kan dette medføre?»**

Alle bankene har opplevd at bedriftskunder bryter covenants, hvor to av bankene presiserte at brudd på covenants har oppstått ufrivillig/uforskyldt. I en av de store bankene fortalte kundeansvarlig at årsaken for covenantsbrudd kan være endringer i markedet slik at en investering slår feil. Banken mener da at hensikten med covenants er at bank og kunde finner



ut hvordan dette problemet kan løses. Videre fortalte kundeansvarlig at covenants kan repareres i enkelte avtaler, hvor det bygges inn en mekanisme som gjør at bedriften får 30 dager til å fikse covenantsbruddet, uten at det påfører bedriften noen form for straff. Dette har med kunde- og bankforhold, hvor det er lettere å komme frem til løsninger hvis banken har et nært forhold til kunden. Banken er opptatt av et godt kundeforhold for å beskytte bankens penger som lånes ut til bedriftene.

Kredittanalytikeren i en av de store bankene fortalte at covenants er satt for å avdekke risiko så tidlig som mulig. Bedrifter som går i brudd, er per definisjon en økt risiko for banken. Første tilbakemelding til bedriftskunder ved covenantsbrudd er reparasjon. Et av de vanligste tiltakene banken foretar, er å vurdere rentejusteringer. Bedrifter kan i tillegg søke om unntak fra covenants over en periode, herunder en midlertidig aksept til en økt kostnad. Banken går deretter inn i modellene, finner ny scoring, samt et nytt rentenivå for å ha avkastning på den tilbakeholdte kapitalen.

I likhet med kundeansvarlig, forklarte banksjefen i den mellomstore banken at covenantsbrudd blir som regel trigget av noe utenforliggende. Derimot kan det være at bedriftskunden neglisjerer kravet til covenants, hvilket oppstår sjeldnere. Et covenantsbrudd kan medføre at banken setter opp prisen på kreditten til bedrifter. Det har bakgrunn i at banken får en dårligere rating på kunden. En dårligere rating vil resultere i høyere kostnader for banken, hvor bedriften må betale en høyere pris for at banken skal få den marginen de skal ha.

Den minste banken fortalte at normalt er covenants og oppfølging av covenants en mulighet for banker til en viss grad å tjene penger. Når et covenantsbrudd har oppstått, får bedriftskundene en frist til å gjøre justering av covenants mot å betale et gebyr. Videre forklarte informanten at banken får på denne måten en sikring og bedriftskunden får en mulighet til å komme seg ut av bruddet. Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene fortalte at banken har gitt ut statsgaranterte lån, hvor midlene har blitt brukt til andre bruksområder enn det avtalen tilsier, hvilket er et brudd på lånevilkårene.

Flere av bankene fortalte at i ytterste konsekvens medfører covenantsbrudd at engasjementsavtalen og kreditten avbrytes. Ifølge den mellomstore banken skal det da foreligge et alvorlig brudd på covenant. Den minste banken presiserte at banken sjeldent så grunnlag for oppsigelse av engasjementet. Kredittanalytikeren i en av de store bankene har opplevd å si opp et engasjement på grunn av brudd på covenants som bedriften ikke klarte å reparere innen en viss tidsfrist.

### «Hvilke rutiner har banken for oppfølging av lånebetingelsene?»

I en av de store bankene fortalte kundeansvarlig at rutiner for oppfølging av lånebetingelser er knyttet til nærhet til bedriftskunden. Administrativt setter banken opp kvartalsvis oppfølging, hvor bedriftens kvartalsregnskap, oppdaterte prognoser og siste nytt fra bedriften blir presentert for banken. Derimot har banken dialog med bedriftskunder hyppigere. Videre fortalte informanten at det er enklere for banken å bidra hvis det foreligger et godt og tett kunde- og bankforhold.

Bedriftsrådgiveren fortalte at de bedriftene som ikke klarer å betjene lånet sitt, havner i et spesielt løp, hvor de blir nøye fulgt opp av seksjonen som heter spesialengasjement. For informantens segment er det ikke vanlig med løpende oppfølging av bedriftskundene, da de er 12 rådgivere med 20.000 kunder i en portefølje. I utgangspunktet følger informanten opp sine bedriftskunder når kausjonen utløper etter fem år, og deretter innhenter en ny kausjon for engasjementet. Vedkommende har flere ganger opplevd at det står dårlig til med bedrifter i utløpsperioden, hvor banken dermed ikke ønsker å være med på å utvide videre.

Ved større engasjement kan kredittanalytikerne legge inn covenants om kvartalsregnskapet eller halvårsregnskapet. Kredittanalytikerne i en av de store bankene fortalte at tertial oppfølging ofte kan være mer praktisk på grunn av momstermin, hvor man har hatt mer periodiske regnskap per momstermin. Videre fortalte kredittanalytikerne at banken har rutiner på større bedrifter, hvor de uoppfordret skal rapportere til banken at de er innenfor compliance sertifikater. Det er ved større engasjement det foreligger en score som tilsier at en bør følge med utover det kredittanalytikerne kan lese av i egne systemer. Videre fortalte informanten at hver enkelt kundeansvarlig skal følge med løpende på engasjementene, hvor de skal være økonomisjef over sin portefølje og følge opp de rutinene som er lagt. Eksempelvis, hvis det er lagt inn et covenants som skal sjekkes hvert kvartal, vil dette komme opp i dashbordet til rådgiveren som arbeider med kunden.

Den minste og mellomstore banken nevnte at oppfølging av lånebetingelsene foregår minst én gang årlig. Den minste banken presiserte at det avhenger av størrelsen på bedriften, hvor hyppigere oppfølging er en kombinasjon av størrelse og risikoklassifisering, herunder inkluderes oppfølging av covenants. Videre fortalte informanten at alle bedriftskundene blir fulgt opp ved store endringer i risikovurderingen, hvor de blir scoret månedlig slik at banken har et oppdatert syn på bedriftene. Den mellomstore banken nevnte at viktige covenants normalt blir fulgt opp kvartalsvis.

#### 4.2.1 Oppsummering av nøkkelfunn

I dette delkapittelet har vi presentert funnene som vi har innsamlet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «hvordan anvender banker nøkkeltall i kredittvurderinger?». I tabellen nedenfor presenteres en oppsummering av nøkkelfunn fra dette forskningsspørsmålet.

<b>Anvendelse av nøkkeltall</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Nøkkeltall som anvendes av bankene er blant annet egenkapitalandel, likviditetsgrad 1, likviditetsgrad 2, gjeldsbetjeningsevne, EV, tæringsevne, egenkapitalandel, EBITDA, tapshistorikk i forbindelse med tilbakeholdt kapital, brutto driftsresultat, driftsresultat, kontantgrad, gjeldsgrad, rentedekningsgrad og belåningsgrad (LTV).</li><li>- Samtlige av bankene setter ulike krav til egenkapitalandel avhengig av bransje.</li><li>- Bankene stiller normalt krav til egenkapitalandel fra 20-30%.</li><li>- To av de største bankene nevnte at de ikke fullfinansierer bedrifter, hvor kundeansvarlig presiserte at de ikke finansierer næringsbygg over 70%, og kredittanalytikeren presiserte at de aldri finansierer mer enn 80%.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- De to bankene av mindre størrelsesorden og en av de store bankene benytter seg normalt av regnskapsinformasjon som strekker seg 3 år tilbake, mens de andre to store bankene ser normalt 5 år tilbake i tid.</li><li>- Ytterligere kan den mellomstore banken se opptil 10 år tilbake i tid for nye kunder. Kundeansvarlig i en av de store bankene kan se tilbake til oljekrisen, for å se hvilke grep bedriften har tatt for å sikre driften.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Bankene bruker scoringsmodeller, hvor de scorer bedriftskundene ut ifra ulike nøkkeltall.</li><li>- To av de største bankene og den mellomstore banken fortalte at de bruker egne scoringsmodeller som er godkjent av Finanstilsynet.</li><li>- Det var kun de største bankene som fortalte at betalingsanmerkninger er en viktig faktor i risikovurderingen.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Bankene fortalte at de ikke har egne modeller som går direkte på konkursprediksjon.</li></ul>

- Bankene nevnte blant annet nøkkeltallene egenkapital, gjeldsgrad, EV, EBITDA, corporate gearing og LTV, som brukes i covenantskrav. Alle bankene, foruten bedriftsrådgiveren nevnte at de stiller ulike covenantskrav avhengig av bransje.
- Samtlige av bankene har opplevd at bedriftskunder bryter covenants.

*Tabell 4.2: Oppsummering av nøkkelfunn*

Bankene anvender ulike nøkkeltall i sine kredittvurderinger. Angående egenkapitalandelen, stiller bankene forholdsvis like krav, hvor det videre skilles på tvers av ulike bransjer. Det foreligger et skille mellom bankene på hvor langt tilbake historisk de tar i bruk regnskapsinformasjon. I neste delkapittel presenteres funnene gjort angående betydningen av valg av regnskapsspråk.

### 4.3 Hvilken betydning har valg av regnskapsspråk?

Vi ønsker å finne ut om bankene tar høyde for at bruk av ulike regnskapsspråk kan ha betydning for enkelte poster i regnskapet. Vi lurer på om bankene hensyntar skillet mellom IFRS og GRS, i tillegg til om de foretar vurderinger angående estimering av virkelig verdi og annen regnskapsinformasjon som kan inneholde skjønsmessige vurderinger. Videre stiller vi spørsmål om justering av poster ved beregning av egenkapital, og om bankene gjør noen tiltak ved bytte av regnskapsprinsipp.

#### **«Hensyntar banken skillet mellom bedriftskunders bruk av ulike regnskapsspråk?»**

To av bankene hensyntar ikke skillet mellom bedriftskunders bruk av ulike regnskapsspråk, herunder den minste banken og bedriftsrådgiveren i en av de store bankene. Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at bedriftskunder som benytter IFRS som regnskapsstandard, gjør det mer krevende for den som gjennomgår og analyserer regnskapet, ettersom man må ha mer kunnskap til hvordan disse standardene fungerer. Informanten påpeker at norsk standard er i ferd med å tilnærme seg IFRS. For banken spiller det derimot ikke en rolle hva bedriftskundene rapporterer på, så lenge banken er klar over hva som rapporteres. Informanten forklarte at bedriftene lager et overgangsregnskap dersom de bytter regnskapsstandard, slik at banken kan få et tydelig overblikk over endringene.

Kredittanalytikeren fra en av de store bankene og banksjefen fra den mellomstore banken fortalte at de har børsnoterte bedrifter i sine porteføljer, hvor slike bedrifter er pliktet til å rapportere etter IFRS. Bankene hensyntar dermed at det foreligger et skille, men det vil ikke ha betydning for bedriftene når de søker om lån. Banksjefen påpeker at banken stoler derimot mer på et IFRS-basert regnskap, da det i større grad reflekterer de virkelige verdiene i bedriftene. Informanten fortalte at banken er klar over at IFRS kan være bygget opp annerledes i forhold til verdivurdering av aktiva. Videre nevnte kredittanalytikeren at små selskaper pynter regnskapet med verdivurderinger fra IFRS på eiendommer, noe som kan resultere i store verdijusteringer. Derimot vil ikke pynting av tall påvirke bedriftenes kontantstrømmer, men påvirker driftsresultatet som foreligger i scoringsmodellen.

#### **«Hvilke vurderinger foretas angående virkelig verdi og skjønnsmessige vurderinger?»**

Ved estimerer på virkelig verdi og annen regnskapsinformasjon som kan inneholde skjønnsmessige vurderinger, nevnte flere av bankene at de tar i bruk tredjepartsvurderinger i form av takstmenn. Den minste banken foretar til en viss grad egne vurderinger da alle objekter som banken tar pant i, blir vurdert av banken selv. Bankene har egne modeller for å kalkulere verdien på eiendommer, i tillegg til ekstern informasjon.

Kundeansvarlig i en av de største bankene fortalte at de ikke er i stand til å si noe om eiendomsverdier eller anleggsutstyr, hvor slike vurderinger typisk foreligger. Videre fortalte informanten at banken benytter seg av takstmenn som er godkjent i forkant vedrørende næringseiendom, slik at det ikke er opp til hver enkelt kundeansvarlig å foreta slike verdivurderinger. Informanten påpekte at dette omhandler hva de er pålagt av deres regulatoriske myndighet, herunder Finanstilsynet i Norge og de øvrige nordiske landene.

Den mellomstore banken fortalte at banken foretar egne vurderinger angående virkelig verdi på eiendommer dersom det er snakk om eiendomsselskaper. Da er det virkelig verdi som betyr noe, ikke bokført verdi. Hvis det derimot er snakk om et driftsselskap, ser banken mer på bokførte verdier, men også her foretar banken en vurdering om de bokførte verdiene reflekterer reelle verdier eller ikke.

To av de største bankene nevnte vurdering av varelager og kundefordringer. Bankene fortalte at det er vanskelig for dem som bank å vurdere varelagerets virkelige verdi. Videre presiserte bankene at det forekommer i veldig begrenset grad, hvor kredittanalytikeren fortalte at de må

stole på revisjonsberetningen. Bedriftsrådgiveren bruker enkelte ganger systemet til å beregne verdien eller gjennomsnittet fra tidligere år basert på regnskapet. Vanligvis verdivurderer banken det til enten null eller til en fjerdedel av det som står i regnskapet.

#### **«Foretas det justeringer av poster ved beregning av egenkapital i en kredittvurdering?»**

Fire av fem banker foretar justeringer av poster ved beregning av egenkapital i kredittvurdering av bedriftskunder. Kundeansvarlig i en av de store bankene forklarte at de gjør sine egne sensitiviteter for å se hvilken påvirkning det medfører, spesielt med hensyn til goodwill som er den posten banken vurderer oftest. Banken ser både på hva som ligger i goodwill, hva som er fremtidig verdi, og hvordan den ser ut kontra egenkapitalandelen. Hvis en bedriftskunde har en veldig høy goodwill, vekker dette spørsmål om hvor trygt det er, hvor sikker bedriften er og hvor stabilt det er? Det er slike vurderinger banken gjør.

Den mellomstore banken fortalte at det justeres både for mer- og mindreverdier, eksempelvis ved eiendomsselskaper. Ved driftsselskaper hvor det er snakk om goodwill, vil det som regel i større grad justeres for mindreverdier, hvor goodwillen blir eliminert. To av bankene nevnte justeringer ved engangsposter, hvor bankene er opptatt av å finne den underliggende inntjeningen i en bedrift. Kredittanalytikeren i en av de store bankene presiserte at banken korrigerer regnskapet, spesielt for store vesentlige engangsposter, for å tilnærme det til et “normalresultat”. Den minste banken forklarte at hvis det er spesielle inntekter som er ført som ordinære inntekter, justerer banken for det. Det samme med kostnader, hvis det er ført som normale kostnader og banken mener det er spesielle kostnader, justerer banken for det. I motsetning vil kostnader som er ført som spesielle kostnader justeres for, hvis banken mener det er normale kostnader bedriften må beregne fra tid til annen.

Lederen for risikostyring i den minste banken fortalte at de ikke foretar justeringer i den automatiske kalkulerte scoringen. I forhold til den verbale beskrivelsen derimot, hender det at banken utfører justeringer, hvor immaterielle eiendeler, herunder goodwill, ofte er lettest å gjøre noe med. I likhet med den mellomstore banken, justeres det både for mindre- og merverdier, men informanten er mer kritisk til å justere opp. Tilsvarende fortalte kredittanalytikeren i en av de store bankene at de er veldig konservative, hvor det med unntak justeres opp. Informanten påpekte at det er nedsiderisikoen som er bankens risiko. Hvis alt går bra med kunden, går det

bra med banken, men ikke motsatt. Videre fortalte kredittanalytikeren at de ikke nødvendigvis utfører justeringer for goodwill, men i enkelte tilfeller setter banken covenantskrav til egenkapitalen, hvor goodwill er ekskludert.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene nevnte at det kan hende at goodwill er ført, men at informanten ikke foretar justeringer. Dette er fordi det ikke treffer informantens segment, da det er for små engasjementer.

#### **«Har banken opplevd bytte av regnskapsprinsipp for å unngå covenantsbrudd?»**

Tre av bankene har ikke opplevd at en bedriftskunde unngår å bryte en covenant ved å bytte regnskapsprinsipp. Den minste banken grunnet dette med at kostnaden ved å bytte prinsipp for bankens bedriftskunder, er større enn kostnaden for å tilpasse de kravene som foreligger. Derimot har kredittanalytikeren i en av de store bankene vært borti dette, hvor en bedrift tilbakeførte avskrivninger fordi det var tatt for mye, istedenfor å gjøre et knekkpunkt. Dette vil påvirke egenkapitalandelen positivt, men til syvende og sist sitter informanten og beregner kontantstrømmer. Banken ser på om en bedrift har en EBITDA som er tilstrekkelig til å kunne betale renter og avdrag, hvilket er det primære. Videre fortalte kredittanalytikeren at det er lov å endre regnskapsprinsipper hvis det gjøres konsistent.

#### 4.3.1 Oppsummering av nøkkelfunn

I dette delkapittelet har vi presentert funnene som vi har innsamlet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «hvilken betydning har valg av regnskapsspråk?». I tabellen nedenfor presenteres en oppsummering av nøkkelfunn fra dette forskningsspørsmålet.

<b>Betydningen av valg av regnskapsspråk</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>- To av bankene hensyntar ikke bruk av ulike regnskapsspråk, mens de resterende bankene fortalte at de er klar over at det foreligger et skille.</li><li>- Samtlige av bankene fortalte at valg av regnskapsspråk ikke vil ha betydning for bedrifter når de søker om lån.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Ved regnskapsinformasjon som inneholder skjønsmessige vurderinger, tar flere av bankene i bruk tredjepartsvurderinger i form av takstmenn.</li></ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- De to mindre bankene fortalte at de foretar egne vurderinger angående virkelig verdi på eiendommer, til forskjell fra en av de store bankene som fortalte at de ikke er i stand til å si noe om eiendomsverdier.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Fire av fem banker foretar justeringer av poster ved beregning av egenkapital i kredittvurdering av bedriftskunder.</li> <li>- Den minste banken og en av de store bankene nevnte justeringer ved engangsposter, hvor bankene er opptatt av å finne den underliggende inntjeningen i en bedrift.</li> <li>- Den minste banken og en av de store bankene er mer kritisk til å justere opp enn ned.</li> <li>- Tre av bankene foretar vurderinger og justeringer av goodwill.</li> <li>- Kredittanalytikeren i en av de store bankene fortalte at de ikke nødvendigvis utfører justeringer for goodwill, men i enkelte tilfeller setter banken covenantskrav til egenkapitalen, hvor goodwill er ekskludert.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Tre av bankene har ikke opplevd at en bedriftskunde unngår å bryte en covenant ved å bytte regnskapsprinsipp.</li> </ul>

*Tabell 4.3: Oppsummering av nøkkelfunn*

Valg av regnskapsspråk vil ikke ha betydning for bankene når bedrifter søker om lån. De fleste bankene nevnte hovedsakelig justering av goodwill ved beregning av egenkapital i en kredittvurdering. Her trakk en av de store bankene frem egenkapitalandel ekskludert goodwill som et covenantskrav. I neste delkapittel presenteres funnene gjort angående risikoen for regnskapsmanipulasjon.

#### 4.4 Hvordan hensyntar banker risikoen for regnskapsmanipulasjon?

I teoridelen har vi sett på gråsonen mellom regnskapsmanipulasjon og strekking av regnskap. Vedrørende dette forskningsspørsmålet ønsker vi å undersøke om bankene har opplevd regnskapsmanipulasjon, hvilke vurderinger de foretar seg angående strekking av regnskap, og hvilke tanker bankene har angående bedrifter som tidligere har avgitt manipulert årsregnskap.



### **«Opplever bankene regnskapsmanipulasjon, og hvilke nøkkeltall er mest utsatt?»**

Flertallet av informantene i bankene har ikke opplevd noen form for regnskapsmanipulasjon. Kundeansvarlig i en av de store bankene tror at dersom folk bevisst går inn for å manipulere regnskapet, vil de i utgangspunktet ikke ha noe godt rykte på seg likevel. Videre fortalte informanten at regnskapsførere og revisorer har et erstatningsansvar dersom regnskapsmanipulering skulle oppdages, hvor de kan miste sin posisjon. Kundeansvarlig tror at regnskapsmanipulasjon forekommer sjeldnere, spesielt etter Enron-skandalen og Finance Credit-skandalen.

Bedriftsrådgiveren har opplevd regnskapsmanipulasjon, hvor eksempelvis en bedriftskunde hadde lagt til driftskostnadene i stedet for å trekke fra, noe som resulterte i et veldig høyt overskudd. Det var veldig lett for informanten å se at det ikke stemte overens. Videre har bedriftsrådgiveren sett flere ganger at foreløpig regnskap ikke stemmer overens, noe som gjerne er den største formen for regnskapsmanipulering vedkommende har oppdaget. Hvis foreløpig regnskap sier en helt annen historie enn det som blir fortalt, er dette en risiko banken tar. Informanten presiserte at banken ikke kan stole hundre prosent på foreløpig regnskap, likevel vil det for informantens segment være det letteste regnskapet å manipulere. På spørsmålet om hvilke nøkkeltall som er mest utsatt for regnskapsmanipulering tror bedriftsrådgiveren at balansen er mest utsatt.

Kredittanalytikeren i en av de andre store bankene fortalte at vedkommende ikke har vært borti regnskapsmanipulasjon. Videre nevnte informanten at man generelt sett ser regnskapsmanipulasjon stadig vekk, hvor det ikke alltid er godt å vite om det gjennomføres frivillig eller ufrivillig. Videre trakk kredittanalytikeren frem et eksempel vedrørende et eiendomsselskap. Hvis et lite eiendomsselskap plutselig gjør en IFRS vurdering av sine eiendomsporteføljer og tilbakefører en rekke avskrivninger, eller kjører store finansinntekter på grunn av endringer, foretar banken egne justeringer på hva de mener er riktig.

### **«Hvilke tiltak gjør bankene for å avdekke regnskapsmanipulasjon?»**

Ingen av bankene fortalte at de har spesifikke tiltak for å avdekke regnskapsmanipulasjon. I en av de store bankene nevnte bedriftsrådgiveren at det hjelper å se på tidligere år for å sammenligne, slik at vedkommende kan ta en vurdering av hvordan bedriften har blitt driftet

tidligere. Videre fortalte bedriftsrådgiveren at banken kan gjøre kontoanalyser, som kan brukes som et verktøy til å avdekke regnskapsmanipulering. Et eksempel informanten trakk frem som var lett oppdagelig, var hvis en kunde sier at de har omsatt for 1 million, men banken ser kun at 200.000 har gått inn på konto.

I en annen stor bank, fortalte kredittanalytikerens at de ikke har spesifikke rutiner på å avdekke regnskapsmanipulasjon. Derimot hvis det er en bedrift som har store endringer fra år til år, vil den enkelte kundeansvarlig som jobber med kreditt og risiko spørre bedriftskunden for å avdekke årsaken til de store unaturlige endringene. Den mellomstore banken foretar ikke andre tiltak annet enn en grundig analyse av regnskapet i kredittvurdering prosessen. Den minste banken presiserte at de ikke har tiltak utover det at banken innhenter informasjon fra eksterne kilder og koordinerer dette i forhold til revisjonsberetningen for å se at regnskapsinformasjonen henger sammen.

#### **«Hvilke vurderinger foretar banken angående «strekking av regnskap»?»**

I en av de store bankene nevnte kundeansvarlig at regnskapene er som oftest gjennomgått av en regnskapsfører eller revisor. Den historiske regnskapsinformasjonen er noe informantens nesten alltid har tatt for gitt, at det er slik det er. Derimot ser banken på hvis det foreligger en stor differanse mellom det som banken fysisk ser bedrifter har av anleggsutstyr og hva som står regnskapsført. Videre presiserte kundeansvarlig at forsøk på regnskapsmanipulasjon og forsøk på å strekke regnskapet er alvorlig, og kan medføre at banken ikke finansierer hvis det skulle bli oppdaget.

Kredittanalytikerens i en av de store bankene synes det er vanskelig å vurdere strekking av regnskap. Informanten fortalte at det er skepsisen eller den sunne fornuften som vurderer endringer i forhold til fjoråret. I modellene til banken inkluderes blant annet varelagerets omløpshastighet og kredittid på fordringer, noe som ikke nødvendigvis trenger å være hundre prosent riktig da det går på snitt. Videre nevnte kredittanalytikerens at det ikke er lett å si hvor grensen går mellom strekking av regnskap og regnskapsmanipulasjon. Informanten forklarte at man kommer til et punkt hvor man blir usikker på om noe er blitt gjort med hensikt eller ikke. De fleste kunder vet at det er bedre å levere “blå” tall enn “røde” tall. Informanten ser på om det er noen store endringer, hvis bedrifter leverer resultater som akkurat er over null. Videre nevnte informantens at det er mange kreative regnskapsførere og revisorer.

Den mellomstore banken har hatt eksempler hvor banken har gått inn å sett på avskrivningene på et anleggsmiddel og justert hvis de har ment at avskrivningene har vært for små. Banksjefen trakk frem et eksempel om IT-kostnader i en bedrift, hvor banken hadde en vurdering på at IT-løsningene hadde en kortere levetid enn avskrivningsperioden.

Lederen for risikostyring i den minste banken foretar ikke særlige vurderinger angående strekking av regnskap. Informanten fortalte at hvis en bedrift innhenter ekstern takst, har bedriften ikke gjort noe ulovlig. Grensen mellom strekking av regnskap og regnskapsmanipulasjon går rett og slett på lovligheten. Informanten fortalte at bedriftskundene kan få lov til å strekke regnskapet så lenge de holder seg på rett side av loven.

#### **«Hvilke konsekvenser vil regnskapsmanipulering ha for en bedrifts lånemulighet?»**

Bankene stiller seg negativt til bedrifter som tidligere har avgitt manipulert årsregnskap. Den mellomstore banken fortalte at bedrifter vil normalt ikke få fornyet kreditt hvis banken oppdaget det. Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at hvis en bedrift går konkurs på en ærlig og redelig måte, hvor bedriften eksempelvis får markedet mot seg, kan banken være med å finansiere ved gitte vilkår. Derimot hvis bedrifter driver med svindel, ønsker ikke banken å gi kreditt.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene fortalte at banken arkiverer alt av informasjon. Hvis det skulle noe snusk hos en av bedriftene, vil dette slå negativt ut i form av AML (Anti Money Laundering), noe banken tar veldig seriøst i disse tider. Videre nevnte informanten at dersom økokrim skulle vært innblandet i en sak hos en bedrift, så vil det slå svært dårlig ut i bankens systemer, og ikke minst lett å oppdage.

Foreligger det dokumentasjon på at en bedrift tidligere har avgitt et manipulert regnskap, er kredittanalytikerne i en av de store bankene skeptisk til å ta inn en slik kunde. Informanten fortalte at det ikke nødvendigvis kun trenger å være tidligere regnskapsmanipulering, men at det går ofte på ledelsen, herunder enkeltpersoner. Banken utfører kredittsjekk av nøkkelpersoner og det hender banken googler hvem de er. Videre påpekte informanten at det vil være vanskelig å få kreditt i en bank generelt, dersom en bedrift hadde blitt omtalt i Finansavisen grunnet regnskapsmanipulering.

Lederen for risikostyring i den minste banken fortalte at bankvirksomhet handler om tillit, hvor banken har tillit til de som søker om lån. Regnskapsinformasjonen gir banken en indikasjon på om bedrifter har evnen til å betjene gjelden, men den sier ikke noe om tilliten, herunder viljen til å faktisk betjene gjelden. Informanten fortalte at tilliten kommer mer frem gjennom tidligere oppførsel.

#### 4.4.1 Oppsummering av nøkkelfunn

I dette delkapittelet har vi presentert funnene som vi har innsamlet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «hvordan hensyntar banker risikoen for regnskapsmanipulering?». I tabellen nedenfor presenteres en oppsummering av nøkkelfunn fra dette forskningsspørsmålet.

<b>Regnskapsmanipulasjon</b>
- Samtlige av bankene foruten bedriftsrådgiveren, har ikke opplevd regnskapsmanipulasjon.
- Ingen av bankene har spesifikke rutiner eller tiltak som går direkte på avdekking av regnskapsmanipulasjon.
- Den minste banken fortalte at bedriftskunder kan få lov til å strekke på regnskapet så lenge de holder seg på rett side av loven. Videre nevnte banken at grensen mellom strekking av regnskap og regnskapsmanipulasjon går rett og slett på lovligheten.
- Bankene stiller seg negativt til tidligere avgitt manipulert regnskap.

*Tabell 4.4: Oppsummering av nøkkelfunn*

I kredittvurderinger har ikke noen av bankene spesifikke rutiner eller tiltak som er med på å avdekke risikoen for regnskapsmanipulasjon. Ingen av bankene, foruten den minste banken, definerer grensen mellom strekking av regnskap og regnskapsmanipulasjon. I neste delkapittel presenteres funnene som omhandler digitalisering.

## 4.5 Hvordan påvirker digitalisering bankers prosesser?

Formålet med forskningsspørsmålet er å undersøke hvordan digitalisering påvirker bankvirksomhet og kredittvurdering. Vi ønsker dermed å undersøke hvordan digitalisering har utviklet seg i bankbransjen, samt hvor mye av regnskapsinformasjonen som blir lest digitalt. Videre vil vi identifisere hvilke fordeler og konsekvenser digitaliseringsprosessen kan medføre i de ulike bankene. Avslutningsvis spør vi bankene om de tror digitalisering kan bidra til regnskapsmanipulasjon.

### «Hva er dagens status på digitalisering i banken?»

Grunnet bankenes gamle systemer, påsto kundeansvarlig i en av de store bankene at digitalisering går tregt. Banken bruker veldig mye penger på digitalisering i den forstand at banken skal bygge nytt kjernesystem og sikkerhetssystem, herunder oppfølging av de sikkerhetene banken har på sine kunder. For ikke lenger enn fem år siden, kom noe så enkelt som å innhente regnskap i ratingsystemet til banken. Før den tid punchet de inn dette manuelt, hvor informanten antydte at feilkilder ikke var helt uvanlig. Informanten fortalte at de fleste banker er kommet langt når det kommer til e-signering av lånedokumenter, ettersom digitalisering har et stort fokus. Videre påpekte kundeansvarlig at det koster både tid og penger for å oppdatere alt til 2021 standard, men at digitalisering er nødvendig for å effektivisere.

I likhet med kundeansvarlig, mente bedriftsrådgiveren i en annen stor bank at digitalisering innen bankbransjen henger litt etter. Rådgiveren spesifiserte at banken gir ut mange små kreditter på 100.000 - 200.000, som informanten håper i årene fremover vil bli en automatisk prosess. Videre trakk bedriftsrådgiveren frem at banken har en søknadsportal, hvor kunden kan sende inn søknad enten fra innlogget nettbank eller ved en åpen søknad. Banken tilbyr også denne tjenesten via en app utviklet av banken selv.

Kredittanalytikeren var raskt ute med å nevne chatboten knyttet til bankens nettbank, og fortalte med det at banken er veldig frempå når det kommer til digitalisering. Videre nevnte informanten at banken har et fintech-selskap. Banken har omtrent 600 ansatte som jobber med utvikling av systemer. Informanten mener at banken ligger teknologisk lenger fremme enn andre banker vedrørende tjenester som nettbank og apper.

Den mellomstore banken innrømmet at banken var relativt sent ute med å digitalisere. Til tross for at banken har i løpet av de to siste årene brukt mye ressurser på digitalisering, er de fremdeles ikke den banken som ligger lengst fremme, noe de velger litt bevisst. Banken ønsker heller å ta etter konkurrentene når de ser at en ting fungerer. Banksjefen tror utviklingen går videre mot at banken lager egne scoremodeller, hvor den manuelle vurderingen i større grad forsvinner. Så lenge nøkkeltallene ligger innenfor definerte rammer, ser ikke informanten bort i fra at prosessen blir automatisert. Den ratingen som settes på bedriftene, utføres per i dag manuelt.

For å kunne digitalisere i større grad og tilby bedre tjenester, har den minste banken nylig annonsert at de bytter kjernebank leverandør. Banken innhenter det de kan innhente automatisk, og kjører automatiske kontroller der hvor det er mulig. Informanten påpekte at banken prøver derimot å bevare mest mulig av analog kundedialog, særlig på bedriftsmarkeds siden. Informanten hevder at banken har utviklet seg, særlig innenfor området med å samle inn store mengder data som analyseres og systematiseres for å kunne foreta vurderinger. Leder for risikostyring påpekte at kvaliteten på arbeidet stadig har blitt forbedret. Informanten regner med at utviklingen vil fortsette, da digitaliseringen i større grad de senere årene har gått i andre retninger og grepet seg på andre områder, også innenfor bankvirksomhet.

#### **«I hvor stor grad leses regnskapsinformasjonen til bedriftskunder digitalt?»**

Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at dersom man har en kunde over et visst låneengasjement, eksempelvis 20 millioner, er risikoen for stor til å gjennomføre hele kredittprosessen og analysen automatisk. Her er det såpass mange manuelle steg og analyse som gjøres, at informanten tror det er sjeldent banken glipper på informasjonsinnhenting og kunnskapen som legges ned i analysen.

Banken kredittanalytikeren arbeider i, henter inn historiske regnskap som videre blir kjørt gjennom nøkkeltall vurderinger. Banken innhenter også automatisk oppdateringer av sikkerhetsverdier, blant annet hva banken har av pant i driftsløsøre, fordringer og varelager. Videre fortalte informanten at banken også foretar noen manuelle vurderinger, eksempelvis ved pant i driftsløsøre, hvor banken må inn å vurderer blant annet om bedriften har finansiell eller operasjonell leasing, hva som ligger i driftsmidlene og hvilke driftsmidler eies av andre. Informanten påpekte at det som kan hentes automatisk, hentes automatisk, men spesielt ved eiendom så må banken foreta egne vurderinger. I en av de andre store bankene fortalte

bedriftsrådgiveren at de analyserer selv og skriver en finansiell analyse som sendes til leder for godkjennelse.

Den mellomstore banken leser i veldig liten grad regnskapsinformasjon digitalt. Banken foretar alle vurderinger av betydning manuelt, basert på informasjon som banken får. Banksjefen utdypet at de får regnskapsinformasjonen inn i bankens systemer, som så gir ut noen nøkkeltall basert på dette, men selve vurderingene foretas manuelt. Den minste banken innhenter den regnskapsinformasjonen som kan innhentes, automatisk. I tillegg foretar banken manuelle vurderinger på siden, spesielt når kunden søker om nye lån.

### **«Hvilke fordeler fører digitalisering til, og hvilke konsekvenser kan det medføre?»**

Kredittanalytikeren i en av de store bankene fortalte at digitalisering kan medføre effektivisering. Informanten fortalte at det kan være en fordel at det er behov for færre ansatte. En medvirkende årsak til at banken ikke vokser særlig i årsverk utover det som er naturlig i forhold til bankens vekst, er et resultat av effektivisering. Samtidig vil færre ansatte skape en distanse. Kredittanalytikeren er redd for at banken skal bli en telefonbank. Derimot vil ikke dette være aktuelt da det er andre banker som tar seg av dette. Informanten tror det kan bli litt for stor avstand for noen hvis alt skal håndteres digitalt. Norges eldre befolkning øker stadig, hvor ikke alle klarer å følge den digitale utviklingen, og dermed må det være tilbud om fysiske banker.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene fortalte at en mulig konsekvens ved å digitalisere kan være at bedriftskunder får kreditt som de ikke klarer å betjene. I tillegg kan digitalisering medføre at bedriftsrådgiverens jobb går over til å bli en automatisert prosess.

Den mellomstore banken fortalte at digitalisering vil medføre raskere system, hvor det i mindre grad vil være avhengig av kapasitet eller arbeidsinnsats hos den enkelte. Digitalisering vil redusere både tid og kostnader, og muligens kan det føre til at banken får en mindre organisasjon for å følge opp samme antall bedriftskunder. Videre fortalte informanten at digitalisering kan ha konsekvenser for banken i den forstand at de ikke klarer å fange opp nøkkeltall som banken burde fange opp hvis de scorer etter en digital prosess. Banksjefen forklarte at dersom banken bruker sjablonger i for stor grad, kan dette gå utover evnen til å gjøre reelle kredittvurderinger hos den enkelte kundeansvarlig.

Lederen for risikostyring i den minste banken fortalte at digitalisering gjør det raskt og enkelt for kundene der hvor det er mulig. På bedriftsmarked siden er banken fortsatt stor tilhenger for at det eksisterer et behov for den menneskelig dialog.

#### **«Hvordan påvirker digitalisering bankens vurdering av bedriftskunder?»**

Kundeansvarlig i en av de store bankene fortalte at på det størrelsesnivået informanten arbeider med, vil det fremdeles være slik at banken ønsker å snakke med bedriftskundene. Digitaliseringen vil ikke påvirke annet enn at de ansatte vil kunne arbeide raskere, og for kundene sin del vil det være mer effektivt. Informasjonsinnhenting vil derimot stort sett utføres av mennesker. Videre fortalte kundeansvarlig at det muligens vil komme modeller senere, som endrer dette. På den annen side tror informanten at det alltid vil være behov for menneskelige vurderinger i kredittsaker hvor det er snakk om store verdier.

Bedriftsrådgiveren fortalte at digitalisering gjøre det enklere for banken ved vurdering av bedriftskunder, hvor digitalisering blant annet vil effektivisere vurderingen av små kredittsaker. Informanten forklarte at det kan være tidkrevende å innhente signaturer på eksempelvis kausjonsdokumenter eller løsreregister, hvor digitalisering kan bidra til en forbedring.

Kredittanalytikeren i en av de store bankene mener digitalisering påvirker bankens vurdering av bedriftskunder utelukkende positivt, hvor det nå kan hentes inn informasjon i større grad digitalt og fra andre registre. Derimot påpekte informanten at den sunne skepsisen fortsatt må være i behold. Den minste banken påpekte at jo mer data som blir digitalisert generelt i samfunnet, jo bedre informasjon innhentes, slik at banken kan foreta bedre vurderinger.

#### **«Kan digitalisering bidra til regnskapsmanipulasjon?»**

Tre av dem fem bankene tror at digitalisering kan bidra til regnskapsmanipulasjon. Kundeansvarlig i en av de store bankene påpekte at det er i dialog med mennesker det avdekkes ulike situasjoner fort. På det størrelsesnivået informanten arbeider med, vil banken alltid ha manuelle vurderinger. I tillegg vil revisor eller regnskapsfører som sender inn regnskapene til Brønnøysund stå ansvarlig hvis et regnskap er manipulert.



Bedriftsrådgiveren forklarte at prosessene vil gå mer automatisk, hvor det kan hende at det er lettere å komme seg gjennom punktene som har vært mer krevende før. Informanten antar at bankene jobber med å finne ut av disse prosessene, og hvordan de kan få mindre av det. Videre påpekte bedriftsrådgiveren at det er en tidlig fase av digitaliseringen, hvor det gjerne vil være fallgruven.

Den mellomstore banken fortalte at bedrifter som virkelig ønsker å manipulere vil sannsynligvis gjøre seg kjent med de modellene som banken bruker, og sørge for at det avlegges et regnskap som ikke skiller seg negativt ut i systemene til banken. Informanten påpekte at risikoen er der muligens også i dag. Derimot utfører banken vurderinger hvor minst et par øyne ser på regnskapet og foretar en vurdering på om regnskapet er rimelig eller ikke.

Lederen for risikostyring i den minste banken er usikker på om digitalisering kan bidra til noe mer enn det man allerede kan gjøre per i dag. Kredittanalytikeren i en av de store bankene tenker at i utgangspunktet vil ikke digitalisering bidra til regnskapsmanipulasjon i noen stor grad. Videre fortalte informanten at hvis en bedrift leverer et regnskap til Regnskapsregisteret og banken innhenter informasjonen derfra, vil det i liten grad være regnskapsmanipulasjon. Informanten kan ikke se for seg noen store problemstillinger i et slikt tilfelle.

#### 4.5.1 Oppsummering av nøkkelfunn

I dette delkapittelet har vi presentert funnene som vi har innsamlet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «hvordan påvirker digitalisering bankers prosesser?». I tabellen nedenfor presenteres en oppsummering av nøkkelfunn fra dette forskningsspørsmålet.

<b>Digitalisering</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>- To av de store bankene fortalte at digitalisering innen bankbransjen går tregt.</li><li>- Den mellomstore banken velger bevisst å ikke ligge lengst fremme i utviklingen, da de heller ønsker å ta etter konkurrentene når de ser at en ting fungerer.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Samtlige av bankene foretar fremdeles manuelle vurderinger for å avgjør hvorvidt en bedrift skal få kreditt.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Alle bankene fortalte at digitalisering vil medføre effektivisering av systemer og færre ansatte, herunder redusere tid og kostnader.</li></ul>

- Alle bankene foruten bedriftsrådgiveren, nevnte at de fortsatt er stor tilhenger av menneskelig kontakt.
- Tre av bankene mener at digitalisering kan bidra til manipulasjon.

*Tabell 4.5: Oppsummering av nøkkelfunn*

Digitalisering påvirker bankenes prosesser i den forstand at systemene effektiviseres, som bidrar til redusert behov for arbeidskraft. På den annen side, ønsker flertallet av bankene å bevare den menneskelige kontakten med bedriftskundene. I neste delkapittel presenteres funnene som omhandler bærekraft.

## 4.6 Hvordan hensyntar norske banker bærekraft?

I dette forskningsspørsmålet ønsker vi å se i hvor stor grad bærekraft hensyntas i kredittvurderingen. Vi spør om hvilke tanker bankene har angående bærekraft, hvor formålet er å kartlegge hvor høyt bærekraft er prioritert. Videre ønsker vi å finne ut hvilke informasjonskilder bankene bruker for å avgjøre hvorvidt en bedrift er bærekraftig. Avslutningsvis undersøker vi hvordan bankene vektlegger bærekraft i forhold til den finansielle informasjonen.

### «Hvilke tanker har banken angående bærekraft?»

Kundeansvarlig i en av de store bankene påpekte at bærekraft er et stort tema, og at dette er i ferd med å komme inn i blodårene til banken. Det fokuseres enormt på bærekraft, da både på godt og vondt. Informanten trakk frem at det gode med bærekraft, er at det er bankene som stiller penger til disposisjon for dem som skal drive fremover og vil dermed ha innflytelse på hva som skal drives i fremtiden. På den annen side er redselen til banken at de skal avvise næringer som har livets rett, som kan konverteres over til det grønne skiftet, men som per dags dato driver med olje og gass. Informanten frykter at banken skal kutte bena på slike næringer for raskt, uten å gi dem muligheten til å skifte før banken begynner å sette sine krav. Videre påpekte informanten at det ikke er noen endring i bankens tanker om olje og gassnæringen per dags dato, annet enn at banken er forsiktig med hva de ønsker å være med på og styrer veldig etter bærekraft (ESG). Kundeansvarlig avsluttet med at bærekraft er utrolig viktig, og noe som er kommet for å bli.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene påpekte at dette temaet ikke treffer informantens segment noe særlig, men at det er noe banken tenker på derimot. Videre fortalte rådgiveren at det er enkelte virksomheter banken ikke ønsker å finansiere. Kredittanalytikeren i en annen stor bank fortalte at det er enkelte virksomheter banken har forbud mot å finansiere. Her trakk informanten frem eksempelvis energiklassifisering på eiendommer, hvor banken har visse krav til standard. Ved større engasjement over et visst lånebeløp, må det fylles ut et bærekrafts skjema. Kredittanalytikeren fortalte at banken spesifikt har plukket ut fire av FNs bærekraftsmål, eksempelvis likestilling. Her legger informanten til grunn at banken ikke skal gape over for mye på en gang og ikke lykkes, men heller fokusere på noen i første omgang.

Banksjefen i den mellomstore banken fortalte at bærekraft er noe de er veldig opptatt av, hvor dette er et eget punkt i bankens vurdering av bedriftskunder for å kunne få kreditt. Den minste banken kunne fortelle at tankene om bærekraft er store, og at banken nylig har publisert en ny bærekraftsrapport som viser hva banken tenker og hvordan de prioriterer rundt nettopp dette. Informanten påpekte at fordelene med å være en relativt liten lokalbank er at banken i utgangspunktet har en veldig grønn profil, hvor de tilbyr grønne lån, i tillegg til at de har valgt å styre unna virksomheter innenfor olje og gass. Ved eiendomsselskap har banken satt opp mål på energibruk som de skal være med på å finansiere. Banken tror at bygg som er energieffektive, er de byggene som i større grad vil klare å dra leietakere i fremtiden.

**«Hvilke kilder benytter banken seg av for å avgjør hvorvidt en bedrift er bærekraftig?»**

Fra en av de store bankene svarte kundeansvarlig at dette er et godt, men vanskelig spørsmål. I første rekke er det informasjonen bedriften selv presenterer for banken som er med på å avgjør hvorvidt en bedrift er bærekraftig. I tillegg til informasjonen bedriften selv bistår banken med, så har banken egne eksperter på bærekraft som de rådgir seg med. Banken foretar egne vurderinger med hensyn til bærekraft på bedrifter av en viss størrelsesorden, og spesielt investeringer som bankens fond gjør. Informanten påpekte også at banken følger FNs klimamål. Innad i banken finnes det en rekke dyktige mennesker som arbeider for å sette en kurs for banken, samt lære opp andre ansatte slik at flest mulig er skolert og vet hva de holder på med.

I likhet med kundeansvarlig, fortalte kredittanalytikeren i en annen stor bank at de i første runde spør bedriftene selv. Her må bedriftene kunne dokumentere, eksempelvis gjennom bedriftens strategier. Informanten fortalte videre at bærekraft blir stadig prioritert høyere i banken, og ved større engasjement er det et krav.

Den mellomstore banken nevnte at noen bedrifter har et bærekraftregnskap. Hvis ikke foretar banken en vurdering av bransje og baserer seg på andre informasjonskilder enn regnskapet.

Bærekraft inngår som en del av kredittvurderingen i alle kredittsakene til den minste banken, hvor de har en egen modell som scorer bærekraft. Modellen er ikke automatisert, men baserer seg på manuelle input fra saksbehandler i den enkelte sak som da henter inn informasjon fra ulike bransjer og gjennom samtaler med bedriftskunden.

### **«Hvordan vektlegger banken bærekraft i forhold til finansiell informasjon?»**

På spørsmålet om bærekraft kan bidra til å gjøre opp for dårlige nøkkeltall, ønsker kundeansvarlig i den store banken å svare konsekvent nei. På den annen side kan det å svare nei være negativt for banken i fremtiden. Med dette mente informanten eksempelvis at en bedrift kan ha utviklet en teknologi som per dags dato ikke selger fordi det koster for mye å ta i bruk, men som i fremtiden kan bli billigere dersom det skulle komme løsninger eller krav fra myndighetene. Her trakk informanten frem batteriutvikling som et eksempel på bedrifter som ikke tjener penger og som har dårlige nøkkeltall, men som man på sikt kan se bort ifra ettersom man har et produkt markedet vil ha.

Kredittanalytikeren i en av de store bankene fortalte at bærekraft ikke slår inn i noen av bankens scoremodeller per dags dato, men i ytterste konsekvens kan man få et avslag dersom en bedrift befinner seg i en bransje banken ikke ønsker å være en del av.

Den mellomstore banken vil ikke finansiere en bedrift med dårlige nøkkeltall, selv om bedriften er bærekraftig. Bankene ser på bærekraft som supplerende informasjon, men ikke avgjørende. Ved å snu på situasjonen derimot, fortalte informanten at banken kan avvise søknader fra bedrifter med svært gode nøkkeltall, men som ikke vurderes som bærekraftig, ettersom dette er noe banken prioriterer høyt. Videre påpekte informanten at banken ikke gir kreditt til oljeselskaper basert på bærekraft, og ser ikke bort fra at det samme vil gjelde for oljeserviceselskaper også på et tidspunkt.

Leder for risikostyring i den minste banken svarte nei på dette spørsmålet. Nøkkeltall er en sak, men poenget er fremtidig betjeningsevne. Videre presiserte informanten at banken vil ved en grønn virksomhet generelt ha større tro på at bedriften har fremtiden fremfor seg, i kontrast til mer brune virksomheter. Det vil telle positivt inn hos banken, men det veier ikke direkte opp for nøkkeltall.

#### 4.6.1 Oppsummering av nøkkelfunn

I dette delkapittelet har vi presentert funnene som vi har innsamlet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «hvordan hensyntar norske banker bærekraft?». I tabellen nedenfor presenteres en oppsummering av nøkkelfunn fra dette forskningsspørsmålet.

<b>Bærekraft</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Alle bankene, med unntak av kundeansvarlig i en av de store bankene, påpekte at det er enkelte bransjer de ikke ønsker å finansiere. Kundeansvarlig påpekte at de ikke vil avvise bedrifter som har mulighet til å gå over til det grønne skiftet.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Kredittanalytiker i en av de store bankene nevnte at ved større engasjement må bedriftskunder fylle ut et bærekraftsskjema.</li><li>- Kun to av de største bankene nevnte FNs bærekraftsmål.</li><li>- Det er kun den minste banken som har egen modell som scorer på bærekraft.</li></ul>
<ul style="list-style-type: none"><li>- Alle bankene prioriterer bærekraft, men dette gjør ikke opp for dårlige nøkkeltall.</li></ul>

*Tabell 4.6: Oppsummering av nøkkelfunn*

Bærekraft er et høyt prioritert tema hos samtlige av bankene. Bankene hensyntar dermed bærekraft i kredittvurderinger, derimot vil ikke bærekraft vektlegges høyere enn bedriftskunders finansielle stilling.

#### 4.7 Avslutning

I dette kapittelet har vi presentert funnene som har blitt innsamlet ved dybdeintervju. Funnene er presentert med utgangspunkt i forskningsspørsmålene våre, hvor vi etter hvert forskningsspørsmål har oppsummert de viktigste funnene i en tabell. I neste kapittel vil studiens resultater analyseres for å kunne besvare studiens forskningsspørsmål, samt problemstilling.

## Kapittel 5: Analyse av funn

Vi vil i dette kapitlet drøfte informasjonen bankene har presentert for oss opp mot det teoretiske grunnlaget. Studien undersøker regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering, hvor formålet med kapitlet er å besvare de seks forskningsspørsmålene mot problemstillingen. Avslutningsvis vil vi oppsummere nøkkelfunn fra analysen i en tabell.

### 5.1 Regnskapsinformasjonens betydning

Alle bankene vektlegger regnskapet til å være den viktigste informasjonskilden. Under spørsmålet om hvorfor regnskapsinformasjon er viktig, svarte flertallet av bankene at regnskapet legger grunnlaget for beslutningen i en kredittvurdering, noe som samsvarer med regnskapets hovedformål i henhold til FASB om å gi beslutningsnyttig finansiell informasjon (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 58). Regnskapsinformasjonen er et viktig bidrag i bankenes kredittvurdering, da det ifølge teorien kan være med å bidra til redusert risiko og tap (Gårseth-Nesbakk et al., 2019, s. 27). Regnskapets formål er å informere bedrifters økonomiske utvikling og finansielle stilling (Moe & Torgersen, 2014, s. 10). Regnskapet gir bankene historisk informasjon om bedrifter som brukes til å se fremover. De historiske tallene gir bankene informasjon om en bedrifts soliditet, likviditet og lønnsomhet for å avgjøre hvilken risiko en bedrift har.

Det foreligger et skille mellom bankene på hvor langt tilbake historisk de tar i bruk regnskapsinformasjon. Den minste, mellomstore og kredittanalytikeren i en av de store bankene benytter seg av regnskapsinformasjon som strekker seg 3 år tilbake, mens de to andre store bankene ser 5 år tilbake i tid. Derimot er det to av bankene som skiller seg ytterligere ut, herunder den mellomstore banken og en av de store bankene. Den mellomstore banken trekker frem at ved etablering av nye bedriftskunder, kan banken se opptil 10 år tilbake i tid for å se stabiliteten på bedriftens inntjening. Ved etablering av nye kunder kan det foreligge høyere risiko da banken ikke har kjennskap til bedriften. Av den grunn kan det å ta i bruk flere regnskapsår være med på å redusere risikoen i den forstand at banken kvalitetssikrer i større grad. Dette kan dermed gi banken et bedre og mer solid grunnlag for kredittvurderingen.

En av de store bankene kan i enkelte tilfeller se tilbake til oljekrisen for å se på hvor raskt en bedrift har kommet seg opp fra nedgang. Banken får dermed innblikk i hvilke grep bedriften har tatt for å sikre driften, noe som er svært relevant i henhold til dagens situasjon og pandemien vi befinner oss i. Kundeansvarlig trekker frem avdragsfrihet som et eksempel på grep bedriftene kan foreta. Grunnet pandemien er det åpnet opp for at banker kan gi avdragsfrihet i opptil tre år (Schwencke et al., 2021, s. 805). Ved å ta i bruk flere regnskapsår, vil bankene danne et større bilde av bedriftene og få et bedre inntrykk av hvordan de vil klare seg fremover. Selv om ingen kunne spå at en pandemi skulle inntreffe, vil de bankene som ser tilbake på tidligere nedgangsperioder ha mer informasjon om hvordan bedriftskundene er rustet til å takle tøffe tider. Videre vil bankene se hvilke tiltak de ulike bedriftene har utført, noe som har betydning for bankene i den forstand at bedriftene har vist vilje til å holde driften oppe.

Til tross for at alle bankene tar i bruk historisk informasjon, stiller derimot de to mindre bankene seg kritisk til bruk av historiske regnskap. Den mellomstore banken ser svakheter ved regnskapet nettopp fordi det er basert på historikk. Den minste banken stiller seg kritisk til bruk av historisk informasjon da tidligere regnskap ikke nødvendigvis sier noe om fremtidig betjeningsevne. Banken trekker frem at historiske regnskap er av liten betydning hvis en bedrift skal starte opp med noe nytt. Her fokuseres det imidlertid i større grad på hva banken tror investeringen vil medføre av endringer i en bedrifts finansielle informasjon. Ifølge Plenborg og Kinserdal (2021) er det viktig at banker lager prognoser for fremtidige kontantstrømmer. Dette er hensiktsmessig for å evaluere om en bedrifts kontantstrøm er tilstrekkelig til å betjene gjelden, herunder betale renter og avdrag (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 397). Hvis bankene tar i bruk historisk informasjon, i tillegg til å lage prognoser for fremtidige kontantstrømmer, vil de kunne få et bedre grunnlag i kredittbeslutningen.

Regnskapskvalitet blir ofte benyttet som et uttrykk for hvor godt den presenterte regnskapsinformasjonen til en bedrift klarer å beskrive den underliggende økonomiske realiteten (Tofteland, 2014, s. 190). Ut ifra informantenes svar ser vi at svarene skiller seg ut i forhold til teorien. Bankene vektlegger et utfyllende og detaljert regnskap som inneholder god informasjon, samt at kvaliteten i regnskapet reflekterer bedriftens styring og kontroll. Derimot er det ingen av bankene som påpekte at regnskapet skal beskrive en bedrifts underliggende økonomiske realitet, noe som er viktig ettersom regnskapstall vil ifølge Gjesdal (2003) være påvirket av regnskapsregler, bedriftens valg av prinsipper og en lang rekke skjønsmessige estimater. Det er alltid viktig for bankene å vurdere regnskapskvaliteten på en kritisk måte, slik at de ikke blir ført bak lyset og fatter beslutninger på et feilaktig grunnlag (Heskestad, 2016, s.

39). Av den grunn er det helt fundamentalt at bedriftskundene leverer et regnskap av høy regnskapskvalitet, ettersom regnskapet vil ha effekt på bankenes kredittvurdering.

Samtlige av bankene fortalte at de leser noter. I henhold til regnskapsloven skal det gis noteopplysninger vedrørende hendelser etter balansedagen, med unntak av små foretak hvor dette ikke er obligatorisk (Regnskapsloven, 1998, § 7-1). Imidlertid er det ingen av bankene som nevnte at de ser på noteopplysninger angående hendelser etter balansedagen, noe som er svært aktuelt nå med hensyn til koronapandemien og bedrifters usikkerhet om fortsatt drift. Ettersom bankene er opptatt av kredittisiko, er det av den grunn viktig for bankene å følge med på slike noteopplysninger. Videre var det ingen av bankene som nevnte at de ser på prinsippnoten. Dette var derimot ikke et direkte spørsmål fra vår side, noe vi ser i ettertid kunne vært aktuelt. Imidlertid, er det viktig at bankene leser prinsippnoten, da den er ment å gi regnskapsbrukerne en innsikt i periodiserings- og måleprinsipper. Uten forståelse for de anvendte prinsippene kan ikke bankene danne seg et kvalifisert beslutningsgrunnlag med utgangspunkt i regnskapet (Kvifte & Hansen, 2014, s. 343).

Tre av bankene viser til revisjonsberetningen under regnskapskvalitet, hvor bankene er opptatt av en ren revisjonsberetning. En av de mest gjenstridige misforståelsene er at omverdenen mener *ren revisjonsberetning er en garanti for at årsregnskapet er uten feil* (Gulden, 2015, s. 30). Kredittanalytikeren i en av de store bankene nevnte at en revisjonsberetning bekrefter at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil, slik at brukeren skal kunne ta fornuftige beslutninger basert på regnskapet, noe som samstemmer med teorien, da revisor ikke har ansvar for å avdekke alle feil ved årsregnskapet (Gulden, 2015, s. 30). På den annen side føler vedkommende at stempelen til revisor ikke nødvendigvis er et stempel på at regnskapet er rimelig riktig. Den minste banken stoler i utgangspunktet på revisor, derimot har banken historiske erfaringer, hvor det å stole på revisor ikke nødvendigvis alltid har vist seg å være til nytte. Det er viktig at bankene er klar over at et revidert regnskap ikke er en garanti for at regnskapet er helt uten feil, noe det kan tyde på at de bankene som stiller seg litt skeptisk til stempelen fra revisor er. Derimot må bankene i utgangspunktet stole på revisor, ettersom de spiller en viktig rolle knyttet til regnskapskvalitet da de ansees som samfunnets tillitsperson (Revisorloven, 1999, § 9-1).



## 5.2 Anvendelse av nøkkeltall i kredittvurderinger

Banker tar i bruk nøkkeltall i analyser av bedrifters økonomi for å skape en enklere oversikt over utviklingstrender og for sammenligning med andre bransjer (Eilertsen, 2013, s. 100). Slik vi ser fra funnene tar samtlige av bankene i bruk de tradisjonelle nøkkeltallene. Nøkkeltall som går igjen hos bankene er forholdstall som måler en bedrifts likviditet, soliditet og lønnsomhet, herunder likviditetsgrader, egenkapitalandel, gjeldsgrad, EBITDA og totalkapitalrentabilitet. Vi ser at det ikke foreligger ulike krav til egenkapitalandel basert på bankenes størrelse, hvor minimumskravet generelt sett er 20-30%. Slik teorien tilsier, stiller samtlige av bankene ulike krav til hvor stor egenkapitalandelen bør være avhengig av bransje, eksempelvis ved eiendomsselskaper og driftsselskaper.

De største bankene spesifiserte ytterligere krav til egenkapitalandelen, hvor to av bankene sjeldent er med på å fullfinansiere bedrifter. Her spesifiseres det av den ene banken at de aldri finansierer mer enn 80%, mens den andre banken spesifiserte at de ikke finansierer næringsbygg over 70%. Bedriftsrådgiveren har ytterlige krav ved eiendomsselskaper hvor egenkapitalandel krav settes til 40% for Oslo-området og 25-30% i resten av landet. Dette vil gi et mer helhetlig bilde av markedet ettersom markedet i Oslo er forskjellig fra landet ellers, noe som kan gi banken økt sammenlignbarhet innad i bransjen. Det er viktig at bankene skiller mellom ulike bransjer, da det foreligger ulik risiko i bransjene, noe som vil reflekteres i bedriftens regnskap. Ifølge Baksaas og Hansen (2015) krever ofte banker en høyere egenkapitalandel for bedrifter i konjunkturfølsomme bransjer, hvor banksjefen i den mellomstore banken anser restaurant- og utelivsbransjen som for høy risiko, og vil dermed ikke gi kreditt til slike risikoutsatte bransjer.

Beregningsgrunlaget for kredittrisiko fremkommer ved å vekte utlån med en bedrifts antatte risiko (Finanstilsynet, 2020). I intervjuene fikk vi innblikk i hvordan de ulike bankene risikovurderer bedriftskundene sine ved bruk av målemodeller. Alle bankene tar i bruk scoringsmodeller til å vurdere risikoen til en bedriftskunde, derimot var det kun bankene av større størrelsesorden som tar i bruk egne interne risikomodeller, såkalte IRB-modeller, som er godkjent av Finanstilsynet (Finanstilsynet, 2020). En IRB-modell kan egne seg bedre til større banker, da det er mange krav som må innfris for å bli godkjent, noe som samstemmer med våre funn. På den annen side kan vi ikke utelukke at det er gjeldende for de andre bankene, til tross for at det ikke ble nevnt.

Banker kan score bedrifter på grunnlag av inntjening, tæring og adferd i en scoringsmodell. Ut ifra funnene våre, var det kun de tre store bankene som presiserte viktigheten angående betalingsanmerkninger, og hvordan det vil gi et negativt utslag for bedriftskunden, da det gjenspeiler ledelsens og bedriftens adferd (Ådland, 2010). Her foreligger det et skille mellom de mindre og de større bankene, hvor betalingsanmerkninger vektlegges høyt av de større bankene. Samtlige av bankene kommenterte at de risikovurderer basert på bransje. For å kunne vurdere sannsynligheten for mislighold til en bedrift, er det viktig å ikke bare se på de finansielle regnskapstallene, men også foreta en evaluering av bransjen, bedriften og ledelsen (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 381). Slike faktorer vil påvirke en bedrifts risikoklassifisering.

Banker gir lån avhengig av kundens risiko og finansielle stilling. Ifølge Schwencke et al. (2021) stiller banker covenantskrav som typisk knyttes opp mot ulike nøkkeltall. Her ser vi at den minste banken skiller seg ut, da banken ikke bestandig bruker å knytte covenants direkte opp mot nøkkeltall. Imidlertid stiller banken covenantskrav til at bedrifter ikke kan få innvilget lån andre steder, noe vi synes er bemerkelsesverdig. Det er nærliggende å anta at dette har sammenheng med bankens størrelse og et mulig ønske om å holde på kundene, da dette er en lokalbank. De større bankene setter ulike covenantskrav opp mot nøkkeltall, hvor bankene trakk frem blant annet egenkapitalandel, LTV, EBITDA, EV og corporate gearing, hvilket uttrykker gjeld i forhold til EBITDA. Informantene spesifiserte ikke nøyaktige krav til hvor høye eller lave disse forholdstallene skal være.

Videre finner vi også et fellestrekk mellom bankene, hvor de skiller mellom covenantskrav på tvers av ulike bransjer. Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene kommenterte ikke dette, men det nærliggende å anta at det også vil være gjeldene for denne banken, da bedriftsrådgiveren kun arbeider med en begrenset kundeportefølje. I likhet med den minste banken, trakk kundeansvarlig i en av de store bankene frem andre covenantskrav, herunder administrative covenants, eksempelvis eierskifte. Det er rimelig å anta at de andre bankene også tar i bruk andre covenantskrav som ikke er knyttet opp mot nøkkeltall, derimot var ikke dette et spørsmål fra vår side.

Ifølge Plenborg og Kinserdal (2021) er egenkapitalandelen det mest vanlige covenantskravet i norske banker, noe vi ser går igjen i informantenes svar. Kredittanalytikerens i en av de store bankene setter i enkelte tilfeller covenantskrav til egenkapitalen hvor goodwill er ekskludert. Ifølge Kinserdal (2018) vil egenkapitalandel ekskludert goodwill være et bedre nøkkeltall for konkursprediksjon, da bedrifter sjeldent får betalt for goodwill. Ved at banken ikke tar sikkerhet

i noe de muligens ikke får betalt tilbake for ved en eventuell konkurs, vil det redusere risikoen for banken. Banker som inkluderer goodwill i egenkapitalen, vil få en høyere egenkapitalandel enn det som er realiteten hvis goodwillen er høy. Dette vil medføre en høyere risiko for banken, da bedriften vil fremstå som mer solid.

Den mellomstore banken setter som oftest covenantskrav til soliditet. Informanten presiserte at banken ikke setter krav til minimums soliditet eller LTV, i motsetning kan banken sette krav til en maksimum LTV. En grunn til at banken ønsker å ha en maksimum LTV er forårsaket av at høy LTV medfører en høyere risiko for banken. Videre kan en bedrift som har lav LTV være bedre rustet ved eventuelle nedgangstider og kriser. Koronapandemien har ført til økt usikkerhet og bedrifter som har utfordringer økonomisk (Schwencke et al., 2021, s. 805). Ved at banken tar i bruk nøkkeltallet LTV som et covenantskrav, er det nærliggende å anta at bankens bedriftskunder med lav LTV muligens kan være bedre rustet gjennom pandemien. Derimot vil ikke en lav LTV alene gi et standpunkt på at en bedriftskunde vil klare seg gjennom slike kriser, det må i tillegg ses i sammenheng med andre forhold. Det er verdt å påpeke at informanten ikke nevnte hva som defineres som en høy eller lav LTV.

Alle bankene har opplevd at bedriftskunder bryter covenants. Ifølge Plenborg og Kinserdal (2021) vil normalt et brudd på covenants betraktes som et brudd på engasjementskontrakten, noe som kan resultere i økte renter eller krav til akselerert avdrag for bedrifter, hvilket er gjeldende hos en av de store bankene og den mellomstore banken. Imidlertid kan banken i verste tilfelle kreve at lånet forfaller til umiddelbar tilbakebetaling, noe som samstemmer med flere av våre informanters svar. Vanligvis vil banker gi bedrifter mulighet for å rette opp bruddet innen en viss tidsfrist (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 415). Her fremkommer det et skille angående bankenes håndtering vedrørende tidsfristen, hvor to av bankene setter krav til en økt kostnad, mens kundeansvarlig i en av de store bankene prioriterer kundeforholdet, hvor det å sammen komme frem til en løsning er i fokus.

Som nevnt, har koronapandemien ført til økt usikkerhet og bedrifter som har utfordringer med blant annet likviditet og finansiering. Grunnet koronapandemien har staten under visse vilkår garantert for nye banklån for å sikre bedrifter tilgang til likviditet (Schwencke et al., 2021, s. 805). Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene fortalte at banken har gitt ut statsgaranterte lån, hvor midlene har blitt brukt på andre bruksområder enn det avtalen tilsier, hvilket er et bevisst brudd på lånevilkårene. Imidlertid kommenterte kundeansvarlig i en av de store bankene og den mellomstore banken at brudd på covenantskrav kan være trigget av noe utenforliggende,

eksempelvis ved endringer i markedet, slik at en investering slår feil. Dette er svært relevant med tanke på pandemien vi befinner oss i nå. Pandemien har hatt en påvirkning på mange bedrifters økonomiske stilling, noe som vil ha en effekt på regnskapene.

Pandemien har ført til at enkelte bedrifter har fått dårligere nøkkeltall. Dermed er det viktig at bankene øker fokuset på løpende oppfølging av regnskap for å kunne avdekke store endringer i en bedrifts økonomiske situasjon. Ut ifra informantenes svar, ser vi at oppfølging av bedriftskunder avhenger av størrelse på engasjement, samt risikoklassifisering. Videre vil større engasjement innebære hyppigere oppfølging. Derimot vil hyppigere oppfølging av bedriftskunder av en mindre størrelsesorden være viktig, da det muligens er små bedrifter som er mest utsatt i disse tider. Slik som den minste banken presiserte, er det viktig å følge opp bedriftskunder ved store endringer i risikovurderingen. Det var imidlertid ingen av bankene som trakk frem løpende oppfølging av lånebetingelsene opp imot koronapandemien.

Slik vi ser fra teoridelen kan det rettes en rekke kritikk mot flere av nøkkeltallene som bankene tar i bruk i sine kredittvurderinger. Ifølge Kinserdal (2018) finnes det alternative nøkkeltall som kan gi bedre konkursprediksjonsresultater. Ingen av bankene nevnte at de anvender nøkkeltall i modeller som går direkte på konkursprediksjon. I en undersøkelse utført av Bore og Skaugen (2020) ble det gjort funn at bankene søker etter nye nøkkeltall i sine modeller. Dette er en kontrast til våre informanternes svar fra intervjuene, hvor ingen nevnte søking etter alternative nøkkeltall under oppfølgingsspørsmålet om hvilke alternative nøkkeltall som kan gi bedre konkursprediksjon resultater. Dette kan tyde på at bankene ikke har et fokus på alternative nøkkeltall, noe de burde ha ifølge Kinserdal (2018) sitt utsagn om at de tradisjonelle nøkkeltallene kan være noe utdaterte, spesielt med tanke på utviklingen av regnskapsstandarder.

### 5.3 Betydning av regnskapsspråk

For alle bankene vil ikke bedrifters valg av regnskapsspråk ha noen betydning for bedriftskundene når det søkes om lån. Derimot var det tre av bankene som er klar over at det foreligger et skille mellom bruk av IFRS og norsk regnskapsstandard, hvor kredittanalytikeren i en av de store bankene og den mellomstore banken kommenterte at børsnoterte bedrifter er pliktet til å rapportere etter IFRS, noe som samsvarer med teorien. Den siste informanten, herunder kundeansvarlig i en av de store bankene, påpekte at bedriftene lager et overgangsregnskap dersom det foreligger et bytte av regnskapsstandard. Her vil banken få et

tydelig overblikk over endringene, som vil gjøre det lettere for banken å kontrollere om endringene er reelle.

Ifølge Kinserdal (2018) er en av hovedutfordringene med IFRS som regnskapsspråk at resultatet blir en “dumpingplass” for endringer i balansen, slik som eksempelvis nedskrivninger, verdiendringer og estimatendringer. En økning i resultatet kan dermed stamme fra en verdiendring på en eiendel, selv om en bedrift ikke har tjent noe. Banker kan av den grunn gi lån basert på uvisshet om at store deler av resultatet kun er forårsaket av estimatendringer. En konsekvens dette vil medføre for banker, er at de innvilger lån til bedrifter som de ellers ikke ville gjort, ettersom resultatet vil gi lav prediksjonsverdi. Det er av den grunn viktig at bankene tenker over at ulik bruk av regnskapsspråk kan dermed føre til store forskjeller i regnskapene.

De fleste banker har sine langsiktige lån sikret i eiendeler som eiendom, anlegg og utstyr. Ved mer verdifulle eiendeler, kan banken be om en tredjepartsvurdering, hvilket er tilfellet for flere av bankene (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 405). Det var kun de to mindre bankene som kommenterte at de videre tar i bruk egne vurderinger angående virkelig verdi på eiendommer. Den minste banken presiserte at de har egne modeller for å kalkulere verdien på eiendommer. For den mellomstore banken er det kun virkelig verdi som er av betydning når eiendomsselskaper skal vurderes, derimot ved driftsselskaper kan banken foreta vurderinger om de bokførte verdiene reflekterer reelle verdier eller ikke. Slik vi ser fra teoridelen er det rettet kritikk mot bruk av virkelig verdi i den forstand at slike estimater kan være mindre pålitelige ettersom ledelsen bruker skjønn ved estimering av virkelig verdi, da markedsverdier sjelden kan observeres (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 482). Det er av den grunn viktig at bankene foretar egne vurderinger av eiendom eller tar i bruk tredjepartsvurdering da det kontrollsikrer at estimatene er reelle.

Bedrifter som utarbeider regnskap etter IFRS har mulighet for oppskrivning av varige driftsmidler, i motsetning til norsk regulering (Sættem, 2019, s. 445). Den mellomstore banken fortalte at ved eiendomsselskaper kan banken foreta oppjusteringer. Ulike regnskapsspråk har betydning i den forstand at banken bør være klar over at det ikke kan utføres oppskrivning dersom en bedrift rapporterer etter norsk regnskapsstandard. Videre foretar den minste banken og kredittanalytikeren i en av de store bankene både opp- og nedjusteringer, men er derimot mer kritiske til å justere opp enn ned. Til tross for bankenes justering av individuelle poster, er det nødvendig at bankene skiller mellom bedrifter som tar i bruk ulike regnskapsspråk, for bedre sammenligning av bedriftskundene.

To av bankene nevnte at de foretar justeringer ved engangsposter, hvor bankene er opptatt av å finne den underliggende inntjeningen i en bedrift. Kredittanalytikeren i en av de store bankene presiserte at banken korrigerer spesielt for store vesentlige engangsposter, for å tilnærme det til et “normalresultat”. Hvis bedrifter dermed rapporterer etter IFRS vil det være vanskelig å konstatere hva som egentlig er resultatet av underliggende drift, da IFRS er imot å definere et “normal-driftsresultat”. Dette vil også medføre at det blir enda vanskeligere for banken å lage gode prognoser (Kinserdal, 2018, s. 24). Verken IFRS eller norsk regnskapsstandard har bestemmelser som definerer spesielle poster. I henhold til IFRS er det ikke tillatt å merke linjer som spesielle, av den grunn at det gir liten innsikt i hendelsen eller aktiviteten, da det kan foreligge usikkerhet om spesielle poster egentlig er ordinære poster (IFRS Foundation, 2015, s. 4). Slik vi ser fra funnene, foretar den minste banken justeringer av spesielle inntekter og spesielle kostnader hvis de mener det er ordinære poster og motsatt. Ved å foreta slike korrigeringer påser banken å score kunden basert på et mer reelt grunnlag.

Goodwill er en residualpost og anses ofte som en usikkerhet i regnskapet (Norsk RegnskapsStiftelse, 2012, s. 1). Kundeansvarlig i en av de store bankene ser blant annet hva som ligger i goodwillposten, samt hvordan posten ser ut kontra egenkapitalandelen. En høy goodwill vil medføre at banken stiller spørsmål til hvor stabil og sikker bedriften faktisk er. Ifølge Kinserdal (2014) vil balanseføring av goodwill ikke ha effekt på kontantstrømmen, og vil av den grunn ha null verdi når en bedrift er i mislighold. Likevel nevner den mellomstore at ved driftsselskaper justeres det i større grad for mindreverdier, hvor goodwill blir eliminert. For den minste banken hender det at banken utfører justeringer av immaterielle eiendeler, herunder goodwill. Våre funn samstemmer videre med undersøkelsen utført av Kleveland og Kittelsen (2019), hvor banker justere for immaterielle eiendeler og goodwill ved å redusere eller å ta bort balanseført verdi i kredittvurderingen.

Bedriftsrådgiveren i en av de store bankene nevnte at det kan hende at goodwill er ført, men at informanten foretar ikke justeringer. Dette er fordi det ikke treffer informantens segment, da det er for små engasjementer. Av den grunn er det nærliggende å anta at informanten i større grad vil ha bedriftskunder som rapporterer regnskap av større variasjon hvor det kan foreligge regnskapsfleksibilitet. Bakgrunnen for dette, kommer av at den norske regnskapsloven er bygd opp som et “tosporet” system. Dette innebærer at små og mellomstore foretak kan velge mellom å bruke IFRS eller regnskapslovens ordinære regler (Schwencke et al., 2021, s. 57). Valg av

regnskapsspråk vil påvirke tallene i regnskapet, noe som videre vil skape ringvirkninger i bedriftsrådgiverens kredittvurdering. Av den grunn er det viktig at informantene hensyntar skillet mellom bruk av ulike regnskapsspråk. Ved å ikke være observant på skillet, foreligger muligheten for at informantene gir en høyere score til en bedriftskunde som kan ifølge Heskestad (2016) ha brukt regnskapets fleksibilitet til sin egen fordel, eksempelvis ved å strekke på regnskapet eller unnlate justeringer av ulike poster.

Prinsippendringer kan være obligatoriske eller frivillige. I covenants bør banker spesifisere hvilke regnskapsregler som skal brukes konsekvent (Plenborg & Kinserdal, 2021, s. 619). Ifølge Plenborg og Kinserdal (2021) vil brudd på covenants ved prinsippendring skade en bedrift. Tre av bankene nevnte at de ikke har opplevd at en bedriftskunde unngår å bryte en covenant ved å bytte regnskapsprinsipp. Det er nærliggende å anta ut ifra utsagnene til informantene at bankene ikke fokuserer noe særlig på prinsippendringer, da bankene i større grad foretar egne vurderinger. Ved at bankene ikke har et fokus på endring av prinsipp, vil det påvirke sammenligningen med tidligere års regnskap (Schwencke et al., 2021, s. 748).

Videre er det ingen av bankene som nevnte at de har covenants på prinsippendringer eller leser prinsippnoten, noe som kan indikere at de i mindre grad vektlegger endring av regnskapsprinsipp. Flere av bankene virket heller ikke å være klar over at det finnes tvilsomme prinsippendringer, i tillegg til lovlige prinsippendringer, noe som kan være problematisk for en bank. Endring av prinsipp vil ha betydning for regnskapet i den forstand at det vil påvirke regnskapstallene, og dermed bankenes scoring av bedriftskunder. Våre funn samstemmer med studien utført av Bore og Skaugen (2020), noe som underbygger problematikken angående bankers manglende fokus på mulige konsekvenser endring av prinsipp kan medføre.

## 5.4 Risikoen for regnskapsmanipulasjon

Ut ifra våre funn ser vi et fellestrekk blant bankene angående bedriftskunder som tidligere har avgitt manipulert årsregnskap, hvor det vil slå inn negativt ved vurderingen av lånetilsagn. Imidlertid ser vi fra våre funn at flertallet av bankene ikke selv har opplevd noen form for regnskapsmanipulasjon hvor ledelsen har brukt regelverkets fleksibilitet som feilinformerer banken om bedriftens underliggende utvikling (Langli, 2016, s. 759). Det var kun bedriftsrådgiveren i en av de store bankene som har opplevd regnskapsmanipulasjon hvor en bedriftskunde hadde lagt til driftskostnadene i stedet for å trekke fra, noe som resulterte i et veldig høyt overskudd. Ifølge Heskestad (2015) har ikke kunden gjenspeilet den økonomiske

realiteten på en mest mulig reell måte. Her kan det derimot diskuteres om intensjonen var manipulering av regnskap eller kun en punchefeil fra bedriftens side, ettersom det var lett å oppdage. Sannsynligheten for regnskapsmanipulasjon ser vi muligens kan være noe høyere hos bedriftsrådgiveren av den grunn at informantene som tidligere nevnt, arbeider med små bedriftskunder, hvor regnskapet ikke er kontrollert av en tredjepart, eksempelvis revisor.

Samtlige av bankene har ikke spesifikke rutiner eller tiltak for å avdekke regnskapsmanipulasjon. Slik vi ser i teoridelen har banker i flere regnskapsskandaler blitt villedet til å gi lån som de ellers ikke ville gitt, hvor konsekvensen av dette har vært betydelige tap (Heskestad, 2016, s. 34). Kundeansvarlig i en av de store bankene tror at regnskapsmanipulasjon forekommer sjeldnere, spesielt etter Enron-skandalen og Finance Credit-skandalen. Til tross for at slike skandaler kan redusere sannsynligheten for gjentakelse, mener vi at bankene ikke bør se bort ifra at regnskapsmanipulasjon kan forekomme, ettersom insentiver fra ledelsen kan være et resultat av internt eller eksternt press for å oppnå et økonomisk mål eller opprettholde et ønsket vekstnivå (Stuart, 2020, s. 198). Basert på teorien er det hensiktsmessig for bankene å innføre spesifikke tiltak som tar sikte på å avdekke regnskapsmanipulasjon.

Regnskapsloven krever at ledelsen må utøve skjønn ved utarbeidelse av regnskap (Schwencke et al., 2021, s. 739). Det foreligger derimot et skille mellom regnskapsmanipulasjon og strekking av regnskap, hvor man ved strekking av regnskap benytter seg av lovgivningens fleksibilitet på en opportunistisk måte (Blom, 2018). Vi fikk en oppfatning under intervjuene at informantene ikke var helt kjent med hva strekking av regnskap innebærer, og at bankene ikke har gjort seg opp noen tanker angående dette. Den mellomstore banken trakk derimot frem et eksempel hvor banken har justert for avskrivningene på et anleggsmiddel, da de var regnskapsført som for små. Dette kan trekkes opp mot teorien til Langli (2016), hvor årsresultatet kan bli pyntet på ved å strekke levetiden for anleggsmidler, uten at levetiden strekkes så mye at det av den grunn blir kriminelt. Ut ifra hendelsene informantene trekker frem i funnene, er det viktig at banken tar egne vurderinger og justeringer da det kan foreligge fleksibilitet i regnskapene. Imidlertid, er det flere av bankene som innhenter uavhengige tredjepartsvurderinger i form av takstmenn for eiendom og anleggsutstyr.



Den minste banken kommenterte derimot at bedriftskundene kan få lov til å strekke på regnskapet så lenge de holder seg på rett side av loven. Selv om lovgivningen legger opp til fleksibilitet i regnskapene, kan overdreven regnskapsstrekking føre til at den økonomiske realiteten muligens ikke vil gi et rettviseende bilde over tid. Strekking kan i verste tilfelle gå over til manipulasjon. Ifølge Heskestad (2016) kan risikoen for regnskapsmanipulasjon øke i økonomiske nedgangstider når mange bedrifter sliter med fallende lønnsomhet og bankenes krav til egenkapital, noe som er særlig aktuelt med tanke på pandemien vi befinner oss i. Per i dag er det enda viktigere at bankene er bevisst på strekking av regnskap og gråsonen over til regnskapsmanipulasjon.

## 5.5 Digitaliseringens påvirkning

Fra teoridelen ser vi at digitalisering av norsk bank- og finansnæring har stadig vært i utvikling siden 1980-tallet (Gårseth-Nesbakk et al., 2019, s. 13). Ut ifra flere av informantenes svar går digitaliseringen tregt, men er under utvikling. Digital transformasjon omhandler endring av arbeidsprosessene for å kunne utvikle nye, mer effektive og konkurransedyktige digitale forretningsmodeller (Gårseth-Nesbakk et al., 2019, s. 13). Før intervjuene hadde vi en antagelse om at de største bankene skulle ligge lenger fremme i den digitale transformasjonen, noe som samstemmer med våre funn. Det er spesielt en stor bank som skiller seg ut vedrørende hvor langt framme de er i den digitale omveltningen. Her fortalte kredittanalytiker blant annet at banken har omtrent 600 ansatte som jobber med utvikling av systemer, i tillegg til et eget fintech-selskap som arbeider med innovasjon av produkter, løsninger, prosesser og forretningsmodeller som er muliggjort av teknologisk utvikling (Finanstilsynet, 2021).

Imidlertid, sett ut ifra informantenes svar, legger ikke de mindre bankene like mye ressurser i den digitale utviklingen i forhold til de større bankene. Den mellomstore banken påpekte at de tar et bevisst valg, hvor de heller ønsker å følge etter konkurrentene når de ser at nye digitale løsninger fungerer. Fra bankens side kan dette være en taktikk for å unngå bruk av for mye ressurser på digital utvikling, samt slippe store oppstartskostnader. Den minste banken har annonsert at de bytter kjernebank leverandør for å kunne digitalisere i større grad og tilby bedre tjenester til kundene. Her ser vi antydning til en kontrast mellom den minste banken som bytter leverandør og en av de store bankene som selv bygger eget kjernesystem. Det er rimelig å anta at dette kan ha en forbindelse med redusert tilgang på ressurser, i tillegg til tid- og kostnadsbesparelser.

Kaarbøe, Knudsen og Meidell (2018) har i en litteraturstudie utforsket på blant annet hvilke endringer digitalisering medfører for regnskaps- og styringsinformasjonens karakteristikk og rolle, hvor stordata, ofte omtalt som Big Data, blir sett på i studien. Den minste banken bruker stordata som et sentralt verktøy for digitalisering, hvor de samler inn store mengder data som analyseres og systematiseres for å kunne foreta vurderinger (Kaarbøe et al., 2018). Det er nærliggende å anta at dette også er gjeldende for de større bankene, da det innhentes informasjon mer effektivt og nøyaktig i en kredittvurdering av bedrifter.

I studien forventes det at digitalisering endrer prosessen for finansiell rapportering ved at den gjennomføres raskere og mer nøyaktig (Kaarbøe et al., 2018). Dette samstemmer med våre funn, hvor bankene mener dette er en av fordelene digitalisering medfører. Fra funnene har vi identifisert at samtlige av bankene innhenter regnskapsinformasjonen automatisk, hvor bankene på denne måten vil lettere kunne få tilgang på informasjonen som brukes i kredittvurderingen. Dette vil skape økt informasjonsflyt, og gi bedre flyt vedrørende kunnskap og kommunikasjon. Slik som flere av våre informanter nevnte, kan digitalisering medføre effektivisering ved behov for færre ansatte og en mindre organisasjon, noe som vil være både tid- og kostnadsbesparende. Videre kan digitalisering medføre at det i mindre grad vil avhenge av arbeidsinnsats og kapasitet hos de ansatte.

Imidlertid, utfører alle bankene manuelle vurderinger basert på regnskapsinformasjonen. Ved større låneengasjement, påpekte kundeansvarlig i en av de store bankene at risikoen er for stor til å gjennomføre hele kredittprosessen og analysen automatisk. Dette støtter opp mot teorien hvor Quattrone mener det er viktig at informasjonen granskes nøye før det dannes grunnlag for beslutninger. Begrunnelsen ligger i at utfallet av digitalisering kan medføre at feil beslutninger skjer oftere enn før, ettersom menneskelig dømmekraft i stor grad forsvinner til fordel for datadreven dømmekraft (Quattrone, 2016; Kaarbøe et al., 2018).

Kredittanalytikeren i en av de store bankene trekker frem at de foretar manuelle vurderinger ved pant i driftsløsøre, hvor det er essensielt å vite hva som ligger i driftsmidlene, samt om bedriften har finansiell eller operasjonell leasing. Som nevnt i funnene, tar flere banker i bruk tredjepartsvurderinger av eiendommer. Slike manuelle vurderinger i regnskapsprosessen vil antakelig bli utfordrende å digitalisere med nåværende teknologi. Av den grunn ser vi det som positivt at bankene utfører slike vurderingsposter manuelt. Det er ingen banker som kommenterer denne type utfordringer, derimot er det nærliggende å anta at bankene foretar slike vurderinger manuelt for å redusere kreditttrisikoen. Til tross for at ikke alle prosesser er

automatisert, ser vi ingen begrensning for at det kan komme digitale løsninger for slike vurderinger. Digitalisering skal medføre effektivisering, god informasjonsflyt mellom bedrift og bank, samt regnskapsinformasjon av kvalitet, hvor formålet ikke nødvendigvis omhandler automatisering av alle regnskapsprosesser.

Fra funnene ser vi at tre av bankene nevnte at digitalisering kan bidra til regnskapsmanipulasjon. Den mellomstore banken fortalte at digitalisering kan ha konsekvenser for banken i den forstand at banken ikke klarer å fange opp nøkkeltall som burde fanges opp, dersom de scorer etter en digital prosess. Dette støtter opp funnet gjort ovenfor, hvor bankene fremdeles bør foreta manuelle vurderinger av tallene i regnskapet for en bedre kontroll av potensielle usikkerheter i tallverdiene, slik at regnskapsmanipulasjon lettere kan oppdages.

Alle bankene foruten bedriftsrådgiveren, nevnte at de fremdeles ønsker å beholde kundekontakten, hvor kredittanalytikerene i en av de store bankene presiserte at det kan oppstå for stor avstand hvis alt skal håndteres digitalt. Samtidig er det i dialog med mennesker det avdekkes ulike situasjoner snarere, uttrykker kundeansvarlig i en av de store bankene. Ved å bevare den menneskelige dialogen, vil det danne et mer helhetlig bilde av bedriftskunden, hvor inntrykk og følelser muligens vil redusere risikoen for at manipulasjon forekommer. I motsetning ved en automatisert prosess, hvor det kan foreligge mangel på nærhet og dybdeforståelse av hva som ligger bak regnskapstallene, da det ikke lenger er kontekstbundet og basert på erfaringskunnskap (Kaarbøe et al., 2018). Derimot mener banksjefen i den mellomstore banken, at så lenge nøkkeltallene ligger innenfor definerte rammer, kan dette støtte opp for at prosessen blir automatisert.

## 5.6 Bankers hensyn til bærekraft

Man ser tydelige tegn på et økende fokus angående klimaendringer og andre ESG-faktorer ved å se på Den europeiske sentralbankens økende interesse for ESG-risikoer (KPMG, 2020). Våre funn tilsier at alle bankene har hatt et økende fokus på bærekraft i de senere år, og at det stadig blir viktigere. Samtlige av bankene trakk frem at det er enkelte bedrifter de ikke ønsker å finansiere grunnet mangel på bærekraftig drift, hvor i tillegg to av de store bankene fortalte at ved større engasjement er dette et krav. Kredittanalytikerene fra en av disse bankene utdypet videre at bedriftene må kunne dokumentere for dette, samt fylle ut et bærekraftsskjema. Ingen av de andre bankene nevnte bærekraftsskjema, noe som kunne vært av interesse å forhøre seg om med de andre bankene også.

I motsetning til de andre bankene, foreligger det et skille hvor det kun er den minste banken som nevnte at de har en egen scoremodell på bærekraft, basert på manuelle inputs. Dette er et funn som overrasket, da vi forventet at dette skulle være gjeldende hos de største bankene. Videre er funnet i strid med undersøkelsen utført av Bore og Skaugen (2020), hvor de minste bankene er mer opptatt av tilbakebetaling av lån, enn å ta samfunnsansvar. Våre funn viser derimot at alle bankene er opptatt av bærekraft i sine kredittvurderinger, i motsetning til funnene gjort av Bore og Skaugen (2020) som tilsier at bærekraft ikke er særlig implementert i bankenes policy for innvilgning av lån.

Flere av bankene har valgt å styre unna enkelte virksomheter som bankene ikke anser som bærekraftige bedrifter, eksempelvis olje- og gassnæringen. I likhet med den minste banken, trakk kredittanalytikerene i en av de store bankene frem at de har visse krav til standard ved energiklassifisering på eiendommer. Slik vi ser i teoridelen, går slik finansiering ofte til nyere bygninger. Ifølge Finansforbundet og PWC (u.å.) sitt utsagn, bør bankene rette mer oppmerksomhet til restaurering av eldre bygg med grønt potensial, noe som over tid kan være effektivt for den grønne omstillingen.

Til forskjell fra de andre bankene, påpekte kundeansvarlig i en av de store bankene at de per dags dato finansierer oljerelaterte bedrifter, av den grunn at banken ønsker å gi bedrifter muligheten til å konvertere over til det grønne skiftet. Banken er derimot forsiktig med hva de ønsker å finansiere innenfor olje og gassnæringen, da ESG er et stort fokusområde. Her er det viktig at banken foretar vurderinger vedrørende bedriftenes vilje til å bli mer bærekraftige, samt at de har ressursene til å foreta et skifte. Avviser banken kunder for fort, kan de imidlertid gå glipp av kunder som har potensiale til en mer bærekraftig drift i fremtiden.

Samtlige av bankene avviser bedrifter som i større grad fokuserer på bærekraft, men som har for dårlige nøkkeltall. Derimot er kundeansvarlig i en av de store bankene er redd for å gi et nei til potensielle bedrifter for raskt, som muligens kan bedre sin finansielle stilling, noe som kan være negativt for banken i fremtiden. De andre bankene har ikke tenkt over hvilket potensiale bedrifter kan ha i fremtiden. Det er nærliggende å anta at banken er mer villig til å påta seg risikoen ved å finansiere bærekraftige bedrifter som per dags dato ikke rapporterer like solide nøkkeltall, i motsetning til de resterende bankene. Trolig vil det være positivt for den bærekraftige utviklingen at banker gir slike bedrifter en mulighet til å komme seg ut på markedet for å kunne tilby mer bærekraftige løsninger.

Samtlige av bankene har signert FNs prinsipper for ansvarlig bankvirksomhet. Slik vi ser i teoridelen er prinsippene et viktig aspekt da det skaper rom for banker i felleskap til å presse utover gjeldende praksis og definere nye standarder for bærekraftig ledelse (UNEP Finance Innovative, u.å.). Ifølge prinsipp nummer 7 må banker jobbe ansvarlig med sine kunder og oppmuntre til bærekraftig praksis. Prinsippet er ikke særlig konkret da det ikke gir bankene presis informasjon om hvilke tiltak som må utføres. Til tross for at prinsippene gjerne er noe upresise, er det positivt at bankene tar samfunnsansvar, eksempelvis ved å unnlate finansiering av bedrifter som ikke er bærekraftige nok.

Det var kun to av de store bankene som nevnte at de følger FNs bærekraftsmål. Her påpeker kundeansvarlig at banken har egne eksperter på bærekraft som de rådgir seg med. Ifølge kredittanalytikeren har banken plukket ut fire av FNs bærekraftsmål, hvor likestilling er en av dem. Slik vi ser fra funnene, ønsker banken kun å fokusere på et lite utvalg av FNs bærekraftsmål i første omgang. Dette ser vi på som positivt i den forstand at det er mer sannsynlig at banken klarer å omgjør målene til en standard innad i banken, i stedet for å være for ambisiøs og ikke lykkes med å implementere alle FNs bærekraftsmål simultant og fullstendig. Uten at vi vet hvilken strategi de andre bankene har for implementering av bærekraftsmålene innad i bankene, mener vi at en slik strategi er mer oppnåelig å lykkes med på sikt.

Det er viktig at bankene prioriterer bærekraft i et tidlig stadiet, for ikke å bli sittende igjen med de verste kundene ettersom bærekraft stadig får en høyere prioritet. Ifølge Bore og Skauge (2020) vil en mulig konsekvens ved å ikke prioritere bærekraft være at de ikke vil komme inn på alle markedene. Bærekraft er et tema med høy prioritet hos alle bankene. Imidlertid, vil ikke bærekraft ha en høyere innvirkning enn regnskapet i kredittvurderingen av bedriftskunder.

## 5.7 Avslutning

I dette kapitlet har vi anvendt funnene fra intervjuene mot det teoretiske grunnlaget. Vi har sammenlignet funnene fra de ulike bankene, samt sett på om våre funn er sammenfallende med nyere forskning fra andre mastergradsavhandlinger. Tabellen nedenfor presenterer en oppsummering av nøkkelfunn fra analysedelen.

## Regnskapsinformasjon

- Det er kun bankene av mindre størrelsesorden som ser svakheter ved bruk av historisk regnskapsinformasjon, til forskjell fra de større bankene. Hvis bankene tar i bruk historisk informasjon, i tillegg til å lage prognoser for fremtidige kontantstrømmer, vil de kunne danne et bedre grunnlag i kredittbeslutningen.
- Svarene til informantene skiller seg ut i forhold til teorien vedrørende regnskapskvalitet, hvor ingen av bankene påpekte at regnskapet skal beskrive en bedrifts underliggende økonomiske realitet, noe som er viktig ettersom regnskapstall vil ifølge Gjesdal (2003) være påvirket av regnskapsregler, bedriftens valg av prinsipper og en lang rekke skjønnsmessige estimater.
- Ingen av bankene nevnte noe under noteopplysninger om hendelse etter balansedagen, hvilket er svært aktuelt i disse tider med tanke på COVID-19 og bedrifters usikkerhet om fortsatt drift.
- Videre var det ingen av bankene som nevnte at de ser på prinsippnoter. Uten forståelse for de anvendte prinsippene kan ikke bankene ifølge Kvifte og Hansen (2014) danne seg et kvalifisert beslutningsgrunnlag med utgangspunkt i regnskapet.

## Nøkkeltall

- Slik teorien tilsier, stiller samtlige av bankene ulike krav til hvor stor egenkapitalandelen bør være avhengig av bransje.
- Egenkapitalandel er det mest brukte covenantskravet, derimot er det kun en av de store bankene som setter covenantskrav til egenkapitalandel eksklusiv goodwill, hvilket er et bedre nøkkeltall for konkursprediksjon.
- Bankene anvender fortsatt flere av de tradisjonelle nøkkeltallene, og har ikke fokus på å søke nye og bedre nøkkeltall for konkursprediksjon.

## Betydningen av regnskapsspråk

- En av hovedutfordringene med IFRS som regnskapsspråk er at resultatet blir en "dumpingplass" for endringer i balansen, og er av den grunn viktig at bankene tenker over at ulik bruk av regnskapsspråk kan føre til forskjeller i regnskapene.
- Bedriftsrådgiveren som har kunder av mindre størrelsesorden, burde hensynta skillet mellom regnskapsspråk, da små foretak har større grad av valgfrihet.

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Endring av prinsipp vil ha betydning for regnskapet og bankenes scoring, hvilket er problematisk med tanke på bankenes manglende fokus på prinsippendringer.</li> </ul>
<p><b>Regnskapsmanipulasjon</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bankene har ikke gjort seg noen tanker angående strekking av regnskap. Med tanke på koronapandemien er det enda viktigere at bankene er bevisst på strekking av regnskap og gråsonen over til regnskapsmanipulasjon.</li> </ul>
<p><b>Digitalisering</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Samtlige av bankene foretar manuelle verdivurderinger, hvorav flere tar i bruk tredjepartsvurderinger. Slike manuelle vurderinger i regnskapsprosessen vil antakelig bli utfordrende å digitalisere med nåværende teknologi.</li> </ul>
<p><b>Bærekraft</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Våre funn viser at alle bankene er opptatt av bærekraft i sine kredittvurderinger, i motsetning til funnene gjort av Bore og Skaugen (2020) som tilsier at bærekraft ikke er særlig implementert i bankenes policy for innvilgning av lån.</li> <li>- Bærekraft er et tema med høy prioritet hos alle bankene, derimot vil ikke bærekraft ha en høyere innvirkning enn regnskapet i kredittvurderingen av bedriftskunder.</li> </ul>

*Tabell 5.1: Oppsummering av nøkkelfunn fra analysen*

Tabellen ovenfor belyser nøkkelfunn fra analysen, hvor vi har forsøkt å besvare forskningsspørsmålene i hvert sitt delkapittel. I neste kapittel vil vi forsøke å svare på problemstillingen med utgangspunkt i de seks forskningsspørsmålene.

## Kapittel 6: Konklusjon

I denne studien er det undersøkt hvilken effekt regnskapet har på norske bankers kredittvurdering. For å besvare problemstillingen «*hvilken effekt har regnskapet på norske bankers kredittvurdering?*» tar vi utgangspunkt i de seks forskningsspørsmålene. Forskningsspørsmålene er forsøkt besvart ut ifra intervjuene vi har hatt med fem norske banker.

### **«Hvilken betydning har regnskapsinformasjon for norske banker?»**

Regnskapet har betydning for samtlige av bankene i den forstand at det bistår med informasjon om bedrifters finansielle stilling, noe som er et viktig bidrag i bankenes kredittvurdering. Regnskapet gir bankene historisk informasjon, imidlertid så to av de mindre bankene svakheter ved historiske regnskap, da det ikke forteller noe om fremtidig betjeningsevne. Samtlige av bankene leser notene i regnskapet, derimot virker det ikke som at notene er den regnskapsinformasjonen av størst betydning for bankene. Videre definerer informantene regnskapskvalitet ulikt, hvor det kan se ut til at bankene ikke forstår helt hva som ligger i begrepet. Generelt sett ser vi at regnskapet har effekt på bankenes kredittvurdering da det forteller bankene om bedrifters evne til å betjene et lån, herunder betale renter og avdrag.

### **«Hvordan anvender banker nøkkeltall i kredittvurderinger?»**

De historiske tallene i regnskapet bistår bankene med nøkkeltall innenfor soliditet, likviditet og lønnsomhet som tas i bruk for å avgjør bedrifters risikoklassifisering. Samtlige av bankene tar i bruk ulike nøkkeltall i scoringsmodeller for å vurdere risikoen til en bedriftskunde, derimot er det kun bankene av større størrelsesorden som tar i bruk egne interne risikomodeller, godkjent av Finanstilsynet. Videre kommenterte samtlige av bankene at de risikovurderer basert på bransje, samt tar i bruk covenantskrav avhengig av bransje. Ut ifra funnene ser vi at bankene fremdeles tar i bruk mange av de tradisjonelle nøkkeltallene, herunder egenkapitalandel, gjeldsgrad, likviditetsgrader, EBITDA, totalkapitalrentabilitet og rentedekningsgrad. Slik vi ser fra teoridelen kan det rettes en rekke kritikk mot flere av nøkkeltallene som bankene tar i bruk i sine kredittvurderinger, noe som vil ha en påvirkning på bankenes vurderinger av bedriftskunder.



### **«Hvilken betydning har valg av regnskapsspråk?»**

Tre av bankene er klar over at det foreligger et skille mellom bruk av IFRS og norsk regnskapsstandard. Derimot, for samtlige av bankene vil ikke valg av regnskapsspråk ha noen betydning for bedriftskundene når de søker om lån. Ut ifra utsagnene til informantene virker det ikke som at bankene har et særlig fokus på prinsippendringer. Videre er det ingen av bankene som nevnte at de har covenants på prinsippendringer eller leser prinsippnoten, noe som kan indikere at de i mindre grad vektlegger endring av regnskapsprinsipp. Valg av regnskapsspråk og regnskapsprinsipper vil gjenspeiles i regnskapene, men informantenes svar indikerer at valg av regnskapsspråk ikke vil ha noen effekt i kredittvurderingen.

### **«Hvordan hensyntar banker risikoen for regnskapsmanipulasjon?»**

Ut ifra våre funn, foreligger det et fellestrekk blant bankene angående bedriftskunder som tidligere har avgitt manipulert årsregnskap, hvor det vil slå inn negativt ved vurderingen av lånetilsagn. Vi fikk en oppfatning under intervjuene at informantene ikke var helt kjent med hva strekking av regnskap innebærer, samt at bankene ikke har gjort seg opp noen tanker angående dette. Videre har ingen av bankene spesifikke rutiner eller tiltak som går direkte på å avdekke regnskapsmanipulasjon. Ut ifra informantenes svar, hensyntar dermed ikke bankene risikoen for regnskapsmanipulasjon.

### **«Hvordan påvirker digitalisering bankers prosesser?»**

Fra funnene har vi identifisert at samtlige av bankene innhenter regnskapsinformasjonen automatisk, hvor bankene på denne måten vil lettere kunne få tilgang på regnskapsinformasjonen som tas i bruk i kredittvurderingen. Slik som flere av våre informanter nevnte, kan digitalisering medføre effektivisering ved behov for færre ansatte og en mindre organisasjon, noe som vil være både tid- og kostnadsbesparende. Videre kan digitalisering medføre at det i mindre grad vil avhenge av arbeidsinnsats og kapasitet hos de ansatte. Den mellomstore banken fortalte at digitalisering kan ha konsekvenser for banken i den forstand at banken ikke klarer å fange opp nøkkeltall som burde fanges opp, dersom de scorer etter en digital prosess. Bankene ønsker fremdeles å foreta manuelle vurderinger av tallene i regnskapet, hvor kundeansvarlig påpekte at risikoen er for stor til å gjennomføre hele kredittprosessen og analysen automatisk.

### «Hvordan hensyntar norske banker bærekraft?»

Samtlige av bankene trakk frem at det er enkelte bedrifter de ikke ønsker å finansiere grunnet mangel på bærekraftig drift, hvor i tillegg to av de store bankene fortalte at ved større engasjement er dette et krav bankene stiller. Det er derimot kun den minste banken som har en egen scoremodell på bærekraft, basert på manuelle inputs. Samtlige av bankene avviser bedrifter som i større grad fokuserer på bærekraft, men som har for dårlige nøkkeltall. På den annen side er kundeansvarlig i en av de store bankene redd for å gi et nei til potensielle bedrifter for raskt, som muligens kan bedre sin finansielle stilling, noe som kan være negativt for banken i fremtiden. Bærekraft er et tema med høy prioritet hos alle bankene. Imidlertid, vil ikke bærekraft ha en høyere innvirkning enn regnskapet i kredittvurderingen av bedriftskunder.

## 6.1 Studiens begrensninger

Denne delen trekker frem studiens begrensninger og momenter som kan ha påvirket studien. Momentene som trekkes frem er utvalget og tidsbegrensningen i studien.

Ved at vi har intervjuet et mindre antall fagpersoner i studien og dermed har et begrenset utvalg, vil dette medføre en svakhet i studien. Studien kan dermed ikke generaliseres for alle norske banker i hele landet, men vil kun representere et lite utvalg av virkeligheten. Av hensyn til studiens tidsbegrensning, har vi ikke hatt tid eller mulighet til å utvide utvalget, samt gå mer i dybden i studien.

Vi har intervjuet fem banker, hvor tre av bankene er av stor størrelse. Utvalget burde bestått av flere små og mellomstore banker, da det kan gi en bedre sammenligning mellom de ulike bankene, noe vi følte vi ikke klarte å fremheve i studien. Likevel, har vi funnet fellestrekk, samt noen forskjeller mellom bankenes størrelse.

Videre har studien bestått av dybdeintervjuer med informanter som har ulike stillingstitler, noe som kan redusere grunnlaget for sammenligning på tvers av de ulike bankene. Derimot, var det bankene selv som valgte ut hvilken informant som skulle stille opp til intervju. Av den grunn vil vi anta at de har valgt ut informanter som har kunnskap og erfaring på området basert på informasjonen gitt i forkant av intervjuene.

## 6.2 Videre forskning

I denne delen vil våre forslag til videre forskning presenteres. På bakgrunn av studiens begrensninger, har vi flere forslag som vi ser kunne vært interessant å utforske videre.

Koronapandemien har medført endringer i flere av bedrifters økonomiske situasjon, hvor økte insentiver til manipulering kan være en konsekvens. Av den grunn kan det være interessant for videre forskning å se på risikoen for manipulering som ligger i regnskapene, samt om bankene i større grad fokuserer på forandringer i regnskapet som kan være forårsaket av regnskapsmanipulering på bakgrunn av pandemien.

En studie som hadde tatt for seg en grundigere analyse av hvilke nøkkeltall som benyttes av bankene, samt utformingen av bankenes modeller, kunne også vært av interesse. Her kunne studien gått mer i dybden angående kritikken rettet til de tradisjonelle nøkkeltallene og om bankene er klar over problematikken knyttet til bruken av disse.

En annen studie som kunne vært interessant og undersøkt nærmere, er om det foreligger forskjeller vedrørende bankenes størrelse i forhold til antall konkurser blant bedriftskundene.

# Litteraturliste

- Andersen, H. & Winje, H. (2017). Hva sier 30 år med tapserfaringer i norsk banksektor om gjennomsnittlig risikovekt på foretakslån? *Norges Bank*, 2017 (2), 1-32. Hentet fra [https://www.norges-bank.no/contentassets/444123912d674eeca28ebf540cec4a4/staff\\_memo\\_2\\_2017.pdf?v=03/17/2017120412&ft=.pdf](https://www.norges-bank.no/contentassets/444123912d674eeca28ebf540cec4a4/staff_memo_2_2017.pdf?v=03/17/2017120412&ft=.pdf)
- Andersen, H., Juelsrud, R. E. & Kostøl, A. (2020). Effekter av IRB-metoden på bankenes utlån til norske foretak. *Norges Bank*, 2020 (1), 1-26. Hentet fra <https://www.norges-bank.no/contentassets/e56a17ab4a8c4069802338e3ffa05c9a/staff-memo.pdf?v=01/14/2020145807&ft=.pdf&v=01/14/2020145807&ft=.pdf>
- Baksaas, K., & Hansen, &. (2015). *Finansregnskap med analyse* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Baksaas, K.M. & Stenheim, T. (2015). Prinsippbaserte versus regelbaserte regnskapsstandarder. *Praktisk økonomi & finans*, 31 (1), 80-94. Hentet fra [https://www-idunnno.ezproxy.uis.no/file/pdf/66761505/prinsippbaserte\\_versusregelbaserte\\_regnskapsstandarder.pdf](https://www-idunnno.ezproxy.uis.no/file/pdf/66761505/prinsippbaserte_versusregelbaserte_regnskapsstandarder.pdf)
- Baksaas, K. M. & Stenheim, T. (2017). Resultat- eller balanseorienterte regnskaper. *Magma*, 12-13. <https://www.magma.no/resultat-eller-balanseorienterte-regnskaper>
- Baksaas, K., Stenheim, T., & Keeping, D. (2020). *Regnskapsteori* (2. utgave. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Bernhardsen, E. & Larsen, K. (2007). Modelling credit risk in the enterprise sector - further development of the SEBRA model. *Economic Bulletin*, 78 (3), 102-108. <https://www.norges-bank.no/globalassets/upload/english/publications/economic-bulletin/2007-03/modelling-credit-risks.pdf?v=03/09/2017122215&ft=.pdf&v=03/09/2017122215&ft=.pdf>
- Berk, J., & DeMarzo, P. (2020). *Corporate Finance* (5th ed., global ed.). Harlow: Pearson Education.

- Blakstad, L., & Stenheim, T. (2012). Regnskapsmanipulering - definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi & finans*, 28 (2), 57-69.  
[https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/54695234/pof\\_2012\\_02\\_pdf.pdf](https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/54695234/pof_2012_02_pdf.pdf)
- Blom, A. (2018, 18. juni). Manipulering av regnskaper [Blogginlegg]. Hentet fra  
<https://blog.finago.com/no/manipulering-av-regnskaper>
- Bore, L. B. & Skaugen, E. A. (2020). *Bankers kredittgivning i praksis: En studie om hvordan bankers målemodeller blir påvirket av nøkkeltall, regnskapsprinsipp, regnskapsmanipulering og bærekraft* (Masteroppgave, Universitetet i Agder). Hentet fra  
<https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2678530/Lise%20Berntzen%20Bore.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bru, B. (2019). Mislighetsrisiko. *Revisjon og regnskap*, (4), 46-55. Hentet fra  
<https://www.revregn.no/asset/pdf/2019/4-46-55.pdf>
- DeFond, M. & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 2014 (58), 275-326.
- DNB. (u.å.). Samfunnsansvar, ESG, bærekraft og CR - hva er forskjellen? Hentet fra  
<https://www.dnb.no/om-oss/samfunnsansvar/dnb-samfunnsansvar.html>
- Eilertsen, R. (2013). *Å forstå tallene : økonomi- og regnskapsforståelse for tillitsvalgte* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Finansforbundet & PWC. (u.å.). *Finansnæringen som katalysator for bærekraftig utvikling*. Hentet fra <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/gronn-finans-finansforbundet.pdf>
- Finanstilsynet. (2020, 24. februar). Beregningsgrunnlaget. Hentet fra  
<https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/beregningsgrunnlaget/>
- Finanstilsynet. (2021, 6. mai). Fintech og regulatorisk sandkasse. Hentet fra  
<https://www.finanstilsynet.no/tema/fintech/>
- FN-sambandet. (2019, 15. januar). Bærekraftig utvikling. Hentet fra  
<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

- Frame, S., Wall, L. & White, L. J. (2018). *Technological Change and Financial Innovation in Banking: Some Implications for Fintech* (Working Paper 2018-11). Utgivelsessted: Federal Reserve Bank of Atlanta working papers. Hentet fra <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=031091004086064023096088065101102018053040001044049026109031026050001108100006009015098023086038064078015028062006104072084074090070003058040035082105115112113068001111000025123092064092070006080090123087075006102070110095&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
- Gjesdal, F. (2003). Resultatkvalitet anno 2003. *Praktisk økonomi & finans*, (1), 51-67. Hentet fra [https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/66844003/resultatkvalitet\\_anno\\_2003.pdf](https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/66844003/resultatkvalitet_anno_2003.pdf)
- Gripsrud, G., Olsson, U., & Silkoset, R. (2016). *Metode og dataanalyse : Beslutningsstøtte for bedrifter ved bruk av JMP, Excel og SPSS* (3. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Gulden, B. (2015). *Den eksterne revisor* (9. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Gårseth-Nesbakk, L., Baksaas, K. M., & Gustavsen, T. (2019). *Trender og utfordringer i regnskap og revisjon* (1. utgave.). Fagbokforlaget.
- Haugen, O. C. & Hesthag, B. (2020). *Digitalisering, Regnskapsmanipulasjon og Bærekraftsrapportering: En studie av hvordan banker hensyntar digitalisering, regnskapsmanipulasjon og bærekraftsrapportering i sin risikovurdering av bedriftskunder* (Masteroppgave, Universitetet i Agder). Hentet fra <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2678735/Ole%20Christian%20Haugen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Heskestad, T. (2015). Resultatkvalitetsanalyse, røde flagg og driftsinntekter. *Revisjon og regnskap*, 2015 (8), 33-40. Hentet fra <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/8-33-40.pdf>
- Heskestad, T. (2016). Manipulering av kostnader. *Revisjon og regnskap*, 2016 (4), 33-39. Hentet fra <https://www.revregn.no/asset/pdf/2016/4-33-9.pdf>

- Hoff, K., & Pedersen, A. (2019). *Grunnleggende regnskap 2 : Analyse av finansregnskapet* (3. utgave. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- IAASB. (2009). ISA 240 Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon og regnskaper. Hentet fra <https://www.revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/pr-09022021-regnskapsar-fra-15122021/isa-240-0221-fra-regnskapsar-som-begynner-15.12.21-eller-senere.pdf>
- IFRS Foundation. (2015). *Presentation of Financial Statements* (The Essentials - Issue no. 2). Hentet fra <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/resources-for/investors/the-essentials/the-essentials-march-2015.pdf>
- Jacobsen, D. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg. ed.). Oslo: Abstrakt.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (4. utgave. ed.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Juliussen, L. S. & Wigstøl, J. (2018). *Digitalisering i bankbransjen: En studie om hvordan økt digitalisering påvirker regnskap og regnskapsinformasjon på bedriftsmarkedet* (Masteroppgave, Universitetet i Agder). Hentet fra <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2562631/Juliusen%2c%20Lise%20Sofie%20og%20Wigstol%2c%20Joran.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kaarbøe, K., Knudsen, D. & Meidell, A. (2018). Hvordan digitalisering endrer regnskaps- og styringsinformasjon. *Magma*, (16-26). Hentet fra <https://www.magma.no/hvordan-digitalisering-endrer-regnskaps-og-styringsinformasjonen>
- Kinserdal, F. (2014). Hvordan manipulere med regnskapet. *Magma*, 18-25. Hentet fra <https://www.magma.no/hvordan-manipulere-med-regnskapet>

- Kinserdal, F. (2017). Hva er regnskapsmanipulasjon, og hvordan kan den best avdekkes? *Magma*, 69-78. Hentet fra <https://www.magma.no/hva-er-regnskapsmanipulasjon-og-hvordan-kan-den-best-avdekkes1>
- Kinserdal, F. (2018). Nye og bedre nøkkeltall i regnskapsanalysen. *Revisjon og Regnskap*, (7), 22-27. Hentet fra <https://www.revregn.no/asset/pdf/2018/7-22-7.pdf>
- Kleveland, E. & Kittelsen, S. (2019). *Regnskapsmanipulering og bankenes digitalisering: En studie av hvordan regnskapsregulering og kompetansen til bankrådgiverne påvirker digitaliseringen i bankene* (Masteroppgave, Universitetet i Agder). Hentet fra <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2626289/Kittelsen%2c%20Sigurd%20og%20Kleveland%2c%20Erik.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- KPMG. (2020, 11. mars). ICAAP og ESG-risiko i norske banker. Hentet fra <https://home.kpmg/no/nb/home/nyheter-og-innsikt/2020/03/icaap-og-esg-risiko-i-norske-banker.html>
- Kristoffersen, T. (2014). *Virksomhetsstyring og regnskapsorganisering : Lærebok*. Bergen: Fagbokforl.
- Krumsvik, R. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode : Ei innføring*. Bergen: Fagbokforl.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvifte, S., Bernhoft, A., & Tofteland, A. (2011). *Finansregnskap : God regnskapsskikk og IFRS* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Kvifte, S. S. & Hansen, P. M. (2014). Struktur, skreddersøm og vesentlighet i finansregnskapet. *Praktisk økonomi & finans*, 30 (4), 331-346. Hentet fra [https://www.idunn.no/file/pdf/66738194/struktur\\_skreddersoem\\_og\\_vesentlighet\\_i\\_finansregnskapet.pdf](https://www.idunn.no/file/pdf/66738194/struktur_skreddersoem_og_vesentlighet_i_finansregnskapet.pdf)
- Kvifte, S., Johnsen, A., & Den Norske revisorforening. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg. ed.). Oslo: Den norske revisorforening.
- Langli, J. (2016). *Årsregnskapet* (10. utg. ed.). Oslo: Gyldendal.



- Moe, N., & Torgersen, O. (2014). *Finansregnskapet i teori og praksis* (4. utg., ny utg. ed.). Oslo: NKI-forl.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier : Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforl.
- Norsk RegnskapsStiftelse (NRS). (2012). *NRS 19 Immaterielle eiendeler*. Hentet fra <https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2015/01/NRS-19-Immaterielle-eiendeler-desember-2012.pdf>
- Philippon, T. (2016). *The fintech opportunity* (Working Paper 22476). Utgivelsessted: NBER working papers series. Hentet fra: [https://www.nber.org/system/files/working\\_papers/w22476/w22476.pdf](https://www.nber.org/system/files/working_papers/w22476/w22476.pdf)
- Plenborg, T., Kinserdal, F., & Petersen, C. (2021). *Financial statement analysis : Valuation - credit analysis - performance evaluation* (Second ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Regnskapsloven. (1998). Lov om årsregnskap m.v. (LOV-1998-07-17-56). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-56/§3-2a>
- Regnskapsloven. (1998). Lov om årsregnskap m.v. (LOV-1998-07-17-56). Hentet fra [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56#KAPITTEL\\_4](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56#KAPITTEL_4)
- Regnskapsloven. (1998). Lov om årsregnskap m.v. (LOV-1998-07-17-56). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-56/§7-1>
- Revisorloven. (1999). Lov om revisjon og revisorer (LOV-2020-11-20-128). Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/2020-11-20-128/§9-1>
- Schwencke, H., Haugen, D., Baksaa, K., Stenheim, T., & Avlesen-Østli, E. (2021). *Årsregnskapet i teori og praksis 2020* (22. utgave. ed.). Oslo: Gyldendal.
- Sending, A. (2005). *Grunnleggende regnskap* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Strønen, F. H., Rønning, V. H. & Breunig, K. J. (2019). Digitalisering i norsk finansbransje. *Magma*, 62-69. Hentet fra <https://www.magma.no/digitalisering-i-norsk-finansbransje>
- Stuart, I. C. (2020). *Auditing and Assurance Services : Decision Making Under Conditions of Uncertainty*. Norge: Bjorvand & Co.

- Sættem, O. (2019). *Modeller og prinsipper i finansregnskapet : Analyse med innsikt* (3. utg. ed.). Molde: LOS forlag.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse : En innføring i kvalitativ metode* (4. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave. ed.). Oslo: Gyldendal.
- Tofteland, A., & Fladstad, H. (2014). *Finansregnskap : Vurdering og analyse* (4. utg. / André Tofteland. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- UiO. (2020). *Risikomatrise* [Figur]. Hentet fra <https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/lsis/7.html>
- UNEP Finance Innovative. (u.å.). Principles for responsible banking. Hentet den 14. mai 2021 fra <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>
- Ådland, I. (2010, 14. oktober). *Visjoner for Vestlandet*. Sparebanken Vest. Hentet fra <https://docplayer.me/913803-Inge-adland-it-sjef-visjoner-for-vestlandet-14-10-2010.html>

# Vedlegg 1: Godkjenning NSD

## **NSD sin vurdering**

### **Prosjekttittel**

Regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering

### **Referansenummer**

187657

### **Registrert**

23.03.2021 av Nina Løndalen - n.londalen@stud.uis.no

### **Behandlingsansvarlig institusjon**

Universitetet i Stavanger / Handelshøgskolen ved UiS

### **Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)**

Terje Heskestad, terje.heskestad@uia.no, tlf: 41436110

### **Type prosjekt**

Studentprosjekt, masterstudium

### **Kontaktinformasjon, student**

Nina Løndalen, nina.londalen@gmail.com, tlf: 94135496

### **Prosjektperiode**

01.01.2021 - 15.06.2021

### **Status**

09.04.2021 - Vurdert

## Vurdering (1)

---

### **09.04.2021 - Vurdert**

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 09.04.2021 samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

### **DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG**

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» øverst til venstre i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Dersom invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

### **MELD VESENTLIGE ENDRINGER**

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

### **TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET**

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.06.2021.

### **LOVLIG GRUNNLAG**

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

## **PERSONVERNPRINSIPPER**

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

## **DE REGISTRERTES RETTIGHETER**

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

## **FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER**

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

## **OPPFØLGING AV PROSJEKTET**

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

## Vedlegg 2: Samtykkeskjema

### **Vil du delta i forskningsprosjektet**

#### **«Regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering»?**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

#### **Formål**

I forbindelse med masterstudiet regnskap og revisjon ved Universitetet i Stavanger skriver vi en masteroppgave angående regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering. Prosjektets formål er å undersøke hvilken betydning nøkkeltall har ved bankers vurdering av bedriftskunder, samt hvordan regnskapsmanipulasjon avdekkes og behandles.

#### **Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?**

Ansvarlig for prosjektet er Karina Bergesen og Nina Løndalen ved Universitetet i Stavanger. Vår veileder er Terje Heskestad.

#### **Hvorfor får du spørsmål om å delta?**

Vi ønsker å innhente informasjon om bankers kredittvurdering, og spør derfor deg, samt en håndfull andre innenfor samme fagfelt, om å delta i vårt prosjekt. Din kompetanse og erfaring vil kunne styrke vår forskning rundt dette temaet.

#### **Hva innebærer det for deg å delta?**

Deltakelse i prosjektet innebærer at vi vil gjennomføre et intervju hvor svarene vil bli anonymt registrert ved lydopptak. Intervjuet vil inneholde spørsmål angående bankenes kredittvurdering av bedriftskunder med fokus på nøkkeltall. Det vil ta deg i underkant av en time å gjennomføre intervjuet.

#### **Det er frivillig å delta**

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

## **Ditt personvern – Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger**

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Under selve oppgaveskrivingen er det kun de ansvarlige for prosjektet som har tilgang til opplysningene. Veileder og sensor vil få tilgang til opplysninger som vil bli oppgitt i masteroppgaven, dog vil dette ikke være personlige opplysninger.
- Lydopptaket fra intervjuet vil bli lagret lokalt og behandles konfidensielt. Lydopptaket vil bli transkribert og slettes ved prosjektets slutt. Navn, kjønn og kontaktopplysninger vil bli erstattet med kode under oppgaveskrivingen. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon, samt at banken holdes anonym.

## **Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?**

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes, noe som etter planen er 15.06.2021. Alle personopplysninger vil bli slettet etter prosjektslutt.

## **Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?**

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Studien er meldt til NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

## **Dine rettigheter**

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Karina Bergesen  
(Veileder)

Tlf.: 473 97 711

[bergesen.k@gmail.com](mailto:bergesen.k@gmail.com)

Nina Løndalen

Tlf.: 941 35 496

[nina.londalen@gmail.com](mailto:nina.londalen@gmail.com)

Terje Heskestad

Tlf.: 414 36 110

[terje.heskestad@uia.no](mailto:terje.heskestad@uia.no)

Med vennlig hilsen

*Prosjektansvarlig*  
(Veileder)

*Karina Bergesen og Nina Løndalen*  
Terje Heskestad

---

## Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Regnskapets effekt på norske bankers kredittvurdering», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at det foretas lydopptak av intervjuet
- at min stillingstittel kan benyttes i oppgaven

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet 15.06.2021.

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)



# Vedlegg 3: Intervjugal

## Innledningsvis

Dette intervjuet vil være en del av vår datainnsamling i anledning med vår masteroppgave. Vi ønsker å spørre hovedsakelig om tema rundt bankenes kredittvurdering av bedriftskunder med fokus på ulike nøkkeltall.

- Du/banken vil bli anonymisert, men i oppgaven kan din stilling bli nevnt ved samtykke.
- Spørsmålene er frivillige å besvare og det er fullt mulig å trekke seg dersom det skulle være ønskelig.

## Introduksjon

- Presentere oss selv, formålet med prosjektet, gjennomgang av samtykkeskjema og personvern.
- Hvis det skulle oppstå problemstillinger etter intervjuet, kan vi kontakte deg i etterkant for å få en oppklaring?
- Hvilken stillingstittel har du, og hva er dine arbeidsoppgaver?

## Informasjon og bankens vurdering av bedriftskunden

- Hvorfor er regnskapsinformasjon til bedrifter viktig for banken og hvordan bruker dere regnskapsinformasjonen?
- Hva legger banken i begrepet «regnskapskvalitet»?
- Hva vektlegger banken mest ved kredittvurdering av bedriftskunden?
- Hvilke informasjonskilder er viktigst og hvorfor?
- Hvordan risikovurderer banken bedriftskunder ut ifra regnskap og regnskapsinformasjon? (risikoscore)
  - Hva fokuseres på ved denne vurderingen?
  - Finnes det enkelte risikoområder banken er mer observant på enn andre?

## Nøkkeltall og covenants

- Hvilke nøkkeltall i regnskapet ser banken etter?
- Hvordan bruker banken nøkkeltallene?
- Er det noe banken savner i regnskapet?
- Hvilke nøkkeltall brukes i covenantskrav og hvordan vektlegger banken disse?
- Er det forskjell på covenants på tvers av ulike bransjer?

- Har banken opplevd at bedriftskunder bryter covenants?
  - Hvilke konsekvenser kan dette medføre?
- Tar banken i bruk nøkkeltall fra flere regnskapsår?
- Hvilke rutiner har banken for oppfølging av lånebetingelsene?
- Har dere krav om løpende regnskapsrapportering fra bedriftskunden?

### **Regnskapsstandard og goodwill**

- Hensyntar banken skillet mellom bedriftskunders bruk av ulike regnskapsspråk?
- Hvilken betydning har valg av regnskapsspråk for banken når en bedriftskunde søker om lån?
- Hvilke vurderinger foretar banken angående estimering av virkelig verdi og annen regnskapsinformasjon som kan inneholde skjønsmessige vurderinger?
- Foretar banken justeringer av poster ved beregning av egenkapital i kredittvurdering av bedriftskunder?
- Har banken opplevd at en bedriftskunde unngår å bryte en covenant ved å bytte regnskapsprinsipp?
  - Hvilke tiltak iverksetter banken dersom dette skulle skje?
- Leser banken noter?
- Er det enkelte noter banken vektlegger mer enn andre, og hva skyldes dette?

### **Regnskapsmanipulering**

- Hvilke former for regnskapsmanipulering forekommer, og oppdages slik manipulasjon ofte?
- Hvilke tiltak gjør banken for å avdekke regnskapsmanipulasjon?
- Hvilke nøkkeltall er mest utsatt for regnskapsmanipulering?
- Hvilke vurderinger foretar banken angående «strekking av regnskap»?
- Hvor går grensen mellom «strekking av regnskap» og regnskapsmanipulasjon?
- Hvilke tanker gjør banken seg angående bedrifter som tidligere har avgitt manipulert årsregnskap?
  - Hvilke konsekvenser vil dette ha for bedriftens lånemuligheter?

## **Konkursprediksjon**

- Hvordan analyserer banken bedrifter, og hvilken modell bruker banken for konkursprediksjon?
- Hvilke nøkkeltall bruker banken i modellen, og er noen nøkkeltall viktigere enn andre?
  - Er modellen banken benytter seg av tilfredsstillende?
  - Hvilke andre alternative nøkkeltall kan gi bedre konkursprediksjon resultater?

## **Digitalisering**

- Hva er dagens status på digitalisering i banken?
- Hvor mye av regnskapsinformasjonen til bedriftskunder er automatisert og blir lest digitalt?
- Foretar banken noen manuelle vurderinger, evt. hvilke?
- Hvordan har den digitale utviklingen i bankbransjen vært og hvordan vil den utvikle seg videre?
- Hvilke fordeler medfører digitalisering, og hvilke konsekvenser kan digitalisering føre til?
- Hvordan påvirker digitalisering bankens vurdering av bedriftskunder?
- Kan digitalisering bidra til regnskapsmanipulasjon?

## **Bærekraft**

- Hvilke tanker har banken angående bærekraft?
- Hvilke informasjonskilder benytter banken seg av for å avgjør hvorvidt et selskap er bærekraftig, og hvor høyt er det prioritert?
- Hvordan vektlegger banken bærekraft i forhold til finansiell informasjon, og kan bærekraft bidra til å gjøre opp for dårlige nøkkeltall?
- Hva kan være konsekvensene av bærekraft?

## **Revisor**

- Hvilken betydning har revisor for banken?
- I hvor stor grad ser banken på revisjonsberetningen ved vurdering av lån?
- Er det vanlig at banken kontakter revisor ved vurdering av lånetilsagn?